

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

Кваліфікаційна наукова праця на
правах рукопису

БОРТНИЦЬКА ВІТА ВІКТОРІВНА

УДК: 343.137: 341.44

ДИСЕРТАЦІЯ

СПРОЩЕНИЙ ПОРЯДОК ВИДАЧІ ОСІБ З УКРАЇНИ

12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза;
оперативно-розшукова діяльність»

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ **В.В. Бортницька**

Науковий керівник:
Татаров Олег Юрійович,
професор, доктор юридичних наук,
заслужений юрист України

Київ – 2020

АНОТАЦІЯ

Бортницька В.В. Спрощений порядок видачі осіб з України. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – Харківський національний університет внутрішніх справ, Міністерство внутрішніх справ. – Харків, 2020, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Міністерство освіти і науки України. – Київ, 2020.

Дисертацію присвячено розробленню теоретичних положень і рекомендацій, спрямованих на вдосконалення спрощеного порядку видачі осіб з України.

У роботі з'ясовано стан наукової розробки проблем застосування спрощеного порядку видачі осіб з України, проаналізовано теоретичні напрацювання, пов'язані із видачею особи залежно від предмету дослідження та запропоновано здійснити їх поділ на групи. Проаналізовано запропоновані в теорії кримінального процесу етапи розвитку спрощеного порядку видачі осіб, як складової інституту видачі та запропоноване авторське бачення такої періодизації із виділенням характерних рис відповідного періоду. В роботі розглянуто теоретичні положення щодо умов, за яких можлива екстрадиція, а також проаналізовано національне законодавство та зроблено висновок про те, що визначений в КПК України порядок не повний.

На основі порівняння національного та міжнародного законодавства автор пропонує поділ умов видачі особи на групи. Здійснено дослідження необхідності визначення процесуального строку виконання обов'язку направлення регіональною прокуратурою копії ухвали слідчого судді, постановленої за результатами розгляду питання щодо затвердження згоди особи на її видачу (екстрадицію) разом із копією письмової заяви особи про згоду на її видачу (екстрадицію) до уповноваженого (центрального) органу України. Сформульовано зміст, найголовніші визначальні положення, що

зумовлені тенденціями розвитку та глибинними зв'язками спрощеного порядку видачі осіб, екстрадиції та інших форм міжнародної взаємодії. Виокремлено положення, на яких базується спрощений порядок видачі осіб, а також умови застосування спрощеного порядку видачі осіб з України. Опрацьовано теоретичні підходи щодо виділення принципів спрощеного порядку видачі осіб та розглянуто їх в залежності від того, де вони закріплені, а також за сферою дії.

Визначено загальну та спеціальну мету спрощеного порядку видачі осіб. Проаналізовано відомчі накази та законодавчі акти щодо регламентації спрощеного порядку видачі осіб та запропоновано передбачити в кримінальному процесуальному законодавстві визначення строку направлення заяви про згоду особи на видачу у спрощеному порядку до суду начальником установи попереднього ув'язнення. Розглянуто особливості затримання особи, яка розшукується компетентними органами іноземної держави без ухвали слідчого судді та обґрунтовано наукову позицію про те, що затримання особи, яка перебуває у міжнародному розшуку для здійснення її видачі як окрема підстава для затримання не передбачена у КПК України. Автором доведена необхідність законодавчої регламентації окремої підстави для затримання та запропоновано авторську редакцію відповідних змін до законодавства. Встановлено, що у більшості випадків затримання особи проводять співробітники прикордонної служби, які керуються у своїй діяльності відомчими наказами. Виділено особливості застосування спеціального правила щодо меж кримінальної відповідальності при застосуванні спрощеного порядку видачі особи з України. Визначено завдання застосування спрощеного порядку видачі особи, яке полягає у захисті прав осіб, які підлягають видачі, від обвинувачень за будь які злочини, окрім тих, за які видано особу. На основі вивчення міжнародного досвіду застосування спеціального правила щодо меж кримінальної відповідальності автор доходить висновку про необхідність закріплення

особливостей застосування цього правила, оскільки воно не визнано як систему поглядів та передбачено у більшості двосторонніх договорів.

Обґрунтована наукова позиція про те, що особливістю застосування спеціального правила щодо меж кримінальної відповідальності є те, що у разі вчинення особою до її видачі (екстрадиції) іншого злочину, не зазначеного у запиті про видачу, здійснення досудового розслідування можливе без застосування заходів, що обмежують особисту свободу відповідної особи. Встановлено, що при застосуванні процедури видачі особи (екстрадиції) у спрощеному порядку, уповноважений (центральний) орган України може висловити обмеження щодо меж кримінальної відповідальності особи, що видається. Прийняття висловлених обмежень запитуючою стороною є обов'язковою умовою прийняття рішення щодо видачі особи.

Охарактеризовано судовий контроль при застосуванні спрощеного порядку видачі осіб з України. Визначено, що слідчий суддя не може забезпечити участь особи, яка звернулася із заявою про затвердження згоди, в судові засідання. Обґрунтовано доцільність передбачити такий механізм, який би дозволив слідчому судді реалізувати підготовчі повноваження, які полягали б у забезпеченні участі особи в судовому засіданні шляхом постановлення відповідної ухвали. Досліджено питання обов'язковості участі прокурора в судовому засіданні при вирішенні питання про затвердження згоди особи на спрощений порядок видачі.

Визначено, що обставиною, яка перешкоджає застосуванню спрощеного порядку видачі особи, є подвійність діяння. Обґрунтовано позицію та доведено необхідність доповнити КПК України положенням про те, що уповноважений (центральний) орган України відмовляє у видачі особи (екстрадиції) у спрощеному порядку у випадку, якщо є обґрунтовані підстави вважати, що до особи, стосовно якої розглядається питання про видачу (екстрадицію), можливе застосування смертної кари.

Означено обставини, що виключають застосування спрощеного порядку видачі особи, яка надала згоду на спрощений порядок видачі.

Розглянуті та виокремлені наступні обставини: строк призначеного покарання, приналежність до громадянства, стан здоров'я запитуваної особи, якщо правопорушення розглядається як політичне, расове, релігійне, національне переслідування особи. Констатовано, що в законодавстві України не визначено порядок обчислення строків давності, який застосовувався б щодо процедури екстрадиції та не визначено чи враховується переривання таких строків.

Ключові слова: спрощений порядок видачі, сутність, процесуальний порядок, спеціальне правило щодо меж кримінальної відповідальності, судовий контроль, запитувана особа, уповноважений (центральний орган).

SUMMARY

Bortnitskaya V.V. Simplified procedure for extradition of persons from Ukraine. – *Qualifying research paper in the form of manuscript.*

Thesis for the Candidate of Law Degree in Specialty 12.00.09 – Criminal Procedure and Criminalistics; forensic examination; operative and search activity. – Kharkiv National University of Internal Affairs, Ministry of Internal Affairs. – Kharkiv, 2020, Taras Shevchenko National University of Kyiv, the Ministry of Education and Science of Ukraine. – Kyiv, 2020.

The dissertation is devoted to the development of theoretical provisions and recommendations aimed at improving the simplified procedure for extradition of persons from Ukraine.

The paper deals with the state of scientific development of the problems of application of the simplified procedure for extradition of persons from Ukraine, analyzes the theoretical works related to the extradition of a person depending on the subject of research and proposes to divide them into groups. The stages of development of the simplified procedure for extradition of persons as a constituent of the institution of extradition are proposed in the theory of criminal process, and the author's vision of such periodization with the distinguishing features of the corresponding period is proposed. The paper considers the theoretical provisions on the conditions under which extradition is possible, as well as analyzes the national legislation and concludes that the procedure specified in the CPC of Ukraine is not complete.

Based on a comparison of national and international legislation, the author suggests dividing the conditions for extradition to groups. The necessity of determining the procedural term for fulfilling the obligation to send to the Regional Prosecutor's Office a copy of the decision of the investigating judge, issued by the results of consideration of the issue of approval of the person's consent to his / her extradition, together with a copy of the person's written consent to his / her extradition (extradition) central) body of Ukraine. The content, the main defining provisions, which are determined by the development trends and deep links of the

simplified order of extradition, extradition and other forms of international interaction are formulated. The provisions on which the simplified procedure for extradition of persons is based, as well as the conditions for applying the simplified procedure for extradition of persons from Ukraine, are distinguished. Theoretical approaches to distinguishing the principles of the simplified procedure for extradition of persons have been elaborated and considered depending on where they are fixed and the scope.

The general and special purpose of the simplified procedure for extradition of persons has been determined. The departmental orders and legislative acts concerning the regulation of the simplified procedure for extradition of persons are analyzed and it is proposed to stipulate in the criminal procedural legislation the term of sending the application for consent of the person for extradition to the head of the pre-trial detention facility. The peculiarities of the detention of a person wanted by the competent authorities of a foreign state without the order of an investigating judge are considered and the scientific position is substantiated that the detention of a person on international wanted list for the purpose of his extradition is not provided for in the CPC of Ukraine. The author proved the necessity of legislative regulation of a separate reason for detention and suggested the author's wording of the relevant amendments to the legislation. It is established that in most cases detention is carried out by border guards, who are guided by departmental orders in their activities. The peculiarities of the application of the special rule on the limits of criminal liability in applying the simplified procedure for extradition of a person from Ukraine are highlighted. The task of applying the simplified procedure for extradition of a person who is to protect the rights of the persons subject to extradition is set out against the charges for any crimes other than those for which the person was extradited. Based on the international experience of applying the special rule on the limits of criminal liability, the author concludes that it is necessary to consolidate the peculiarities of the application of this rule, since it is not recognized as a system of views and is provided for in most bilateral treaties.

Substantial scientific position that the peculiarity of applying the special rule on the limits of criminal liability is that in the case of committing a person to his extradition (extradition) other crime, not specified in the request for extradition, the pre-trial investigation is possible without the use of measures restricting personal the freedom of the person concerned. It is established that when applying the procedure of extradition of a person (extradition) in a simplified manner, the authorized (central) body of Ukraine may express limitations on the limits of criminal liability of the extradited person. Acceptance of the stated restrictions by the requesting party is a prerequisite for the decision to extradite the person.

Judicial review of the simplified procedure for extradition of persons from Ukraine is characterized. It was determined that the investigating judge could not ensure the participation of the person who applied for the consent to the court session. It is reasonable to provide such a mechanism that would allow the investigating judge to exercise preparatory powers, which would be to ensure that a person participates in a court hearing by issuing an appropriate order. The issue of obligatory participation of the prosecutor in the court session in deciding whether to approve the person's consent to the simplified procedure of extradition was investigated.

It is determined that a circumstance that hinders the application of the simplified order of extradition is a double action. The position is substantiated and the necessity to supplement the CPC of Ukraine with the provision that the authorized (central) body of Ukraine refuses to extradite a person (extradition) in a simplified manner is proved if there are reasonable grounds to believe that the person in respect of whom the issue of extradition is considered (extradition)), death penalty is possible.

Circumstances that exclude the application of the simplified issuance order of the person who has consented to the simplified issuance procedure are indicated. The following circumstances were considered and distinguished: the term of the sentence imposed, nationality, health status of the requested person if the offense was considered as political, racial, religious or national persecution of the person.

It is stated that the legislation of Ukraine does not define the procedure for calculating the limitation periods, which would be applied to the extradition procedure and does not determine whether the interruption of such terms is taken into account.

Keywords: simplified extradition procedure, substance, procedural procedure, special rule on the limits of criminal liability, judicial control, requested person, authorized person (central body).

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ ТА ВІДОМОСТІ ПРО АПРОБАЦІЮ МАТЕРІАЛІВ ДИСЕРТАЦІЇ:

1. Бортницька В.В. Процесуальний порядок застосування спрощеного порядку видачі осіб з України. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2017. Випуск 1. Том 4. С. 198-201.
2. Бортницька В.В. Щодо випадків, які виключають можливість видачі особи у спрощеному порядку. *Вісник кримінального судочинства*. 2018. № 4. С. 160-168.
3. Бортницька В.В. Особливості застосування спеціального правила щодо меж кримінальної відповідальності. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Випуск 1. Том 4. С. 177-181.
4. Бортницкая В.В. В отношении случаев, исключающих возможность выдачи лица в упрощенном порядке. *Право и политика*. 2018. № 2. С. 84-89.
5. Бортницька В.В. Міжнародна регламентація застосування спрощеного порядку видачі осіб. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. Випуск 6. С. 161-165.
6. Бортницька В.В. Мета та принципи спрощеного порядку видачі осіб. *Актуальні питання вітчизняної юриспруденції*. 2019. Спецвипуск. Том 2. С. 180-183.
7. Бортницкая В.В. Гарантии и функции упрощенного порядка выдачи лиц. *Право и Закон*. 2019. № 1. С. 77–82.
8. Бортницька В.В. Щодо мети спрощеного порядку видачі осіб. *Становлення та розвиток наукових досліджень: тези доп. I Міжнародної науково-практичної конференції присвяченої Дню науки України (м. Київ, 20-21 травня 2016 р.)*. Київ: Громадська організація «Фундація науковців та освітян», 2016. С. 26-28.
9. Бортницька В.В. Гарантії під час застосування спрощеного порядку видачі осіб. *Становлення та розвиток наукових досліджень: тези доп. II Міжнародної науково-практичної конференції присвяченої Дню науки*

України (м. Київ, 19-20 травня 2017 р.). Київ: Громадська організація «Фундація науковців та освітян», 2017. С. 21-25.

10. Бортницька В.В. Процесуальний порядок застосування спрощеного порядку видачі осіб з України та особливості затримання особи, яка перебуває у розшуку. *Актуальні проблеми оперативно-розшукової діяльності та використання спеціальної техніки*: тези доп. круглого столу присвяченого «Тижню права» (м. Дніпропетровськ, 6 грудня 2018 р.). Дніпропетровськ: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2018. С. 139-143.

11. Бортницька В.В. Принципи спрощеного порядку видачі осіб. *Актуальні проблеми правової науки в сучасних умовах*: тези доп. Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Кривий Ріг, 16 травня 2019 р.). Кривий Ріг: КФ ДДУВС, 2019. С. 112-115.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	13
ВСТУП	14
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СПРОЩЕНОГО ПОРЯДКУ ВИДАЧІ ОСІБ З УКРАЇНИ	23
1.1. Стан наукової розробки проблем застосування спрощеного порядку видачі осіб з України.....	23
1.2. Співвідношення норм міжнародного та національного законодавства у сфері застосування спрощеного порядку видачі осіб.....	30
Висновки до розділу 1	46
РОЗДІЛ 2. ПРАВОВІ ЗАСАДИ СПРОЩЕНОГО ПОРЯДКУ ВИДАЧІ ОСІБ З УКРАЇНИ	48
2.1. Сутність, принципи, функції та мета застосування спрощеного порядку видачі осіб з України.....	48
2.2. Процесуальний порядок застосування спрощеного порядку видачі осіб з України.....	70
2.3. Особливості застосування спрощеного порядку видачі особи з України без застосування спеціального правила щодо меж кримінальної відповідальності.....	89
2.4. Судовий контроль при застосуванні спрощеного порядку видачі осіб з України.....	99
Висновки до розділу 2	116
РОЗДІЛ 3. ОБСТАВИНИ, ЯКІ ВРАХОВУЮТЬСЯ ПРИ ЗАСТОСУВАННІ СПРОЩЕНОГО ПОРЯДКУ ВИДАЧІ ОСОБИ З УКРАЇНИ	120
3.1. Обставини, що перешкоджають застосуванню спрощеного порядку видачі особи, яка надала згоду на спрощений порядок видачі.....	120
3.2. Обставини, що виключають застосування спрощеного порядку видачі особи, яка надала згоду на спрощений порядок видачі.....	137
Висновки до розділу 3	150
ВИСНОВКИ	152
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	157
ДОДАТКИ	185

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ЄРСР – Єдиний державний реєстр судових рішень

ЄРДР – Єдиний реєстр досудового розслідування

КК – Кримінальний кодекс

КПК – Кримінальний процесуальний кодекс

п. – пункт (пункти)

пп. – підпункт (підпункти)

ст. (ст. ст.) – стаття (статті)

ВСТУП

Актуальність теми. Злочинність як загально-соціальне явище є однією із найістотніших проблем сучасності, які стоять перед людством, а боротьба з нею є пріоритетним завданням. Міжнародне співтовариство постійно перебуває в пошуку нових механізмів боротьби зі злочинністю та шляхів вдосконалення існуючих. Одним із таких є інститут видачі особи. Разом з тим, привілеювання і утвердження принципу верховенства права та забезпечення захисту прав людини сприяє тому, що існуючі механізми боротьби зі злочинністю гуманізуються і спрощуються, поєднуючи мету протидії злочинності та забезпечення захисту прав людини у боротьбі зі злочинністю на міжнародному рівні. Саме таке поєднання зазначених цілей сприяло запровадженню та розвитку спрощеного порядку видачі осіб, який відповідає зазначеним цілям.

Спрощений порядок видачі є достатньо новим на міжнародній арені, а в Україні практика його застосування відносно незначна. На існування проблемних аспектів спрощеного порядку видачі особи як форми міжнародної правової допомоги вказують результати опитування. Так, 67% опитаних співробітників прокуратури та 59% співробітників Міністерства юстиції зазначили, що застосування спрощеного порядку видачі осіб є недостатньо врегульованою процедурою, яка викликає складнощі у правозастосовній практиці. Разом з тим, застосування спрощеного порядку видачі осіб стає помітно частішим, що також свідчить про необхідність теоретичного переосмислення його застосування та вирішення проблем, які виникають у правозастосовній практиці.

Дослідженню проблем інституту видачі особи в аспекті міжнародного співробітництва та захисту її прав присвятили свої праці Ю.П. Аленін, І.В. Басиста, О.В. Буткевич, Н.О. Бондаренко, М.В. Буроменський, В.Г. Буткевич, Р.М. Валєєв, С.М. Вихрист, А.К. Вишняков, І.В. Гловюк, В.В. Дудченко, М.Л. Заїнчковський, Н.А. Зелінська, О.В. Капліна, В.В. Кравченко, С.Ф. Кравчук, В.М. Лисик, А.С. Мацко, О.О. Мережко, В.В. Мицик, П.Е. Недбайло, Олаки Али Хамид Ахмед, М.А. Погорецький, В.М. Репецький,

Ю.І. Римаренко, Н.А. Сафаров, А.В. Слатвицька, О.С. Старенький, О.Ю. Татаров, В.М. Тертишник, Л.Д. Тимченко, Л.Д. Удалова, С.С. Чернявський, С.Б. Чехович, Ю.М. Черноус, В.М. Шаповал, А.В. Шевчишен, О.Г. Шило та інші.

Спрощений порядок видачі особи крізь призму екстрадиції досліджували В.Ф. Антипенко, М. Антонович, В.С. Березняк, О.І. Виноградова, Т.С. Гавриш, М.М. Гнатовський, Л.М. Горбунова, О. Гоцул, В.М. Гребенюк, Н.О. Дрьоміна, В.В. Денисов, В.В. Євінтов, Ж.О. Жуковська, Л.Г. Заблоцька, О.В. Задорожній, Ю.А. Іванов, М.Ю. Коробкін, І.І. Лукашук, М.А. Макаров, А.Г. Маланюк, П.Г. Назаренко, А.В. Наумов, С.С. Нестеренко, А.В. Озерська, І.В. Озерський, М.І. Пашковський, М.П. Свистуленко, А.Л. Федорова, С.А. Шалгунова, Т.І. Шинкаренко та інші.

Водночас, з огляду на недостатнє дослідження спрощеного порядку видачі осіб як окремої форми міжнародної правової допомоги, існує необхідність цільового та комплексного дослідження проблем, які виникають при застосуванні зазначеної процедури, вивчення сутності, підстав та умов її застосування. Наразі потребує дослідження процесуальний порядок застосування спрощеного порядку видачі осіб та визначення особливостей застосування спеціального правила щодо меж кримінальної відповідальності, проблемних аспектів, які виникають при здійсненні судового контролю. Недостатня урегульованість питань спрощеного порядку видачі осіб та складнощі, які виникають в правозастосовній практиці свідчать про актуальність обраної теми дисертаційного дослідження, що обумовило її вибір.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до Плану заходів із виконання обов'язків та зобов'язань України, що впливають з її членства в Раді Європи, схваленого Указом Президента України від 12 січня 2011 р. № 24/2011, Концепції реформування кримінальної юстиції України, затвердженої Указом Президента України від 8 квітня 2008 р. № 311/2008,

Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки, схваленої Указом Президента України від 20 травня 2015 р. № 276/2015, Наказу Міністерства юстиції України № 3745/5 від 28.11.2018 «Про затвердження Методології та методики проведення моніторингу реалізації Національної стратегії у сфері прав людини до 2020 року та плану дій з її реалізації», Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2016–2020 роки, затверджених постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 03 березня 2016 р., відповідає Переліку пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015–2019 років, затвердженого наказом МВС України від 16 березня 2015 р. № 275.

Тему дисертації затверджено Вченою радою Харківського національного університету внутрішніх справ 23 червня 2016 р. (протокол № 6).

Мета і завдання дослідження. *Метою* роботи є розроблення теоретичних положень та практичних рекомендацій стосовно спрощеного порядку видачі осіб з України.

Для досягнення постановленої мети необхідно вирішити такі *завдання*:

- охарактеризувати стан наукової розробки проблем застосування спрощеного порядку видачі осіб з України;
- визначити співвідношення норм міжнародного та національного законодавства у сфері застосування спрощеного порядку видачі осіб;
- розкрити сутність, принципи, функції та мету застосування спрощеного порядку видачі осіб з України;
- окреслити процесуальний порядок застосування спрощеного порядку видачі осіб з України;
- виокремити особливості застосування спеціального правила щодо меж кримінальної відповідальності при застосуванні спрощеного порядку видачі особи з України;

- охарактеризувати судовий контроль при застосуванні спрощеного порядку видачі осіб з України;
- висвітлити обставини, що перешкоджають застосуванню спрощеного порядку видачі особи, яка надала згоду на спрощений порядок видачі;
- визначити обставини, що виключають застосування спрощеного порядку видачі особи, яка надала згоду на спрощений порядок видачі;
- сформулювати пропозиції та надати рекомендації щодо удосконалення положень кримінального процесуального законодавства в частині спрощеного порядку видачі осіб з України.

Об'єкт дослідження – правовідносини, що виникають та розвиваються під час застосування спрощеного порядку видачі осіб з України.

Предмет дослідження – спрощений порядок видачі осіб з України.

Методи дослідження. Методологічною основою дисертаційного дослідження є сучасна теорія наукового пізнання соціальних явищ, а також система загальнотеоретичних і спеціально-наукових методів пізнання. *Історико-правовий метод* використано для аналізу розвитку історичних аспектів та сучасного стану наукових досліджень спрощеного порядку видачі осіб та для періодизації періодів його розвитку (підрозділ 1.1). З'ясування особливостей спрощеного порядку видачі осіб з України, при якому вони розглядаються як частина загального процесу видачі особи з України здійснено за допомогою *системного методу* (підрозділи 1.2, 2.1). *Формально-юридичний метод* застосовано у процесі вивчення принципів спрощеного порядку видачі осіб, які існують у міжнародному праві, при формуванні нових понять, а також при здійсненні типологізації досліджуваних явищ (розділ 2); *формально-логічний метод* використано для усунення неточностей і суперечностей в законодавстві та при формулюванні висновків (підрозділи 1.2, 2.2, 3.2). При співставленні загальних і специфічних закономірностей спрощеного порядку видачі осіб з України використано *порівняльно-правовий метод* (підрозділ 1.2, розділ 3). *Структурно-системний та логіко-юридичний методи* використані для здійснення класифікацій та детермінації понять (підрозділи 2.3, 2.4, 3.2).

Під час вивчення матеріалів екстрадиційних справ та аналізу статистичних даних застосовано *статистичні методи*. Анкетування та опитування практичних працівників проведено за допомогою *соціологічних методів*. Пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства України сформовані шляхом застосування *методу моделювання і прогнозування*. *Методи формальної логіки (аналіз, синтез, індукція, дедукція)* застосовано для вивчення та узагальнення наукових джерел та матеріалів правозастосовної практики.

Емпіричну базу дослідження становлять матеріали офіційної статистичної звітності Офісу Генерального прокурора та Міністерства юстиції України за період 2015–2019 рр.; результати анкетування 18 співробітників міжнародного відділу прокуратури різних регіонів України (Харківська, Житомирська, Київська, Одеська, Дніпропетровська, Миколаївська, Вінницька області та м. Київ); матеріали вивчення 417 екстрадиційних справ та 1234 ухвал, постановлених в ході затвердження згоди на видачу особи у спрощеному порядку, надання дозволу на застосування тимчасового арешту та екстрадиційного арешту, в тому числі апеляційних скарг на його застосування.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що робота є однією з перших в Україні монографічних праць, у якій комплексно досліджено процедуру спрощеного порядку видачі осіб з України. Сформульовано та обґрунтовано низку пропозицій і рекомендацій, спрямованих на підвищення ефективності застосування спрощеного порядку видачі осіб з України. Новизну дисертаційного дослідження відображають такі наукові положення:

вперше:

– здійснено класифікацію умов видачі особи у спрощеному порядку за критерієм обов'язковості виконання (обставини, що перешкоджають застосуванню спрощеного порядку видачі особи, яка надала згоду на спрощений порядок видачі, обставини, що виключають застосування

спрощеного порядку видачі особи, яка надала згоду на спрощений порядок видачі);

– доведено необхідність покладення на слідчого суддю обов'язку направлення копії ухвали, постановленої за результатами розгляду питання щодо затвердження згоди особи на її видачу (екстрадицію), у відповідну регіональну прокуратуру разом із копією письмової заяви особи про згоду на її видачу (екстрадицію);

– запропоновано визначити строк виконання обов'язку направлення регіональною прокуратурою копії ухвали слідчого судді, постановленої за результатами розгляду питання щодо затвердження згоди особи на її видачу (екстрадицію) разом із копією письмової заяви особи про згоду на її видачу (екстрадицію) до уповноваженого (центрального) органу України (невідкладно, але не пізніше 24 годин);

– визначено специфічну мету спрощеного порядку видачі особи, яка полягає у спрощенні та прискоренні процедури видачі в разі, коли розшукувана особа погоджується на таку видачу;

– обґрунтовано доцільність чітко визначеного строку направлення начальником установи попереднього ув'язнення до суду заяви про згоду особи на видачу у спрощеному порядку до суду, а саме «невідкладно, але не пізніше 24 годин»;

– аргументовано позицію про необхідність законодавчого закріплення додаткової підстави затримання особи, яка перебуває у міжнародному розшуку у ст. 208 КПК України, доповнивши частину 1 цієї статті положенням про те, що уповноважена службова особа має право без ухвали слідчого судді, суду затримати особу, підозрювану у вчиненні злочину, за який передбачене покарання у виді позбавлення волі, у випадку якщо особа розшукується компетентними органами іншої держави за вчинення правопорушення або якщо особа розшукується зазначеними органами з метою виконання вироку або постанови про тримання під вартою для

вирішення питання про подальшу видачу компетентним органам іншої держави;

– доведено, що у разі вчинення особою до її видачі (екстрадиції) іншого злочину, не зазначеного у запиті про видачу, досудове розслідування може бути здійснено без застосування заходів, що обмежують особисту свободу відповідної особи;

– визначено підстави для відмови слідчим суддею у затвердженні згоди на видачу особи (особу видано на момент розгляду заяви про надання згоди на видачу з України у спрощеному порядку та надані відповідні документи; наявність обставин, які свідчать про те, що згода надана особою не була добровільною; особа в судовому засіданні відмовилася від раніше наданої згоди; встановлено приналежність особи до громадянства України; наявність обставин, які свідчать про ознаки політичного, расового чи релігійного переслідування; закінчилися строки давності притягнення до кримінальної відповідальності за законодавством України; стан здоров'я особи, яка підлягає видачі, незадовільний);

– запропоновано визначити перелік підстав, які унеможливають видачу особи у спрощеному порядку, до яких пропонується віднести можливість застосування смертної кари, термін призначеного покарання складає менше чотирьох місяців або якщо закінчилися строки давності притягнення до кримінальної відповідальності, незадовільний стан здоров'я, встановлення приналежності правопорушення до політичного, расового, релігійного, національного, приналежність запитованої особи до громадянства України;

удосконалено:

– диференціацію принципів спрощеного порядку видачі осіб, які поділено на загальні (верховенства права, принцип незалежності суду (суддів) і підпорядкування його виключно закону, територіальний принцип, принцип «non bis in idem», невидачі осіб, які скоїли політичні злочини, а також через расові, релігійні переслідування, добросовісного виконання зобов'язань) та спеціальні (принцип взаємності, «видай або суди» («aut

dedere aut judicare»), принцип подвійної криміналізації із застосуванням певної межі покарання, принцип невислання);

– періодизацію розвитку інституту видачі особи та визначення місця спрощеного порядку видачі осіб у ній;

– вчення, яке стосується особливого завдання спеціального правила щодо меж кримінальної відповідальності, що полягає у захисті прав осіб, які підлягають видачі, від обвинувачень за будь-які злочини, окрім тих, за які видано особу;

дістало подальший розвиток:

– класифікація теоретичних досліджень, пов'язаних із видачею особи в залежності від предмету дослідження (поділено на три групи: теоретичні напрацювання, в яких видача особи розглядається в аспекті боротьби з тероризмом; теоретичні напрацювання у галузі кримінального права, пов'язані із інститутом видачі особи, в тому числі і у спрощеному порядку; теоретичні напрацювання, в яких видача особи розглядається як окремий інститут);

– вчення про функції, які виконує спрощений порядок видачі (соціальна, регулятивна, охоронна та стимулююча), а також визначення загальних та спеціальних гарантій, якими забезпечується спрощений порядок видачі осіб;

– теоретичні погляди щодо визначення ознак політичних злочинів (охарактеризовано абсолютно політичні (діяння, які безпосередньо спрямовані на повалення, зміну державного ладу), відносно політичні злочини (загально-кримінальні діяння, вчинення яких поєднане з політичними мотивами)).

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані та аргументовані в дисертації теоретичні положення, висновки і пропозиції впроваджені та надалі можуть бути використані у:

– *законотворчій діяльності* – під час удосконалення положень КПК України, які регламентують повноваження уповноважених (центральных) органів України (довідка Інституту законодавства Верховної Ради України);

– *правозастосовній діяльності* – при розробленні та удосконаленні відомчих (міжвідомчих) нормативно-правових актів і методичних рекомендацій з питань, пов'язаних із застосуванням спрощеного порядку видачі осіб з України (акт Головного слідчого управління Національної поліції України від 11.09.2019);

– *освітньому процесі* – для підготовки лекцій, навчальних програм, тестових завдань, а також під час проведення різних видів занять із навчальних дисциплін «Кримінальний процес», «Доказування у досудовому розслідуванні», «Судові та правоохоронні органи України», «Розслідування окремих видів злочинів» (акт впровадження Харківського національного університету внутрішніх справ від 10.09.2019).

Апробація результатів дисертації. Основні положення, висновки та пропозиції, сформульовані в дисертації, оприлюднено на науково-практичних конференціях і круглих столах: *«Становлення та розвиток наукових досліджень»* (м. Київ, 20-21 травня 2016 р.); *«Становлення та розвиток наукових досліджень»* (м. Київ, 19-20 травня 2017 р.); *«Актуальні проблеми оперативно-розшукової діяльності та використання спеціальної техніки»* (м. Дніпропетровськ, 6 грудня 2018 р.), *«Актуальні проблеми правової науки в сучасних умовах»* (м. Кривий Ріг, 16 травня 2019 р.).

Публікації. Основні положення та висновки дослідження, що сформульовані в дисертації, відображено в 11 публікаціях, серед яких п'ять статей – у журналах, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, дві статті – у міжнародному науковому виданні, та чотири тези виступів на науково-практичних конференціях і круглих столах.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається з анотації українською та англійською мовами, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, що включають вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (270 найменувань на 28 сторінках) та 5 додатків на 26 сторінках. Повний обсяг дисертації становить 200 сторінок, з яких основний текст – 146 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СПРОЩЕНОГО ПОРЯДКУ ВИДАЧІ ОСІБ З УКРАЇНИ

1.1. Стан наукової розробки проблем застосування спрощеного порядку видачі осіб з України

Дослідження міжнародного досвіду функціонування інституту видачі особи свідчить про те, що спрощений порядок видачі є одним із підвидів екстрадиції. Наразі для кримінального процесу України спрощений порядок видачі є достатньо новою формою взаємодії, яка залишається недостатньо дослідженою. В теорії кримінального процесу на сьогодні відсутні ґрунтовні роботи, в яких би досліджувались проблемні аспекти спрощеного порядку видачі осіб з України. Разом з тим, функціонування інституту видачі особи за час свого існування вже встигло сформувати та напрацювати певну практику, яка, проте, є не дослідженою з теоретичної точки зору. На сьогодні в спеціальній літературі існують деякі теоретичні напрацювання, пов'язанні із спрощеним порядком видачі осіб, однак монографічні дослідження цього питання не здійснювались. Слід зазначити, що функціонування інституту видачі особи в цілому і спрощеного порядку видачі особи зокрема, має тисячолітню історію формування на міжнародній арені, що не може не впливати на стан дослідженості питання спрощеного порядку видачі осіб. З огляду на це метою цього підрозділу є дослідження питань щодо періодизації інституту видачі, складовою якого став і спрощений порядок видачі осіб.

Аналіз теоретичних напрацювань щодо дослідженості питання видачі особи, в яких в тій чи іншій мірі розглядались деякі аспекти спрощеного порядку видачі осіб, свідчить, що їх масив можна поділити на декілька груп в залежності від предмету дослідження. Зокрема, теоретичні напрацювання, в яких видача особи розглядалася в аспекті боротьби з тероризмом.

Найяскравішими роботами, які мають вплив на подальший розвиток інституту видачі особи є робота Александровича Т., який на дисертаційному рівні висвітлив проблемні аспекти видачі злочинців та її зазначення у боротьбі з міжнародним тероризмом. В роботі розглянуто загальні механізми екстрадиції, які застосовуються при боротьбі з тероризмом та їх вплив на ефективність такої боротьби [7]. Біленчук П.Д., Еркенов С.Е., Кофанов А.В. вводячи мову про транснаціональну злочинність також вказували на важливість видачі особи як форми боротьби із транснаціональною злочинністю [29]. Крім того, про роль інституту видачі особи, як одного із напрямків боротьби зі злочинністю, вели мову у своїх деяких дослідженнях Блатова Н.Т. [31], Бліщенко І.П. [32], Жданов Н.В. [32], Бородін С.В. [35], Ляхов Е.Г.[35], Галенская Л.Н. [66] та інші.

У своєму дисертаційному дослідженні О.І. Виноградова окреслила актуальні проблеми міжнародного співробітництва України у галузі боротьби зі злочинністю (кримінально-процесуальний аспект), де надала характеристику такій формі міжнародної допомоги як видача особи та визначила напрямки подальшого її вдосконалення [55], що позитивно відобразилося на розумінні суті інституту видачі особи та його значення.

Ю.А. Іванов на дисертаційному рівні окреслив міжнародно-правове регулювання боротьби з тероризмом у сучасних умовах та відзначив, що роль інституту видачі осіб у боротьбі з тероризмом має зростаючу тенденцію [99]. Така тенденція зберігається і нині. Крім того, неабиякий внесок у розвиток інституту видачі в аспекті міжнародного права вклали такі науковці, як С. М. Вихрист, який має ряд робіт присвячених видачі особи в аспекті міжнародного та національного права, а також процесуального регулювання зазначених питань [58], [59], [60], [61]. Н. А. Зелінська досліджувала питання міжнародних злочинів та способів боротьби з ними на монографічному рівні [95], [96], [97]. В її роботах мова йде про екстрадицію, як інструмент боротьби з тероризмом. Особливості міжнародного співробітництва при видачі осіб розглядав В. Тертишник [208], [209], С. Ф.

Кравчук [119], [120], В.В. Мицик [143], В. Максименко [135], О. Гоцул [74], О. Єгоров [87]. Н. А. Дреміна присвятила монографічне дослідження саме особливостям застосування Європейської конвенції про видачу правопорушників у порівнянні із національним законодавством [82], визначивши основні вектори вдосконалення національного законодавства та приділивши увагу недостатньо врегульованим механізмам.

Наступну групу теоретичних напрацювань, пов'язаних із інститутом видачі особи, в тому числі і у спрощеному прядку, становлять дослідження у галузі кримінального права. До зазначеної групи нами було віднесено роботу Беляєва С.С., який ще в радянські часи писав про значення, роль та механізми екстрадиції в кримінальному праві, а також про перспективи розвитку [24] і в загальних рисах вів мову про доцільність спрощення існуючих механізмів видачі особи.

На основі дослідження позитивного європейського досвіду В.С. Березняком обґрунтована необхідність запровадження в кримінально-процесуальному праві України спрощеної процедури екстрадиції, а також розроблені моделі відповідної норми, яка б регулювала вказану процедуру з уникненням порушення основних прав і свобод екстрадованих осіб. Встановлено, що така процедура цілком відповідає меті екстрадиції – швидкій взаємодії держав щодо кримінального переслідування особи [5, с. 28].

Спрощена процедура застосовується за згодою особи без проведення у повному обсязі перевірки наявності можливих перешкод для екстрадиції, опротестовуванні рішення про її передачу в іншу державу, повного розгляду запиту про екстрадицію та матеріалів перевірки, а також без прийняття рішення про екстрадицію або у відмові екстрадиції. Встановлено, що така процедура має як позитивні, так і негативні риси, але цілком відповідає меті екстрадиції – швидкої взаємодії держав щодо кримінального переслідування особи. Тому, в кримінально-процесуальному законодавстві необхідно передбачити норму, яка б регулювала вказану процедуру з уникненням порушення основних прав і свобод осіб під час екстрадиції. 49,5% опитаних працівників органів внутрішніх

справ та прокуратури підтримали необхідність запровадження такої процедури, а 37,5% – за умови дотримання норм внутрішнього законодавства України [28, с. 13].

Гребенюк В.М. приділяв більшу увагу дослідженню проблемних аспектів договірних відносин України у сфері взаємодопомоги у кримінальних справах [76]. Його дослідження присвячене аналізу теоретичних напрацювань та практики, що додає цінності теоретичному дослідженню, яке і без того мало велику актуальність на час написання роботи. В.О. Навроцький досліджував роль видачі особи у разі вчинення військових злочинів, а також аналізував міжнародний досвід видачі особи за вчинення військових злочинів [146], [147]. І.В. Пшеничний висвітлив роль інституту видачі осіб у боротьбі з транснаціональною злочинністю [167]. Деякі аспекти інституту видачі у своїх роботах розглядали В.О. Романюк [180], Сааді А. [182] та інші.

Як окремий інститут видача особи розглядалася у роботах О.І. Виноградової [55], С.М. Вихриста [58]. С. Кравчук у своїх дослідженнях розглядав застосування законодавства, що регулює питання екстрадиції та процесуальні особливості виконання міжнародного доручення про надання правової допомоги у кримінальних справах [121], [120]. У дослідженнях М. Свистуленко ряд робіт присвячено питанню екстрадиції. Зокрема автор веде мову про актуальні питання вдосконалення інституту екстрадиції, а також про екстрадицію (видача злочинців) як правову категорію [125] [186]. На дисертаційному рівні М.П. Свистуленко досліджувала основні кримінально-правові аспекти екстрадиції в правовій системі України [188]. Правову природу інституту видачі осіб досліджував С.С. Нестеренко [151], [152], О.П. Бичківський [30], А. Салех [183]. Співвідношення інституту видачі особи та забезпечення прав людини досліджували Є.О. Гіда [69], А.А. Глашев [71], А.Х. Олаки [156] та інші.

Таким чином, виходячи із викладеного теоретичні дослідження, пов'язані із видачею особи умовно можна поділити на три групи:

- теоретичні напрацювання, в яких видача особи розглядається в аспекті боротьби з тероризмом;
- теоретичні напрацювання у галузі кримінального права, пов'язані із інститутом видачі особи, в тому числі і у спрощеному прядку;
- теоретичні напрацювання, в яких видача особи розглядається як окремий інститут.

Інститут видачі особи має велику історію і сягає ще часів середньовіччя. Вивчення генезису інститут видачі особи свідчить, що першочергово в епоху середньовіччя видача особи була прерогативою правлячих осіб та мала політичний характер. Однак, з розвитком суспільних відносин, зміною суспільного ладу, демократизацією суспільства, видача осіб змінює свій характер та переходить у правову сферу. Значного поширення процедура видачі особи отримала в XIX ст. у Франції. І.І. Лукашук та А.В. Наумов розглядають видачу як найдавнішу форму взаємної допомоги держав у боротьбі зі злочинністю [129, с. 30], [152, с. 35].

Обставиною, яка обумовлює розвиток інституту видачі особи, є побудова системи міжнародної безпеки й попередження злочинів проти миру й безпеки людства [11, с. 4], [152, с.38].

В теорії кримінального процесу існує декілька підходів до періодизації інституту видачі особи. Так, Ф.Ф. Мартенс, наприклад, виділяє три періоди: 1) із стародавніх часів до кінця XVII ст., коли видача, як рідкісне явище в основному мала місце стосовно політичних супротивників, а також стосовно єретиків і перебіжчиків; 2) з початку XVIII ст. до кінця 40-х р. XIX ст., протягом якого зростає кількість договорів, що укладаються не тільки стосовно бунтівників і перебіжчиків (особливо дезертирів і втікачів військових), але також і осіб, винних у звичайних злочинах, хоча перші все ще переважають, а останні поки є винятком внаслідок своєї нечисленності; 3) новий час, що почався в 1840 р., коли держави почали узгоджену кампанію стосовно злочинців-утікачів, які вчинили діяння, що не мають політичних

цілей і караються за загальнокримінальними законами [139, с. 383-393], [152, с. 38].

С.С. Нестеренко також видаляє три етапи періодизації інституту видачі особи, а саме: 1) з давніх часів до XVIII ст. Не зважаючи на те, що починаючи з самих найдавніших договорів про видачу, можна зустріти деякі положення про захист інтересів видаваних осіб, у цей період правозахисні функції виконував, переважно, інститут притулку, що конкурував з інститутом видачі. В епоху середньовіччя зростає кількість договорів про екстрадиції, в яких конкретизується коло осіб, які підлягають екстрадиції, визначаються її підстави. Видавалися, передусім, політичні супротивники;

2) з XVIII ст. до середини XX ст. Суттєвий переворот у розвитку інституту видачі ознаменувала буржуазно-демократична революція XVIII ст. у Франції. З юридичним оформленням права на притулок у Франції видача набувала характеру взаємної правової допомоги держав у боротьбі із загальнокримінальною злочинністю. У XIX ст. відбувається становлення нової характерної риси інституту видачі: він не тільки слугує цілям боротьби держав зі злочинністю, але й забезпечує деякі права видаваних осіб. У 40-х рр. XX ст. почалося політичне, військово-стратегічне та ідеологічне протистояння країн з різними соціальними системами, й інститут екстрадиції, та зокрема принцип невидачі за політичні правопорушення, був проявом політичного протиборства у міжнародних відносинах;

3) з середини XX ст. і до нашого часу. У XX ст. на розвиток інституту екстрадиції значним чином вплинула Друга світова війна та її наслідки. З 1948 р. формувалося універсальне та всеосяжне розуміння прав людини, що відбулося зокрема на захисті прав осіб, залучених до екстрадиційної процедури. Інститут екстрадиції до нашого часу розвивається в напрямку гуманізації [152, с.39]. На нашу думку, періодизація, наведена Ф.Ф. Мартенсом є більш умовною і не зовсім відповідає реаліям розвитку інституту видачі особи, оскільки як показує аналіз теоретичних досліджень, в кінці XIX ст. відбувається сплеск розвитку інституту видачі особи, укладення

ряду міждержавних багатосторонніх договорів, що виводить інститут видачі на кардинально новий рівень, що не відображено у періодизації, наведеній автором. Попри те, С.С. Нестеренко у своєму дослідженні, яке стосується міжнародно-правового захисту прав людини, пропонує дещо іншу періодизацію розвитку інституту видачі з середини ХХ ст. і до нашого часу як окремий етап розвитку, що є об'єктивним відображенням дійсності та такою періодизацією, яка може бути взята за основу.

Дослідивши наукові джерела у цій сфері [129], [117], [189], [203], [139], [101], [196], [154], [50], [185] вбачається, що періодизацію інституту видачі особи доцільно поділити на три періоди:

1) Зі стародавніх часів ХVII ст. – видача особи була прерогативою правлячих осіб та мала політичний характер;

2) ХVII початок ХIХ ст. – перехід видачі особи від політичних злочинів до загально кримінальних у правову сферу. У цей період відбувається поширення законів про екстрадицію, які регламентували внутрішні правила держав щодо видачі особи на засадах принципу взаємності та початок кодифікації таких законів на міжнародному рівні, а також формування двосторонніх та багатосторонніх договорів щодо видачі осіб;

3) З ХIХ ст. і до наших днів – нова епоха у розвитку інституту видачі. Вона обумовлена розвитком прав особи, залученої до екстрадиційної процедури, а також гуманізацією кримінального процесуального законодавства. Спрощений порядок видачі особи, як форма міжнародної допомоги, зазнала значного розвитку в третьому періоді періодизації після прийняття Європейської конвенції про видачу правопорушників та додаткових протоколів до неї.

Таким чином, періодизацію розвитку інституту видачі особи доцільно поділити на чотири періоди: 1) Зі стародавніх часів ХVII ст. 2) ХVII початок ХIХ ст. 3) З ХIХ ст. і до наших днів.

1.2. Співвідношення норм міжнародного та національного законодавства у сфері застосування спрощеного порядку видачі осіб

Спрощений порядок видачі осіб є однією з форм міжнародного співробітництва, тому регулюється не лише внутрішнім законодавством, а й двосторонніми та багатосторонніми міжнародними договорами. В цілому, сукупність норм та принципів міжнародного та національного законодавства спрямовані на боротьбу зі злочинністю, забезпечення законності і правопорядку, а також на дотримання принципу невідворотності покарання. На сьогодні розвиток кримінального процесуального законодавства та об'єднання зусиль між державами сприяє розвитку все нових форм та механізмів, які забезпечують виконання принципу невідворотності покарання. Одним із таких механізмів є спрощений порядок видачі осіб, який є достатньо новим для законодавства України. Зазначене зумовлює не лише недостатню кількість спеціальної літератури з цього питання, а й відсутність сформованої практики його застосування. Особливості виконання запитів визначаються положеннями міжнародного договору України, які діють у відносинах між Україною і відповідною іноземною державою, та Кримінальним процесуальним кодексом України. Заяви та застереження, висловлені державами щодо міжнародного договору, є його невід'ємною частиною. Під час застосування багатостороннього міжнародного договору, його положення діють з урахуванням заяв і застережень України, висловлених у законі під час ратифікації чи приєднання, та заяв і застережень відповідної іноземної держави [150]. Тому питання міжнародної регламентації застосування спрощеного порядку видачі осіб необхідно розглядати з урахуванням застережень та інших особливостей, визначених у міжнародних договорах та національному законодавстві України.

Питання міжнародної регламентації застосування спрощеного порядку видачі осіб в деякій мірі досліджувалось в роботах В.С. Агеева [4], Ю.П. Аленіна [8], В.І. Алексейчука [12], Л.І. Аркуши [1], О.П. Бичківського

[30], О.В. Буткевича [48], Ю.Г. Васильєва [52], Вихриста С.М. [58], С.В. Ківалова [105], С.Ф. Кравчука [119], О. Мережка [140], В.В. Мицика [143], С.С. Нестеренка [153], М.П. Свистуленка [187], О.В. Сурілова [205], В. Тертишника [209], А. Штиглица [253], та інших. Однак такі дослідження були здійснені до запровадження спрощеного порядку видачі осіб і не в повній мірі враховують його положень. З огляду на зазначене, метою нашого підрозділу є здійснення порівняльного аналізу міжнародної регламентації спрощеного порядку видачі із законодавством України, класифікація умов видачі осіб, закріплених міжнародними договорами та визначення положень міжнародного законодавства, які не в достатній мірі відображено в законодавстві України.

Спрощений порядок видачі осіб з України є складаною процедурою та підпадає під сферу регулювання не лише кримінального процесуального права, а й міжнародного. Першочергово ця процедура якраз регулюється міжнародним договорами, які визначають ключові механізми та умови застосування такого порядку, а вже потім підпадає під сферу кримінального процесуального права, яке регулює її на рівні національного законодавства. З огляду на це дослідження процедури спрощеного порядку видачі осіб важливо здійснити не лише з точки зору національного законодавства, а й з точки зору регулювання цього питання на міжнародному рівні з урахуванням застережень, заявлених Україною.

Процедура видачі особи у спрощеному порядку визначена у ст. 16 Європейської Конвенції про видачу правопорушників 1957 року із доповненнями, внесеними Третім додатковим протоколом до Європейської конвенції про видачу правопорушників 2010 року, Четвертим додатковим Протоколом, при ратифікації яких Україна заявляла застереження.

Так, відповідно до пункту 1 статті 2 Четвертого додаткового Протоколу Україна заявила, що органами, яким надаються повноваження згідно з пунктом 1 статті 12 Конвенції в редакції Четвертого додаткового Протоколу, є Міністерство юстиції України щодо видачі осіб під час судового

провадження або виконання вироку і Офіс Генерального прокурора щодо видачі осіб під час досудового розслідування [91]. Зазначене положення знайшло закріплення в законодавстві України. Так, відповідно до ст. 574 КПК України Центральними органами України щодо видачі особи (екстрадиції), якщо інше не передбачено міжнародним договором України, є відповідно Офіс Генерального прокурора та Міністерство юстиції України. Офіс Генерального прокурора є центральним органом України щодо видачі (екстрадиції) підозрюваних, обвинувачених у кримінальних провадженнях під час досудового розслідування. Міністерство юстиції України є центральним органом України щодо видачі (екстрадиції) підсудних, засуджених у кримінальних провадженнях під час судового провадження або виконання вироку. Міністерством юстиції розроблено Інструкцію «Про порядок здійснення міжнародного співробітництва з питань взаємної правової допомоги, видачі правопорушників (екстрадиції), передачі (прийняття) засуджених осіб, виконання вироків та інших питань міжнародного судового співробітництва у кримінальному провадженні під час судового провадження» [150]. Інструкція визначає порядок опрацювання Мін'юстом та його територіальними органами, місцевими загальними та апеляційними судами України запитів (доручень, прохань, клопотань) про надання взаємної правової допомоги у кримінальних справах, про видачу осіб (екстрадицію), про передачу кримінального провадження, про передачу (прийняття) засуджених осіб та про виконання вироків судів іноземних держав у випадках, передбачених Кримінальним процесуальним кодексом України та міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України [150]. Зазначена інструкція регулює в тому числі і питання спрощеного порядку видачі осіб, щодо видачі (екстрадиції) підсудних, засуджених у кримінальних провадженнях під час судового провадження або виконання вироку. В ній розроблені типові зразки документів, що сприяє зниженню ризиків неправильної підготовки документів та підвищує ефективність видачі особи. Разом з тим, інструкції,

опис обставин, за яких правопорушення було вчинено, включаючи час, місце та ступінь участі розшукуваної особи; g) наскільки це можливо - наслідки правопорушення; h) у випадках, коли видача запитується з метою виконання остаточного рішення, – інформацію про те, чи було рішення ухвалено *in absentia* [212].

Коло запитуваної інформації не є вичерпним. За необхідності запитувана сторона може запитувати додаткову інформацію за умови, якщо надана інформація є недостатньою для прийняття запитуваною Стороною рішення про видачу [212]. Коло запитуваної інформації диференціюється в залежності від кожної конкретної ситуації, тому не може бути визначено в законодавстві.

Аналіз ч. 6 ст. 588 КПК України свідчить, що вимоги до запиту про видачу співпадають із вимогами, представленими в Конвенції [123].

Процедура видачі особи у спрощеному порядку можлива лише за наявності умов, визначених міжнародними договорами.

Аналіз Конвенції про передачу засуджених осіб, 1983 р. та Європейської конвенції про видачу правопорушників від 13 грудня 1957 року свідчить, що умови застосування спрощеного порядку видачі диференціюється за ступенем обов'язковості на такі, що передбачають обов'язкове здійснення видачі особи, забороняють видачу особи та дозволяють видачу на розсуд держави, яка видає.

Бутко О.А. та Бутко А.А. визначають умови, за яких можлива екстрадиція, до якої відносять наступні: 1) зустрічна сторона гарантує збереження життя і здоров'я висланої особи (особливо ця умова актуальна в тому випадку, якщо в країні узаконена смертна кара); 2) держава надала достатню кількість доказів вини переслідуваного; 3) якщо підстав для екстрадиції немає, то людина не повинна переслідуватися або бути обмеженою у своїй свободі. Бутко О.А. та Бутко А.А. також визначають випадки, у яких в екстрадиції може бути відмовлено, зокрема: 1) злочинець попросив політичного притулку і вважається біженцем; 2) термін давності

злочину вже минув; 3) якщо особа, яка вчинила протиправне діяння, є громадянином країни, в якій воно ховається; 4) якщо законних підстав для порушення кримінального провадження немає або ж до людини пред'являються претензії приватного характеру [49, с. 23]. Однак, як показує аналіз міжнародних договорів, запропонований перелік не повний.

Так, з огляду на норми міжнародного законодавства, обов'язковими умовами видачі осіб (тобто, ті, наявність яких передбачає виконання державною зобов'язання щодо видачі особи) є: вчинення правопорушень, які караються за законами запитуючої Сторони та запитуваної Сторони позбавленням волі або згідно з постановою про утримання під вартою на максимальний термін не менше одного року чи більш суворим покаранням (ч. 1 ст. 2) [86]. Україна ратифікувала Європейську конвенцію про видачу правопорушників із застереженням до пункту 1 статті 2, відповідно до якого Україна здійснюватиме видачу лише осіб, які вчинили злочини, що караються позбавленням волі на максимальний строк не менше одного року або більш суворим покаранням [90].

Видача здійснюється, відповідно до положень цієї Конвенції, за правопорушення, пов'язані з податками, зборами, митом та валютою, за умови, якщо Договірні Сторони ухвалили таке рішення стосовно будь-якого такого правопорушення або категорії правопорушень (ст. 5) [86]. При прийнятті рішення на цій підставі уповноважений (центральный) орган України зобов'язаний переконатися в наявності додаткового договору з запитуючою стороною щодо фінансових правопорушень.

Видача не здійснюється у разі існування наступних обставин (умови, наявність яких перешкоджає здійсненню видачі осіб):

- якщо термін призначеного покарання складає не менше чотирьох місяців у випадку, якщо особа визнається винною і вирок про ув'язнення або постановою про утримання під вартою проголошується на території запитуючої Сторони (ч. 2 ст. 2) [86].

- якщо правопорушення за законодавством Запитуваної Сторони вважається вчиненим повністю або частково на її території або в місці, яке розглядається як її територія (ч. 1 ст. 7) [86].

- якщо особа, видача якої запитується, за станом здоров'я не може бути видана без шкоди її здоров'ю. Так, відповідно до Закону України «Про ратифікацію Європейської конвенції про видачу правопорушників», 1957 року, Додаткового протоколу 1975 року та Другого додаткового протоколу 1978 року до Конвенції про видачу правопорушників, Україна залишає за собою право не здійснювати видачу, якщо особа, видача якої запитується, за станом здоров'я не може бути видана без шкоди її здоров'ю [90].

- якщо правопорушення, у зв'язку з яким запитується особа, розглядається запитуваною Стороною як політичне правопорушення або правопорушення, пов'язане з політичним правопорушенням (ч. 1 ст. 3) [86].

- якщо запитувана Сторона має достатньо підстав вважати, що запит про видачу правопорушника за вчинення звичайного кримінального правопорушення був зроблений з метою переслідування або покарання особи на підставі її раси, релігії, національної приналежності чи політичних переконань або що становище такої особи може бути зашкоджене з будь-якої з цих причин (ч. 1 ст. 3) [86].

- якщо запитувана особа є громадянином запитуваної Сторони. Відповідно до Європейської конвенції про видачу правопорушників, 1957 року Договірна Сторона має право відмовити у видачі своїх громадян (п. а ч. 1 ст. 6) [86]. Однак відповідно до Закону України «Про ратифікацію Європейської конвенції про видачу правопорушників», 1957 року, Додаткового протоколу 1975 року та Другого додаткового протоколу 1978 року до Конвенції видачу правопорушників, Україна не видаватиме іншій державі громадян України [90]. Положення п. а ч. 1 ст. 6 Європейської конвенції про видачу правопорушників, 1957 року мають декларативний характер. Разом з тим, Застереження, зроблене Україною, висловлене у

вигляді імперативної норми. З огляду на це, видача громадян України іншій державі не здійснюється.

Громадянином України вважається будь-яка особа, яка відповідно до законів України на час прийняття рішення про видачу є громадянином України [90].

Відповідно до Додаткового протоколу до Європейської конвенції про видачу правопорушників від 15 жовтня 1975 року визначено, що видача особи, щодо якої було постановлене остаточне судове рішення в третій державі, яка є Договірною Стороною Конвенції, за одне правопорушення (або декілька правопорушень), у зв'язку з яким був зроблений запит про видачу, не здійснюється: а) якщо вищезгаданим судовим рішенням вона була виправдана; б) якщо термін ув'язнення або інший захід, який був їй призначений: і) був відбутий повністю; іі) повністю, або у невиконаній його частині, не відбувався через помилування чи амністію; с) якщо суд визнав правопорушника винним, але без призначення міри покарання (ст. 2, якою доповнено п. 2 ст. 9 Конвенції) [91]. Однак у випадках, зазначених вище, видача правопорушника може здійснюватися: а) якщо правопорушення, у зв'язку з яким було постановлене судове рішення, було вчинене проти особи, установи або будь-якого майна, що має публічний статус в запитуючій державі; б) якщо особа, щодо якої було постановлене судове рішення, сама мала публічний статус у запитуючій державі; с) якщо правопорушення, у зв'язку з яким було постановлене судове рішення, було вчинене повністю або частково на території запитуючої держави або у місці, яке розглядається як її територія (ст. 2, якою доповнено п. 3 ст. 9 Конвенції) [80].

Як вже зазначалося, видача особи не здійснюється якщо правопорушення, у зв'язку з яким запитується особа, розглядається запитованою Стороною як політичне правопорушення або правопорушення, пов'язане з політичним правопорушенням (ч. 1 ст. 3) [86]. Відповідно до Додаткового протоколу до Європейської конвенції про видачу правопорушників від 15 жовтня 1975 року визначено коло правопорушень

які не є політичними [80]. Разом з тим, відповідно до Закону України «Про ратифікацію Європейської конвенції про видачу правопорушників», 1957 року, Додаткового протоколу 1975 року та Другого додаткового протоколу 1978 року до Конвенції про видачу правопорушників, Україна заявила, що вона не приймає главу I Додаткового протоколу 1975 року і залишає за собою право вирішувати відповідно до неї в кожній окремій справі, задовольняти чи не задовольняти запит про видачу правопорушника [90]. Однак, на сьогодні в законодавстві України відсутній механізм та критерії вирішення питання про приналежність правопорушення до політичного або пов'язаного з політичним правопорушенням.

Якщо закінчилися строки давності переслідування чи покарання особи, видача якої запитується, здійснюється відповідно до законодавства запитучої Сторони (ст. 1, якою замінено ст. 10 Конвенції) [243]. У видачі не може бути відмовлено на підставі того, що закінчилися строки давності переслідування чи покарання особи, видача якої запитується, відповідно до законодавства запитуваної Сторони (Відповідно до четвертого додаткового протоколу до Європейської конвенції про видачу правопорушників від 20.09.2012) [243].

З огляду на зазначене, уповноважений (центральний) орган України виявивши одну із перелічених обставин, зобов'язаний відмовити у видачі особи у спрощеному порядку навіть за наявності згоди особи на таку видачу.

Відповідно до Європейської конвенції про видачу правопорушників, 1957 року Договірна Сторона має право відмовити у видачі особи, або погодитися на видачу особи в залежності від обставин. До таких обставин належать такі:

- Якщо правопорушення, за яке вимагається видача, було вчинене за межами території запитуючої Сторони (ч. 2 ст. 7) [86]. Відмова у видачі за цією підставою можлива якщо законодавство запитуваної Сторони не передбачає переслідування за таку саму категорію правопорушень у випадку їх вчинення за межами території останньої Сторони або не передбачає видачі за правопорушення, у зв'язку з яким вимагається видача (ч. 2 ст. 7) [86].

- Якщо правопорушення, за яке вимагається видача, карається смертною карою за законодавством запитуючої Сторони і якщо законодавство запитуваної Сторони не передбачає смертної кари за таке саме правопорушення або вона, як правило, не виконується, у видачі може бути відмовлено, якщо запитуюча Сторона не надасть запитуваній Стороні достатніх гарантій того, що смертний вирок не буде звернутий до виконання [86].

Видача за правопорушення, які передбачені військовим правом і які не є правопорушеннями за звичайним кримінальним правом, із сфери застосування цієї Конвенції вилучаються. Однак, відповідно до Закону України Про ратифікацію Європейської конвенції про видачу правопорушників, 1957 рік, Додаткового протоколу 1975 року та Другого додаткового протоколу 1978 року до Конвенції видачу правопорушників за вчинення загальнокримінальних правопорушень, що також є військовими правопорушеннями, може бути здійснено Україною лише за умови, якщо особу, видача якої запитується, не буде піддано кримінальному переслідуванню за військовим правом або законом [90].

Якщо запит про видачу правопорушника стосується декількох окремих правопорушень, кожне з яких за законами запитуючої Сторони і запитуваної Сторони карається позбавленням волі або згідно з постановою про утримання під вартою, але якщо деякі з них не задовольняють умови стосовно тривалості терміну покарання, яке може бути призначене, запитувана Сторона має право здійснювати видачу за останні правопорушення (ч. 3 ст. 2) [86].

Відповідно до ст. 3 Конвенції про передачу засуджених осіб, 1983 р. засуджену особу може бути передано за цією Конвенцією тільки за таких умов: а) якщо ця особа є громадянином держави виконання вироку; б) якщо рішення є остаточним; с) якщо на час отримання запиту про передачу засуджена особа має відбувати покарання впродовж якнайменш шести місяців або якщо їй винесено вирок до ув'язнення на невизначений строк; d)

якщо на передачу згодна засуджена особа або, коли з врахуванням її віку або фізичного чи психічного стану одна із двох держав вважає це за необхідне, - законний представник засудженої особи; е) якщо дія або бездіяльність, на підставі якої було винесено вирок, є кримінальним злочином згідно із законодавством держави виконання вироку або була б кримінальним злочином у разі вчинення на її території; ф) якщо держава винесення вироку і держава виконання вироку згодні на передачу засудженої особи [111].

Отже, умови видачі особи у спрощеному порядку можна поділити на: обов'язкові, тобто, ті, наявність яких передбачає виконання державною зобов'язання щодо видачі особи, та умови, наявність яких перешкоджає здійсненню видачі осіб, умови, наявність яких дає право відмовити у видачі особи, або погодитися на видачу особи в залежності від обставин.

Відповідно до п. 3 ст. 2 Третього додаткового протоколу до Європейської конвенції про видачу правопорушників 2010 року зазначено, що у випадках, коли запитувана Сторона отримала запит про видачу відповідно до статті 12 Конвенції, цей Протокол застосовується *mutatis mutandis* [212]. Виходячи із зазначеного, спрощений порядок видачі осіб можливий і у випадку надходження запиту про видачу без проведення екстрадиційної перевірки.

В Третьому додатковому протоколі до Європейської конвенції про видачу правопорушників 2010 року передбачено обов'язок інформування особи про можливість застосування спрощеної процедури видачі відповідно до Протоколу (ст. 3) [212]. Зазначена процедура знайшла відображення і в КПК України, відповідно до ч. 4 ст. 583 КПК України до клопотання про застосування тимчасового арешту додається протокол затримання особи з відміткою про роз'яснення особі її права надати згоду на видачу (екстрадицію) для застосування процедури видачі (екстрадиції) у спрощеному порядку, а також права на відмову від застосування спеціального правила щодо меж кримінальної відповідальності у разі надання згоди на її видачу (екстрадицію).

У ст. 4 Третього додаткового протоколу до Європейської конвенції про видачу правопорушників 2010 року зазначено, що згода розшукуваної особи на видачу та, у відповідному випадку, її явно висловлена відмова від права застосування спеціального правила повинні бути надані компетентному судовому органу запитуваної Сторони відповідно до законодавства такої Сторони, що відображено у п. 4 ч. 6 ст. 583 КПК України, відповідно до якої копія ухвали слідчого судді, постановленої за результатами розгляду питання щодо затвердження згоди особи на її видачу (екстрадицію), невідкладно направляється уповноваженому (центральному) органу України через відповідну регіональну прокуратуру разом із копією письмової заяви особи про згоду на її видачу (екстрадицію). Зазначена стаття носить імперативний характер, однак в ній не визначено суб'єкта, на якого б покладался обов'язок реалізації зазначеної норми. Імперативні норми безпосередньо визначають поведінку суб'єктів суспільних відносин та не можуть бути змінені на власний розсуд таких осіб [162, с. 47], [169, с. 126]. Виходячи із зазначеного, норма п. 4 ч. 6 ст. 583 КПК України дійсно визначає поведінку, однак не містить посилання на суб'єкта, яким має бути реалізована. З огляду на це, можна зробити висновок про те, що норма сформульована не коректно і потребує доопрацювання. Проаналізуємо зазначену норму з точки зору повноважень суб'єктів, яким вона може бути адресована і спробуємо сформулювати авторське бачення такої норми. Так, суб'єктами, які приймають участь у розгляді питання щодо тимчасового арешту, або розгляду згоди про спрощений порядок видачі особи є особа, яка підлягає видачі, її захисник, прокурор, який звертається до слідчого судді з клопотанням про застосування тимчасового арешту, або який приймає участь у розгляді питання щодо затвердження згоди особи на видачу, та слідчий суддя, який затверджує таку згоду.

На особу, яка підлягає видачі, чи її захисника не може бути покладено такого обов'язку, оскільки це суперечить концепції КПК України. Такий обов'язок може бути покладено на прокурора, який звертається до слідчого

судді з клопотанням про застосування тимчасового арешту, приймає участь у його розгляді, а також приймає участь у розгляді питання щодо затвердження згоди особи на видачу. Разом з тим, участь прокурора при затвердженні згоди особи на видачу є необов'язковою, тому у випадках, коли це здійснюється без його участі, покладення обов'язку, про який йде мова, є не раціональним і не результативним рішенням. Крім того, відповідно до ч. 5 ст. 588 КПК України про затвердження слідчим суддею згоди особи на її видачу (екстрадицію), відмови особи від застосування спеціального правила щодо меж кримінальної відповідальності, уповноважений (центральный) орган України невідкладно інформує компетентний орган іноземної держави, яка розшукує особу для притягнення до кримінальної відповідальності. Тобто, обов'язок невідкладного інформування компетентного органу іноземної держави, яка розшукує особу для притягнення до кримінальної відповідальності покладено на Офіс Генерального прокурора та Міністерство юстиції України.

Щодо слідчого судді, то відповідно до п. 18 ч. 1 ст. 3 КПК України до його повноважень належить здійснення судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні. До повноважень слідчого судді не належить забезпечення виконання постановлених рішень чи контроль за їх виконанням. Тому на нашу думку, на слідчого суддю, з одного боку не зовсім правильно покладати обов'язок надсилання копії ухвали, постановленої за результатами розгляду питання щодо затвердження згоди особи на її видачу (екстрадицію). Хоча з іншого боку, попри те, що на слідчого суддю не покладено такого обов'язку, на практиці все ж таки слідчі судді вживають заходів для забезпечення виконання ухвали. Зазначене стосується не лише ухвали про затвердження згоди особи на спрощений порядок видачі особи з України, в і наприклад при розгляді скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, прокурора на стадії досудового розслідування. Ухвалені рішення слідчі судді направляють на виконання слідчим і прокурорам. З огляду на зазначене, а також з урахуванням того, що участь

прокурора при розгляді питання щодо затвердження згоди особи не є обов'язковою, вбачається за доцільне покласти на слідого суддю обов'язок направлення копії ухвали, постановленої за результатами розгляду питання щодо затвердження згоди особи на її видачу (екстрадицію), у відповідну регіональну прокуратуру разом із копією письмової заяви особи про згоду на її видачу (екстрадицію). Регіональна прокуратура невідкладно направляє копію ухвали слідчого судді, постановленої за результатами розгляду питання щодо затвердження згоди особи на її видачу (екстрадицію) разом із копією письмової заяви особи про згоду на її видачу (екстрадицію) до уповноваженого (центрального) органу України. Крім того, на нашу думку термін «невідкладно» досить абстрактно визначає строки направлення копії ухвали. У своєму дослідженні Шапутько С.В. ведучи мову про процесуальні строки та вживання терміну «невідкладно» щодо реалізації повноважень, доходить висновку про те, що законодавче визначення строку реалізації повноважень як «невідкладно» потребує уточнення та пропонує уточнити це поняття часовим виміром доби, тобто 24 годин [244, с. 47, 98]. Ми підтримуємо таку позицію та пропонуємо обмежити строк виконання обов'язку направлення регіональною прокуратурою копії ухвали слідчого судді, постановленої за результатами розгляду питання щодо затвердження згоди особи на її видачу (екстрадицію) разом із копією письмової заяви особи про згоду на її видачу (екстрадицію) до уповноваженого (центрального) органу України невідкладно, але не пізніше 24 годин з моменту надходження копії ухвали. З огляду на зазначене, пропонуємо п. 4 ч. 6 ст. 583 КПК України у такій редакції:

«Слідчий суддя направляє копію ухвали постановленої за результатами розгляду питання щодо затвердження згоди особи на її видачу (екстрадицію), у відповідну регіональну прокуратуру разом із копією письмової заяви особи про згоду на її видачу (екстрадицію). Регіональна прокуратура невідкладно, але не пізніше 24 годин з моменту надходження копії ухвали, направляє копію ухвали слідчого судді, постановленої за результатами розгляду питання щодо затвердження згоди особи на її видачу (екстрадицію) разом із

копією письмової заяви особи про згоду на її видачу (екстрадицію) до уповноваженого (центрального) органу України (Додаток А).

Така ж норма дублюється і в ч. 4 ст. 588 КПК України, тому пропонуємо привести її в таку ж відповідність та викласти в наступній редакції:

4. Відповідна регіональна прокуратура невідкладно, але не пізніше 24 годин з моменту надходження копії ухвали, надсилає уповноваженому (центральному) органу України копію ухвали слідчого судді, постановленої за результатами розгляду письмової заяви особи про надання згоди на її видачу (екстрадицію), разом із копією письмової заяви особи про згоду на видачу (екстрадицію) та інформацією, необхідною для прийняття уповноваженим (центральним) органом України рішення відповідно до частини восьмої цієї статті (Додаток А).

Повертаючись до процедури застосування спрощеного порядку видачі осіб, слід зазначити, що відповідно до пункту 5 статті 4 Третього додаткового протоколу, Україна заявила, що згода особи на видачу у спрощеному порядку та у відповідному випадку відмова особи від застосування спеціального правила можуть бути відкликані до їх затвердження слідчим суддею [91]. Зазначене відображено в ч 7 ст. 583 КПК України, відповідно до якої ухвала слідчого судді про затвердження згоди особи на її видачу (екстрадицію) та застосування екстрадиційного арешту, про затвердження згоди особи на її видачу (екстрадицію), відмови особи від застосування спеціального правила щодо меж кримінальної відповідальності та застосування екстрадиційного арешту, оскарженню не підлягають. Крім того, норма Конвенції відображається у ч. 2 ст. 588 КПК України відповідно до якої згода особи на її видачу (екстрадицію), відмова особи від застосування спеціального правила щодо меж кримінальної відповідальності можуть бути відкликані особою до їх затвердження слідчим суддею.

Відповідно до Європейської конвенції про видачу правопорушників, 1957 року запитуваній Стороні надано право не застосовувати спрощену

процедуру, незважаючи на згоду на це розшукуваної особи [212]. Однак це можливо у виняткових випадках. Крім того запитувана Сторона зобов'язана повідомити про таке рішення запитуючій Стороні настільки заздалегідь, щоб надати їй можливість подати запит про видачу до закінчення сорокаденного строку, встановленого статтею 16 Конвенції [212]. Таке положення Європейської конвенції про видачу правопорушників визначено в ч 8 ст. 588 КПК України. Відповідно до зазначеної статті уповноважений (центральный) орган України приймає рішення про видачу особи (екстрадицію) у спрощеному порядку або про відмову у видачі особи (екстрадиції) у спрощеному порядку протягом п'яти робочих днів з дня одержання ухвали слідчого судді, якою затверджено згоду особи на видачу (екстрадицію), та інформації компетентного органу іноземної держави, передбаченої частиною шостою цієї статті. Рішення виносяться керівником уповноваженого (центрального) органу України або уповноваженою ним особою, є остаточним і оскарженню не підлягає. Визначені також підстави відмови у видачі особи (екстрадиції) у спрощеному порядку [212]. Разом з тим, в Європейській конвенції про видачу правопорушників, 1957 року не означено які випадки слід вважати винятковими. У ч. 9 ст. 588 КПК України визначено підстави для відмови у видачі особи (екстрадиції) у спрощеному порядку.

Аналіз умов, що передбачають обов'язкове здійснення видачі особи, умов, що забороняють видачу особи та дозволяють видачу на розсуд держави, яка видає, а також аналіз застережень, заявлених Україною при ратифікації Конвенції і додаткових протоколів до неї та подальше їх зіставлення з підставами для відмови у видачі, визначеними в ч. 9 ст. 588 КПК України свідчить, що їх перелік є не повним. На нашу думку, якщо у держави виникає зобов'язання не видати особу, то навіть за наявності згоди особи на спрощений порядок видачі, така особа не може бути виданою. Це питання досить складне і багатоаспектне, тому його дослідженню буде приділено увагу в окремому підрозділі.

Висновки до розділу 1

1. Теоретичні дослідження, пов'язані із видачею особи умовно можна поділити на три групи: теоретичні напрацювання, в яких видача особи розглядається в аспекті боротьби з тероризмом; теоретичні напрацювання у галузі кримінального права, пов'язані із інститутом видачі особи, в тому числі і у спрощеному порядку; теоретичні напрацювання, в яких видача особи розглядається як окремий інститут.

Періодизацію розвитку інституту видачі особи доцільно поділити на три періоди: 1). Зі стародавніх часів XVII ст. 2). XVII початок XIX ст. 3). З XIX ст. і до наших днів.

2. Умови видачі особи можна поділити на такі, що передбачають обов'язкове здійснення видачі особи, забороняють видачу особи та дозволяють видачу на розсуд держави, яка видає.

КПК України в достатній мірі відображає зміст Європейської конвенції про видачу правопорушників та додаткових протоколів до неї, однак ряд питань, які стосуються спрощеного порядку видачі осіб вирішується Компетентними органами запитуваної Сторони відповідно до свого законодавства, яке не достатньо врегульоване, зокрема в частині відсутності інструкції Офіс Генерального прокурора про порядок здійснення міжнародного співробітництва з питань взаємної правової допомоги, видачі (екстрадиції) підозрюваних, обвинувачених у кримінальних провадженнях під час досудового розслідування, яка б регулювала в тому числі і процедуру спрощеного порядку видачі осіб, а також не в повному обсязі визначені підстави відмови у видачі особи (екстрадиції) у спрощеному порядку.

Слідчий суддя направляє копію ухвали постановленої за результатами розгляду питання щодо затвердження згоди особи на її видачу (екстрадицію), у відповідну регіональну прокуратуру разом із копією письмової заяви особи про згоду на її видачу (екстрадицію). Регіональна прокуратура невідкладно, але не пізніше 24 годин з моменту надходження копії ухвали, направляє

копію ухвали слідчого судді, постановленої за результатами розгляду питання щодо затвердження згоди особи на її видачу (екстрадицію) разом із копією письмової заяви особи про згоду на її видачу (екстрадицію) до уповноваженого (центрального) органу України.

Відповідна регіональна прокуратура невідкладно, але не пізніше 24 годин з моменту надходження копії ухвали, надсилає уповноваженому (центральному) органу України копію ухвали слідчого судді, постановленої за результатами розгляду письмової заяви особи про надання згоди на її видачу (екстрадицію), разом із копією письмової заяви особи про згоду на видачу (екстрадицію) та інформацією, необхідною для прийняття уповноваженим (центральним) органом України рішення відповідно до частини восьмої цієї статті.

РОЗДІЛ 2

ПРАВОВІ ЗАСАДИ СПРОЩЕНОГО ПОРЯДКУ ВИДАЧІ ОСІБ З УКРАЇНИ

2.1. Сутність, принципи, функції та мета застосування спрощеного порядку видачі осіб з України

Спрощений порядок видачі є новою формою міжнародного співробітництва, тому нині вона є недостатньо дослідженою. Досягнення мети цього порядку можливе лише шляхом вивчення та аналізу його сутності та природи основних елементів, таких як мета, принципи функції та гарантії. Такий аналіз стає можливим здійснити через призму міжнародного права, кримінальних та кримінальних процесуальних аспектів його застосування. Разом з тим, спрощений порядок видачі осіб спрямований на розвиток міжнародного співробітництва в питаннях зміцнення правопорядку та боротьби зі злочинністю не лише на рівні держави, а й на рівні забезпечення міжнародного правопорядку. З огляду на викладене малодослідженість такої форми міжнародного співробітництва, як спрощений порядок видачі особи, створює проблеми при її застосуванні, пов'язанні із недостатньою законодавчою регламентацією, недосконалістю механізмів її регулювання.

Деякі проблемні питання спрощеного порядку видачі осіб розглядалися крізь призму міжнародного права та інституту екстрадиції в роботах Г.К. Авдєєвої [1], Р.П. Акпарова [6], П.П. Андрушка [14], Антощак [16], С.С. Беляєва [24], В.С. Березняка [26], І.Л. Бородіна [36], Ю.Г. Васильєва [52], О.І. Виноградова [55], С.М. Вихриста [58], Я.О. Грабова [75], Т.С. Гавриш [65], Ж.О. Жуковської [88], М.Ю. Коробкіна [116], М.А. Макарова [133], А.Г. Маланюка [137], Л.М. Горбунової [72], А.В. Озерської [155], Л.В. Пастухової [159], М.І. Пашковського [160], Л.О. Падалка [158], М.П. Свистуленко [186], О.В. Узунової [215] та інших. Зазначені праці

мають велике значення для забезпечення функціонування інституту видачі осіб, однак стосуються здебільшого екстрадиції, та були здійснені до запровадження такої форми співпраці як спрощений порядок видачі осіб. З огляду на це зазначене питання є актуальним на сьогодні та потребує дослідження.

Метою зазначеного підрозділу є здійснення наукового аналізу мети, принципів, гарантій та функціонального позначення спрощеного порядку видачі осіб.

Аналіз міжнародного законодавства свідчить, що видача особи здійснюється на підставі запиту про екстрадицію, Європейського ордеру на арешт та спрощеного порядку видачі особи.

Процедура екстрадиції на рівні багатосторонніх договорів започаткована в 1957 році. Відповідно до Європейської конвенції про видачу правопорушників Договірні Сторони зобов'язуються видавати одна одній, з урахуванням положень та умов, викладених в Конвенції, всіх осіб, які переслідуються компетентними органами запитуючої Сторони за вчинення правопорушення або які розшукуються зазначеними органами з метою виконання вироку або постанови про утримання під вартою [86]. Попри те розвиток суспільних відносин, утворення Європейського Союзу та створення єдиного простору свободи, безпеки і правосуддя в ньому сприяли реформуванню процедури екстрадиції. Так в 1999 році на засіданні Європейської ради в м. Тампере прийнято рішення про необхідність прискорення процедури екстрадиції осіб, які підозрюються у вчиненні кримінального правопорушення. Зазначене рішення стало початком реформування процедури екстрадиції. Результатом такого реформування стало прийняття Конвенції про спрощену процедуру екстрадиції між державами-членами Європейського Союзу від 10 березня 1995 р. та в подальшому рамкового рішення № 2002/584/ПВД Ради Європейського Союзу про європейський ордер на арешт і процедури передачі осіб між державами-членами. Відповідно до зазначеного рішення процедура

екстрадиції в країнах членах Європейського Союзу замінюється на спрощену систему передачі засуджених чи підозрюваних для виконання вироку чи кримінального переслідування на підставі Європейського ордеру на арешт. Разом з тим, така процедура розповсюджується лише на країни-члени Європейського Союзу. У країнах, які не є членами Союзу, діє процедура екстрадиції, а прискорення процедури екстрадиції осіб, які підозрюються у вчиненні кримінального правопорушення здійснюється шляхом видачі особи у спрощеному порядку, передбаченому у ст. 588 КПК України.

Реалізація процедури спрощеного порядку видачі осіб регламентовано низкою міжнародних договорів та законодавством України. Зокрема, у ст.9 Конституції України передбачено, що чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України. Відповідно до Закону України «Про дію міжнародних договорів на території України» від 10.12.1991 р міжнародні договори є невід'ємною частиною національного законодавства України. Крім того, згідно зі ст. 9 Конституції України чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України. Згідно з ч. 2 ст. 19 Закону України «Про міжнародні договори України», якщо міжнародним договором України, який набрав чинності в установленому порядку, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені у відповідному акті законодавства України, то застосовуються правила міжнародного договору. Окрім зазначеного, процедура спрощеного порядку видачі регламентується ст. 588 КПК України та Наказом Міністерства юстиції України 19.08.2019 № 2599/5 «Про затвердження Інструкції про порядок здійснення міжнародного співробітництва з питань взаємної правової допомоги, видачі правопорушників (екстрадиції), передачі (прийняття) засуджених осіб, виконання вироків та інших питань міжнародного судового співробітництва у кримінальному провадженні під час судового провадження» [150].

На міжнародному рівні питання спрощеного порядку видачі осіб регламентуються Статутом ООН 1945 р., Загальною декларацією прав людини 1948 р., Конвенцією про попередження злочину геноциду та покарання за нього 1948 р., Європейською конвенцією про захист прав людини та основоположних свобод, 1950 р., Конвенцією про передачу засуджених осіб, 1983 р., та додатковим протоколом до неї [81], Європейською конвенцією про видачу правопорушників 1957 р., Третім додатковим протоколом до Європейської конвенції про видачу правопорушників 2010 року [212] і Четвертим додатковим протоколом до Європейської конвенції про видачу правопорушників 2012 року [243], Конвенцією СНД 1993 року про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах [113], зі змінами внесеними Протоколом до цієї Конвенції від 28 березня 1997 року (далі - Мінська конвенція) [166], Конвенцією про спрощену процедуру екстрадиції між державами-членами Європейського Союзу від 10 березня 1995, Конвенцією проти транснаціональної організованої злочинності 2000 року, Європейською конвенцією про міжнародну дійсність кримінальних вироків 2000 року. Також питання спрощеного порядку видачі осіб регламентуються рядом двосторонніх договорів України щодо видачі, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, загальна кількість яких, відповідно до даних Міністерства юстиції України становить 45 двосторонніх міжнародних договорів, крім того, в порядку Закону України «Про правонаступництво» застосовуються положення 14 двосторонніх договорів про правову допомогу колишнього СРСР та 20 багатосторонніх міжнародних договорів [144].

З огляду на аналіз зазначених нормативних документів, на сьогодні спрощений порядок видачі осіб достатньо регламентовано в законодавстві України, попри це міжнародні договори мають вищу юридичну силу та регулюють правовідносини щодо спрощеного порядку видачі осіб в частині, не врегульованій законодавством України.

Зазначене свідчить, що поняття сутності спрощеного порядку видачі осіб з України слід розглядати перш за все через призму міжнародних договорів, ратифікованих Україною [38, с. 181]. Крім того, при вирішенні питання щодо спрощеного порядку видачі осіб слід враховувати не лише норми КПК України, Інструкцій та міжнародних договорів, ратифікованих Україною, а й згідно із застереженням, яке Україна висловлює щодо певних положень договору щодо їх застосування в Україні при ратифікації договорів, які регламентують порядок видачі особи у спрощеному порядку. Наприклад, відповідно до застереження України стосовно статті 1 Європейської конвенції про видачу правопорушників, 1957 року, Україна залишає за собою право не здійснювати видачу, якщо особа, видача якої запитується, за станом здоров'я не може бути видана без шкоди її здоров'ю. Неможливість видачі особи виключає і застосування спрощеного порядку видачі особи.

Спільною метою для всіх зазначених інститутів є посилення захисту людства та окремих осіб, забезпечення прав людини, ресоціалізація осіб, що вчинили злочин під час виконання вироку або рішення суду про утримання під вартою [38, с. 180]. Разом з тим, аналіз зазначених вище міжнародних договорів дозволяє визначити специфічну мету спрощеного порядку видачі осіб, яка полягає спрощенні та прискоренні процедури видачі в разі, коли розшукувана особа погоджується на видачу та досягненні більшої єдності між членами Ради Європи задля того, щоб особа могла реалізувати своє право на захист [44, с. 26], [38, с. 180].

Посилення захисту людства та окремих осіб, як мета спрощеного порядку видачі осіб полягає в тому, що на міжнародному рівні здійснюється боротьба зі злочинністю. Таке об'єднання зусиль створює протидію злочинності та умови для того, щоб кожен, хто вчинив злочин, був притягнутий до відповідальності та захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень. Така мета є спільною для екстрадиції,

Європейського ордеру на арешт та спрощеного порядку видачі осіб [249, с. 274], [38, с. 182].

Забезпечення прав людини, ресоціалізація осіб, що вчинили злочин під час виконання вироку або постанови про утримання під вартою, як мета спрощеного порядку видачі осіб, забезпечується наявністю ряду механізмів, принципів та гарантій, спрямованих на забезпечення прав запитуваної особи, недопущення політичного, релігійного чи расового переслідування, здійснення видачі у спрощеному порядку лише на підставі добровільної згоди [250, с. 110]. Можна зробити висновок про спільність зазначеної мети для екстрадиції, Європейського ордеру на арешт та спрощеного порядку видачі осіб [38, с. 182].

Досягнення більшої єдності між членами Ради Європи, як мета спрощеного порядку видачі осіб полягає, у посиленні індивідуальної і колективної спроможності реагування на злочини. Зазначена мета об'єднує процедуру екстрадиції, європейський ордер на арешт та спрощену процедуру видачі осіб [38, с. 182].

Спрощення та прискорення процедури видачі в разі, коли розшукувана особа погоджується на видачу, як мета, полягає у забезпеченні безперешкодного доступу до правосуддя. Така мета не притаманна інституту екстрадиції, оскільки, як показує аналіз правозастосовної практики, наявність ряду механізмів, в тому числі і право оскаржувати прийняті рішення, може затягнути процедуру екстрадиції на роки [38, с. 183].

Отже, загальною метою спрощеного порядку видачі осіб є наступне: посилення захисту людства та окремих осіб; забезпечення прав людини, ресоціалізація осіб, що вчинили злочин під час виконання вироку або постанови про утримання під вартою, досягнення більшої єдності між членами Ради Європи. Специфічною метою зазначеного порядку є спрощення та прискорення процедури видачі в разі, коли розшукувана особа погоджується на видачу [38, с. 183].

Переходячи до дефініції спрощеного порядку видачі осіб, доцільно проаналізувати поняття видачі осіб та порівняти його зі спрощеною процедурою видачі. Слід зазначити, що при визначенні поняття видачі особи, науковці здебільшого віддають перевагу таким принципам: принципу громадянства (віддавали перевагу такі науковці як С. Соколов [196], М.Ф. Володимирський-Буданов [62], М.І. Бажанов [22] та ін); принципу територіальності при визначенні видачі особи (віддавали перевагу такі науковці як Е.Я. Шостак [252, с. 23], Р.Н. Акпарова [18], Олаки Али Хамид Ахмед [156]); карального принципу. Зазначені принципи знаходять своє відображення у визначеннях, запропонованих авторами.

Комплексного підходу до визначення видачі особи дотримувались Р.М. Валеев [50, с. 208], В. Коняхин [115, с. 18], Е.Г. Ляхов [132, с. 113], В.В. Есипов [85, с. 147]. На сьогодні в теорії кримінального процесу немає єдності поглядів щодо визначення поняття видачі особи. Відповідно до юридичного словника екстрадиція – це передача однією державою іншій особи, обвинуваченої чи засудженої за злочин, вчинений за межами держави, що видає особу, в межах територіальної юрисдикції держави, яка вимагає видачу, і яка компетентна судити та покарати виданого [2, с. 585], [26, с. 113]. У зазначеному визначенні відображено принцип територіальності, який діє при видачі особи, однак не визначено основоположний принцип громадянства при видачі особи. В юридичній енциклопедії під видачею злочинця пропонується розуміти передачу однією державою іншій державі особи, яка обвинувачується у вчиненні злочину, або особи, яку засуджено за вчинення злочину [70, с. 53-54], [134, с. 119]. Ф. Ліст зазначав, що видача, є актом юридичної допомоги та носить інтернаціональний та дипломатичний характер [145, с. 49], [188, с. 165]. А.В. Степанов зазначає, що видача – це державний акт, в силу якого особа, обвинувачена або уже засуджена за злочин, вчинений нею за межами тієї держави, на території якої вона в даний момент проживає, передається уряду держави, компетентної судити її та покарати [203, с. 322, 323], [187, с. 12]. У зазначеному визначенні відображено

принцип територіальності, а також визначення охоплює як видачу засуджених осіб так і видачу осіб, яких обвинувачено у вчиненні злочину.

На думку Ф. Мартіна, видача є засобом реалізації юридичних інтересів іноземної держави, вона заснована не на потребі захищати від винуватого посягання свій правопорядок за допомогою покарання, її юридичною необхідністю є необхідність міжнародна допомога [145, с. 49], [187, с. 65].

Своєрідністю відзначається позиція С. Мокринського, який вважав, що «видача є мірою затримання та віддання індивіда іноземній державі для суду та покарання», не вдаючись до якої держава, вважаючи, що держава перш за все, піклується про свій правовий порядок [145, с. 50], [188, с. 76]. У зазначеному визначенні відображено каральний принцип при застосуванні екстрадиції.

На думку М.П. Свистуленко видача осіб, є заходом, здійснюваним у рамках міжнародної допомоги у боротьбі із злочинами однією державою у цілях іншої шляхом фізичної передачі обвинуваченої чи засудженої особи. Завдяки видачі, за наявності достатніх для цього підстав, до виданого згідно із законодавством запитуючої держави може бути застосований такий захід кримінально-правового впливу, як покарання [188, с. 58].

З огляду на зазначене вважаємо, що під видачею особи слід розуміти примусову передачу особи, яка обвинувачується у вчиненні злочинів чи засудженої за злочин особи, державою, на території якої вона перебуває, державі, яка розшукує особу, з метою забезпечення невідворотності покарання.

Щодо детермінації поняття спрощеного порядку видачі осіб в теорії кримінального процесу відсутні теоретичні дослідження, які б на монографічному рівні розглядали б зазначене поняття. Разом з тим, в деяких монографічних дослідженнях приділялась певна увага цьому виду міжнародного співробітництва. Так, В.С. Березняк у своєму дослідженні зазначав, що спрощена процедура застосовується за згодою особи без проведення у повному обсязі перевірки наявності можливих перешкод для

екстрадиції, опротестовуванні рішення про її передачу в іншу державу, повного розгляду запиту про екстрадицію та матеріалів перевірки, а також без прийняття рішення про екстрадицію або у відмові у екстрадиції [28, с. 13].

Для визначення поняття спрощеного порядку доцільно враховувати значення слова «спрощення», та визначити його співвідношення із процедурою видачі особи. Так, відповідно до академічного тлумачного словника, спрощення означає робити простішим (будову, склад і т. ін. чогонбудь), вводити до небагатьох форм, звільняючи від усього зайвого, ускладненого, робити легшим для здійснення, використання і т. ін., полегшувати, робити більш доступним [5].

Для визначення поняття спрощеного порядку видачі особи пропонуємо визначити спільні та відмінні ознаки видачі особи та видачі особи у спрощеному порядку і на основі виокремлення відмінних ознак дати визначення спрощеного порядку видачі особи.

Почнемо з нормативної бази. Так, В. Коняхін, влучно зазначає що «нормативна база інституту видачі, а отже і спрощеного порядку видачі осіб, має дворівневу структуру: 1) внутрішньодержавне (зокрема, конституційне, кримінальне, кримінально-процесуальне) і 2) міжнародне законодавство (зокрема, багатосторонні і двосторонні угоди)» [115, с. 17], [188, с. 66]. На комплексний характер цього інституту при визначенні поняття видачі звертає увагу і Ляхов Є.Г. вказуючи, що при видачі особи взаємодіють норми двох самостійних правових систем – міжнародного права і внутрішньодержавного права [132, с. 110], [188, с. 68]. Погоджуючись із авторами щодо комплексного підходу регламентації зазначених процедур, хочеться підкреслити, що першочергово екстрадиція регламентується міжнародними договорами, а потім вже національним законодавством.

Питання видачі особи регламентуються рядом багатосторонніх та двосторонніх міжнародних угод. Зокрема, Інтер-Амереканською конвенцією, 1981 р., Європейською конвенцією про екстрадицію, прийнятою в 1957 р. Деякі питання порядку екстрадиції відображені у Кримінальній конвенції

Ради Європи про боротьбу з корупцією, яка ратифікована Україною в 2006 році, Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності, ратифікованої Україною у 2004 році., Кримінальній Конвенції Ради Європи про боротьбу з корупцією, Конвенції Ради Європи про кіберзлочинність, Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства.

Питання видачі особи у спрощеному порядку регламентується додатковим протоколом до Європейської конвенції про видачу правопорушників і самою Європейською Конвенцією та національним законодавством.

Порівняльний аналіз національного законодавства, а саме регламентація процедури видачі особи та спрощеного порядку видачі особи, визначеної КПК України, свідчить, що у разі застосування спрощеної процедури видачі особи екстрадиційна перевірка не проводиться, що значно прискорює час видачі особи [202, с. 270]. Разом з тим, екстрадиція є примусовим актом, а спрощений порядок видачі особи здійснюється лише добровільно за наявності письмової згоди особи. Разом з тим, особа все ж таки піддається примусу після передачі і її права мають бути забезпечені навіть у випадку, якщо особа добровільно погоджується на таку видачу.

З огляду на зазначене вище, спрощена процедура видачі є прискореною добровільною передачею особи, яка обвинувачується у вчиненні злочинів чи засудженої за злочин особи, державою, на території якої вона перебуває, державі, яка розшукує особу, з метою забезпечення невідворотності покарання, яка застосовується за згодою особи.

Щодо визначення принципів спрощеного порядку видачі осіб, виходимо з того, що доктрина міжнародного права передбачає використання єдності досвіду застосування інституту видачі осіб в цілому та спрощеного порядку зокрема, які відіграють векторну роль у формуванні та функціонуванні інституту видачі осіб. Під принципами в цьому дослідженні пропонуємо розуміти керівні ідеї, базові положення, сформовані системи, які

забезпечують функціонування правових механізмів. В.М. Руєф вважає, що принципами права є закріплені в різних його джерелах або виражені в усталеній юридичній практиці загальноновизнані основоположні ідеї, які адекватно відображають рівень пізнання загально соціальних і специфічних закономірностей права, призначені для створення внутрішньої узгодженої й ефективної системи юридичних норм, а також для безпосереднього регулювання суспільних відносин в умовах наявності прогалин і суперечностей у системі права [181, с. 118], [38, с. 182].

О.І. Виноградова поділила принципи видачі осіб на загальні і спеціальні. До загальних автор віднесла наступні принципи: незастосування сили або погрози силою; мирне вирішення міжнародних спорів; невторчання у внутрішні справи інших держав; міжнародне співробітництво; рівноправність і самовизначення народів; суверенна рівність держав; добросовісне виконання зобов'язань в міжнародному праві; повага прав людини; недоторканність кордонів; територіальна цілісність. До спеціальних: невидачу громадян і політичних емігрантів; невідворотність покарання; гуманність; захист прав своїх громадян за кордоном [56, с. 91, 93], [22, с. 322] [38, с. 182].

На нашу думку принципи спрощеного порядку видачі осіб можна поділити в залежності від того, де вони закріплені на ті, що знайшли закріплення в законодавстві України та принципи закріплені на міжнародному рівні. В залежності від цього критерію можна визначити масштабність регулювання взаємодії при видачі осіб [38, с. 182].

До принципів спрощеного порядку видачі осіб, які знайшли закріплення на міжнародному рівні, належать такі: взаємності, «видай або суди» («aut dedere aut judicare»), принцип невидачі осіб, які скоїли політичні злочини, а також через расові, релігійні переслідування, добросовісне виконання зобов'язань, подвійної криміналізації із застосуванням певної межі покарання, принцип невислання [38, с. 182].

До принципів спрощеного порядку видачі осіб, які закріплені в законодавстві України, належать такі: принцип заборони притягнення до відповідальності або покарання двічі за одне й те саме діяння, принцип невидачі власних громадян, принцип верховенства права, принцип незалежності суду (суддів) і підпорядкування його виключно закону, територіальний принцип [38, с. 183].

Щодо сфери дії принципи спрощеного порядку видачі осіб можна поділити на загальні та спеціальні. До загальних принципів спрощеного порядку видачі осіб належить: принцип верховенства права, принцип незалежності суду (суддів) і підпорядкування його виключно закону, територіальний принцип, принцип *non bis in idem*, взаємності, принцип добросовісного виконання зобов'язань.

До спеціальних принципів спрощеного порядку видачі осіб належить: принцип взаємності, «видай або суди» («*aut dedere aut judicare*»), невидачі осіб, які скоїли політичні злочини, а також через расові, релігійні переслідування, принцип подвійної криміналізації із застосуванням певної межі покарання, принцип невислання.

Принцип взаємності передбачений ч. 7 ст. 2 Європейської конвенції про видачу правопорушників 1957 року, відповідно до якого будь-яка Сторона може застосовувати принцип взаємності стосовно будь-яких правопорушень, вилучених із сфери застосування Конвенції. Цей принцип полягає у тому, що запитувана держава погоджується видати особу, екстрадиція якої вимагається, керуючись принципом паритетності співпраці, або ж в обмін на гарантію, що за подібних обставин «контрагент» діятиме відповідно [58, с. 66]. Він діє за відсутності угоди, підписаної між державами. Відсутність угоди не повинна бути причиною уникнення правопорушниками відповідальності за скоєне. Але відсутність чітко визначеної процедури може призвести, зокрема, до порушення прав і свобод особи, що видається. Цього ні в якому разі допустити не можна [58, с. 66], [34, с. 195]. Саме тому на практиці екстрадиція на принципі взаємності здійснюється у відповідності до

права запитуваної держави, рідше сторони, керуються правом запитваної держави чи укладається окрема угода *ad hoc* про видачу конкретної особи [58, с. 66], [34, с. 195], [38, с. 183]. За результатами опитування співробітників Офіс Генерального прокурора на практиці такі випадки є не досить поширеними (11 %) (Додаток Б), однак все ж таки мають місце

Взаємність у питанні видачі означає, що кожна держава, яка допускає екстрадицію за відсутності договору, припускає, що у випадку, коли виникне відповідна потреба, інша сторона вдасться до відповідних дій на взаємній основі [118, с. 72], [188, с. 83]. Приклад застосування принципу взаємності: Нотою № 479 Посольство США звернулось до компетентних органів України з проханням про екстрадицію Особа_2. При цьому посольство надало письмові гарантії прийняти і розглянути в майбутньому запит України про видачу когось в Україну на засадах взаємності [216], [217]. Зазначений принцип розповсюджуються і на спрощений порядок видачі осіб.

Наступний принцип «видай або суди» («Aut dedere aut iudicare»). Він здебільшого застосовується щодо злочинів проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку [58, с. 149], [130, с. 238]. Березняк В.С. зазначає, що принцип «видай або суди» є одним із основних принципів інституту видачі осіб [20, с. 324]. Хоча на нашу думку роль цього принципу перебільшена з огляду на те, що його застосування обмежене певною групою злочинів [38, с. 182].

Принцип невислання *non-refoulement* ("невислання"), передбачає, що у разі існування ризиків незабезпечення права на справедливий судовий розгляд, особа не може бути вислана до іншої держави. Такий принцип визнається ЄСПЛ. Так, відповідно до рішення ЄСПЛ у справі «Дрозда і Янушека» (*Drozd and Janousek*) визнано що «Договірні держави... зобов'язані відмовляти у співробітництві, якщо з'ясується, що засудження є наслідком відвертої відмови в правосудді» [178]. Такий принцип є непоширеним, однак має місце і покладає на державу обов'язок врахування ризиків незабезпечення права на справедливий судовий розгляд особи, що видається

у випадку прийняття рішення щодо видачі особи у спрощеному порядку [177]. В такому разі дослідження стану дотримання прав може бути перевірено шляхом аналізу звітів міжнародних організацій щодо стану захисту прав у державі. Крім того, видаюча сторона може додатково зобов'язати запитуючу сторону щодо дотримання зазначеного принципу щодо особи, яка видається у спрощеному порядку [38, с. 183].

Принцип невидачі осіб, які скоїли політичні злочини, а також через расові, релігійні переслідування захищає особу від нетерпимості і упередженого ставлення, які вирізняються особливою жорстокістю. Невидача осіб, які скоїли політичні злочини, здебільшого ґрунтується на принципі невтручання у внутрішні справи держави, а межі видачі – міркуваннями національної політики [34, с. 213]. Проблемним в даному аспекті є те, що поняття «політичний злочин» не визначено ані в національному ані в міжнародному законодавстві, критерії, які свідчать про приналежність до політичного злочину не достатньо чіткі, що призводить до різного їх трактування. З огляду на це, застосування спрощеного порядку видачі осіб за наявності ознак політичного переслідування можливе, однак особа має усвідомлювати ризики, що можуть настати [38, с. 183].

Принцип добросовісного виконання зобов'язань передбачає, що держава, яка дає гарантії особі при застосуванні спрощеного порядку видачі осіб, виконає їх в повній мірі. У випадку спрощеного порядку видачі осіб, держава, що запитує, надає гарантії і запевняє, що вони будуть виконані, а держава, що видає, виступає суб'єктом, який контролює дотримання даних особі гарантій [43, с. 78], [38, с. 183].

Загальноживаним є принцип подвійної криміналізації із застосуванням певної межі покарання. За своєю суттю цей принцип являється модифікацією принципу *nullum crimea, nullum poena, sine lege* щодо транскордонних злочинів. Він означає не що інше, як те, що немає злочинів, нема покарань без закону, який встановлює кримінальну протиправність дії і за місцем вчинення, і за місцем притягнення до

відповідальності. Так як принцип «нема злочину, нема покарань без закону» є загальним і беззаперечним щодо будь-якого злочину, то таким же повинен визнаватися і принцип «подвійної криміналізації» щодо транскордонних злочинів [146, с. 103], [38, с. 183].

Принцип *non bis in idem* (заборона притягнення до відповідальності або покарання двічі за одне й те саме діяння) покладає на державу, що видає обов'язок вжиття заходів щодо недопущення притягнення до відповідальності або покарання двічі за одне й те саме діяння. Цей принцип є одним із основних в інституті видачі осіб [38, с. 183].

Принцип невидачі власних громадян відбиває сутність та зміст інституту громадянства, є вихідною засадою, діє безпосередньо, є основою для практики державного будівництва у сфері громадянства. В ньому відтворюється поведінка особи, обсяг її свободи, тобто зазначений принцип є показником демократичності держави [204, с. 443]. Відповідно до ст. 589 КПК України у видачі особи іноземній державі відмовляється у разі, якщо особа, стосовно якої надійшов запит про видачу, відповідно до законів України на час прийняття рішення про видачу (екстрадицію) є громадянином України. З огляду на це спрощений порядок видачі не може бути застосований до громадян України [38, с. 183]..

Принцип верховенства права закріплений у статті восьмій Конституції України. Він являє собою реальне віддзеркалення соціальних цінностей та ідеалів у межах конкретної нормативної системи, оформленої в загальних та галузевих правових принципах (підпринципах), правових нормах, судових рішеннях [126, с. 12], [38, с. 183].

Принцип незалежності суду (суддів) і підпорядкування його виключно закону відіграє важливу роль у функціонуванні спрощеного порядку видачі осіб. Зазначене обумовлено тим, що ключовою умовою застосування спрощеного порядку видачі осіб є наявність згоди такої особи на її видачу, яка надана добровільно. Саме слідчий суддя, відповідно до ст. 588 КПК України засвідчує таку згоду [38, с. 183]..

Територіальний принцип є основним і найчастіше вживаним. Він впливає безпосередньо із суверенітету держави, а саме – із суттєвої його властивості – територіального верховенства. Принцип можна виразити у правилі: «Кожна держава має право здійснювати юрисдикцію над своєю територією і всіма особами й речами, що знаходяться в її межах, із дотриманням визнаних міжнародним правом імунітетів» [58, с. 139], [38, с. 183]..

Таким чином, принципи спрощеного порядку видачі осіб поділяються в залежності від того, де вони закріплені на ті, що знайшли закріплення в законодавстві України (принцип «*non bis in idem*» (заборони притягнення до відповідальності або покарання двічі за одне й те саме діяння), принцип невидачі власних громадян, принцип верховенства права, принцип незалежності суду (суддів) і підпорядкування його виключно закону, територіальний принцип) та принципи закріплені на міжнародному рівні (взаємності, «видай або суди» («*aut dedere aut judicare*»), невидачі осіб, які скоїли політичні злочини, а також через расові, релігійні переслідування, принцип добросовісного виконання зобов'язань, подвійної криміналізації із застосуванням певної межі покарання, принцип невислання) [38, с. 183].

Щодо сфери дії принципи спрощеного порядку видачі осіб можна поділити на загальні (принцип верховенства права, принцип незалежності суду (суддів) і підпорядкування його виключно закону, територіальний принцип, принцип «*non bis in idem*», взаємності, «видай або суди» («*aut dedere aut judicare*»), невидачі осіб, які скоїли політичні злочини, а також через расові, релігійні переслідування, добросовісне виконання зобов'язань) та спеціальні («видай або суди» («*aut dedere aut judicare*»), невидачі осіб, які скоїли політичні злочини, а також через расові, релігійні переслідування, принцип подвійної криміналізації із застосуванням певної межі покарання, принцип невислання).

Важливе значення у розумінні спрощеного порядку видачі осіб відіграє його функціональне призначення. Функціональне призначення інституту

спрощеного порядку видачі осіб можна визначити виходячи із загального поняття функції права, які виражають роль та соціальну цінність права в цілому і функції відповідного інституту зокрема. Для визначення функцій, притаманних спрощеному порядку видачі осіб, нами було проаналізовано загальні поняття функцій права і їх класифікації, та визначено ті, які притаманні саме інституту спрощеного порядку видачі осіб [83, с. 52], [192, с. 13], [107, с. 93], [53, с. 103], [142, с. 16], [193, с. 87]. На нашу думку спрощений порядок видачі осіб має соціальну функцію, яка полягає у визначенні правової реальності та правового регулювання зазначеного порядку та забезпеченні належної реалізації права на спрощений порядок видачі відповідними суб'єктами.

Регулятивна функція спрощеного порядку видачі осіб полягає у впорядкуванні суспільних відносин, пов'язаних зі спрощеним порядком видачі осіб, які виникають при видачі особи у спрощеному порядку та приведення їх до системності, удосконалення правових норм, які регулюють спрощений порядок видачі осіб.

Охоронна функція спрощеного порядку видачі осіб спрямована на охорону суспільних відносин у цій сфері від порушень, забезпечення дотримання прав учасників кримінальних відносин, а також включає в себе обмеження, які застосовуються до затриманої особи.

Стимулююча функція спрощеного порядку видачі осіб полягає у закріпленні позитивного наслідку для особи, яка видається, покращенні її правового статусу, наданні пільг та гарантій, з метою швидкого виконання завдань кримінального провадження.

Таким чином, спрощений порядок видачі осіб виконує соціальну, регулятивну, охоронну та стимулюючу функцію.

Застосування спрощеного порядку видачі осіб передбачає собою обов'язок держави забезпечення захисту прав особі, яка видається. Забезпечення захисту прав особі, яка екстрадується полягає, в першу чергу, в

тому, що держава надає безвідкличні та безумовні гарантії, які є обов'язковими для виконання.

Згідно норм міжнародного права надані Україною гарантії під час застосування спрощеного порядку видачі не підлягають перегляду та відносяться до категорії міжнародних зобов'язань держави, а тому мають обов'язковий характер для усіх органів державної влади. Так, відповідно до Віденської конвенції про право міжнародних договорів, ратифікованої Україною 14.05.1986 р. у ст. 26 встановлено, що кожен чинний договір є обов'язковим для його учасників і повинен добросовісно виконуватись. У ст. 27 зазначено, що учасник договору не може посилатись на положення свого внутрішнього права як на виправдання для невиконання ним договору. Більшістю договорів про взаємну правову допомогу у кримінальних справах передбачено обов'язок держав учасниць дотримуватись вимог. Наприклад, відповідно до договору між Україною та Республікою Панама про взаємну правову допомогу у кримінальних справах у ст. 4 п. 2 зазначено: «Перш ніж відхилити будь-який запит відповідно до цієї статті, запитувана Сторона розглядає можливість надання такої допомоги на визначених нею умовах. Якщо запитувана Сторона погоджується на ці умови, вона повинна їх дотримуватись».

Відповідно до п. 4 ст. 3 Договору між Україною та Урядом Малайзії про взаємну правову допомогу в кримінальних справах, визначено: «перед тим, як відмовити у задоволенні запиту або відстрочити його виконання, запитувана Сторона розглядає питання про можливість надання допомоги на певних умовах. Якщо запитуюча Сторона погоджується одержати допомогу на цих умовах, вона виконує такі умови». Тобто, держава Україна в особі представників її правоохоронних органів повинна дотримуватися взятих на себе зобов'язань та погоджених умов та не має права відступати від них посилаючись на винятки.

Аналіз двосторонніх міжнародних договорів у сфері міжнародно-правового співробітництва дозволяє виокремити такі гарантії, що можуть

бути застосовані під час видачі особи у спрощеному порядку: притягнення особи лише за ті злочини, за які особа видається; заборона видачі особи третій державі без згоди уповноваженого органу держави, що видає; можливість вільно залишити територію держави, якій видається; справедливий судовий розгляд кримінального провадження судом загальної юрисдикції; правовий захист, допомога адвоката.

Такі гарантії можна поділити на загальні та спеціальні. До загальних гарантій належать правовий захист, допомога адвоката, справедливий судовий розгляд кримінального провадження судом загальної юрисдикції. До спеціальних гарантій належить: притягнення особи лише за ті злочини, за які особа видається; заборона видачі особи третій державі без згоди уповноваженого органу держави, що видає; можливість вільно залишити територію держави, якій видається; конфіденційні зустрічі посадових осіб дипломатичного представництва держави, що видає чи консульської установи з особою, що видається.

Розглянемо більш детально кожен із зазначених гарантій в аспекті спрощеного порядку видачі осіб. Притягнення особи лише за ті злочини, за які особа видається є безвідкличною гарантією правового імунітету особи від притягнення до кримінальної відповідальності за інші злочини ніж за той, на підставі якого вона буде видана. Зазначена гарантія дозволяє захистити особу від подальших переслідувань, якщо такі матимуть місце. Гарантія притягнення особи лише за ті злочини, за які особа видається, визначена у більшості двосторонніх угод. Наприклад, відповідно до п. 1 ст. 73 Договору між Україною і Республікою Польща про правову допомогу та правові відносини у цивільних і кримінальних справах, ратифікованого 04.02.1994 р. без згоди запитованої Договірної Сторони видана особа не може бути притягнена до кримінальної відповідальності, піддана покаранню або видана третій державі у зв'язку з іншим злочином, вчиненим до видачі, ніж той, який був підставою для видачі. Відповідно до ст. 94 зазначеного договору якщо засуджений був переданий згідно з цим Договором з Держави винесення

вироку в Державу виконання вироку, він не може бути підданий кримінальному переслідуванню, засуджений або зазнати будь-якого обмеження волі у зв'язку з діянням, скоєним перед передачею, якого не стосується згода на перейняття виконання [78]. Така гарантія знайшла закріплення у ст.ст. 14, 15 Європейської конвенції про видачу правопорушників.

Договором між Україною та Республікою Панама про видачу правопорушників від 04.11.2003 передбачено, що запитуюча Сторона не може затримати або взяти під варту, ув'язнити або віддати до суду видану особу за злочин інший, ніж той, у зв'язку з яким був направлений запит про видачу, і який було скоєно до видачі (ст. 15 Договору). Звернення про видачу пов'язано із переслідуванням у конкретному кримінальному провадженні. Відповідно, видача особи здійснюється в рамках цього провадження і подальше кримінальне переслідування можливе лише в рамках цього кримінального провадження. Притягнення до відповідальності лише за ті злочини, за які особу видано є гарантією від додаткових звинувачень з метою політичних, расових, релігійних переслідувань.

На вимогу держави, що видає запитовану особу може бути надане повідомлення про підозру в рамках якого здійснюється витребування, що також забезпечує гарантію від додаткових звинувачень з метою політичних, расових, релігійних переслідувань. Крім того, у більшості договорів передбачений обов'язок сторони, якій видається особа, надіслати стороні, що видає, вирок, відповідно до якого видану особу притягнуто до відповідальності. У такий спосіб держава, що видає, матиме можливість отримувати від держави, якій видається особа, інформацію про стан досудового розслідування та її результати.

У разі вчинення особою до її видачі (екстрадиції) іншого злочину, не зазначеного у запиті про видачу, притягнути таку особу до кримінальної

відповідальності або виконати вирок суду за цей злочин можна лише після отримання згоди компетентного органу іноземної держави, що видала особу.

Гарантія того, що після відбуття покарання особа зможе вільно залишити територію держави, якій видається, є ще одним засобом забезпечення безпеки особи, що видається. Право вільно залишати будь-яку країну, включаючи свою власну, є одним із суттєвих елементів конституційно-правового статусу, а також індивідуальної свободи людини і громадянина [131, с. 80]. Відповідно до п. 2 ст. 12 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права кожна людина має право покидати будь-яку країну, включаючи свою власну. За п. 2 ст. 2 Протоколу № 4 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод кожен є вільним залишати будь-яку країну, включно зі своєю власною. Відповідно до ч.1 ст. 33 кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, гарантується право вільно залишати територію України, за винятком обмежень, які встановлюються законом. Для реалізації права на вільне залишення території України особі необхідно пред'явити відповідні документи [131, с. 80]. За ч. 2 ст. 6 Закону України «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України» громадянинові України, який має паспорт, може бути тимчасово відмовлено у виїзді за кордон у випадках, якщо стосовно нього у порядку, передбаченому кримінальним процесуальним законодавством, застосовано запобіжний захід, за умовами якого йому заборонено виїжджати за кордон; він засуджений за вчинення кримінального правопорушення; він ухиляється від виконання зобов'язань, покладених на нього судовим рішенням, рішенням іншого органу (посадової особи); він перебуває під адміністративним наглядом міліції. Відповідно до ч. 2 ст. 22 Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» виїзд з України іноземцю або особі без громадянства не дозволяється, якщо: йому повідомлено про підозру у вчиненні кримінального правопорушення або кримінальна справа розглядається судом – до закінчення кримінального провадження; його засуджено за вчинення

кримінального правопорушення – до відбування покарання або звільнення від покарання [131, с. 81]. З огляду на зазначене в державі існують механізми, спрямовані на перешкоджання вільному виїзду з території держави, якій видається особа, в тому числі і якщо така особа є громадянином України. Гарантія того, що після відбуття покарання особа зможе вільно залишити територію держави унеможлиблює незаконне перешкоджання виїзду з території України.

Ще однією гарантією спрощеного порядку видачі осіб є справедливий судовий розгляд кримінального провадження стосовно особи судом загальної юрисдикції. Процесуальні складові права на справедливий судовий розгляд забезпечують реальну участь особи або її представника в розгляді справи, змагальність процесу, рівність сторін на всіх стадіях судового розгляду й розумні його строки [73, с. 61]. Згідно з вимогами ч. 1 ст. 22 КПК України кримінальне провадження здійснюється на основі змагальності, що передбачає самостійне обстоювання стороною обвинувачення і стороною захисту їхніх правових позицій, захист прав, свобод і законних інтересів засобами, передбаченими КПК України.

Спрощений порядок видачі осіб з України належить до суспільно-правових відносин, щодо яких застосовується право на захист. Це право закріплено у ст. 14 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, в ст.ст. 5,6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, ст. 59, п. 6 ч. 3 ст. 129 Конституції України та ст. 588 КПК України. Порушення права на захист позначається на справедливості спрощеного порядку видачі осіб з України. Особа, яка видається, перебуває у правовому полі держави, що видає та держави що запитує, що ускладнює надання правової допомоги. Роль адвоката полягає не лише у здійсненні представництва, а й у тому, щоб визначити ризики позаправового характеру, пов'язані із можливим переслідуванням особи, застосуванням щодо неї тортур та іншого виду жорстокого або принижуючого гідність поведження і покарання.

Надані державою, якій видають особу, гарантії дотримання правового імунітету не підлягають перегляду згідно норм міжнародного права та відносяться до категорії міжнародних зобов'язань держави, а тому мають обов'язковий характер для усіх органів держаної влади. Тому гарантії правового імунітету на нашу думку мають бути передбачені у рішенні слідчого судді і бути предметом розгляду органом уповноваженим приймати рішення щодо видачі особи в контексті вирішення питання про затвердження згоди на спрощений порядок видачі особи.

Таким чином, зазначені гарантії мають бути закріплені в КПК України, оскільки вони є відображенням цінності держави та механізмом їх захисту.

Гарантії спрощеного порядку видачі осіб поділяються на загальні та спеціальні. До загальних гарантій належать правовий захист, допомога адвоката, справедливий судовий розгляд кримінального провадження судом загальної юрисдикції. До спеціальних гарантій належить: притягнення особи лише за ті злочини, за які особа видається; заборона видачі особи третій державі без згоди уповноваженого органу держави, що видає; можливість вільно залишити територію держави, якій видається; конфіденційні зустрічі посадових осіб дипломатичного представництва держави, що видає чи консульської установи з особою, що видається.

2.2. Процесуальний порядок застосування спрощеного порядку видачі осіб з України

Спрощений порядок видачі собі з України є однією із найпрогресивніших форм міжнародного співробітництва. Однак новизна зазначеної форми зумовлює правову неврегульованість в законодавстві України. Як показав порівняльний аналіз із міжнародним законодавством, нами було зроблено висновки про те, що КПК України в повній мірі відображає вимоги Європейської конвенції та додаткових протоколів до неї, ратифікованих Україною. Попри те, відповідно до вимог міжнародного

законодавства, порядок затримання особи, порядок видачі особи, визначення підстав до відмови у застосування спрощеного порядку видачі осіб з України регулюється національним законодавством, яке на сьогодні потребує аналізу та приведення у відповідність. Наразі залишається не врегульованим строк, протягом якого начальник установи попереднього ув'язнення зобов'язаний повідомити слідчого суддю про надання згоди особи на застосування спрощеного порядку її видачі. Гостро стоїть питання відсутності у ст. 208 КПК України окремої підстави, яка б надавала право уповноваженій особі затримувати особу, яка перебуває у розшуці, крім того відомчі накази не приведені у відповідність до вимог КПК України в частині роз'яснення права затриманої особи на застосування спрощеного порядку видачі, тощо.

В теорії кримінального процесу неодноразово піднімалися окреслені питання точилися дискусії з приводу підстав затримання, строків вчинення процесуальних дій. Крім того, дослідженню питання спрощеного порядку видачі осіб через призму інституту видачі осіб у своїх дослідженнях приділялася увага в роботах Ю.П. Алєнін [10], О.О. Алексєєв [11], С.С. Бєляєва [24], І.Л. Бородіна [36], Ю.Г. Васильєва [52], О.І. Виноградова [55], С.М. Вихриста [58], Я.О. Грабова [75], Т.С. Гавриш [65], Ж.О. Жуковської [88], М.Ю. Коробкіна [116], А.Г. Маланюка [137], Л.М. Горбунової [72], А.В. Озерської [155], Л.В. Пастухової [159], М.І. Пашковського [160], Л.О. Падалка [158], М.П. Свистуленко [187], О.В. Узунової [215]. Разом з тим, новизна зазначеної форми взаємодії зумовлює її актуальність та необхідність дослідження в аспекті діючого законодавства та з урахуванням напрацьованих практикою проблемних аспектів.

З огляду на зазначене, метою підрозділу є інтеграція норм національного законодавства та вимог КПК України у відомчі нормативно-правові акти, розроблення авторського бачення вдосконалення законодавчої регламентації спрощеного порядку видачі осіб, в тому числі і щодо

затримання особи, щодо якої буде вирішуватись питання щодо видачі у спрощеному порядку.

Як зазначалось раніше, спрощений порядок видачі осіб регламентується міжнародними договорами, ратифікованими Україною та внутрішнім законодавством, а саме Конституцією України, КПК України та відомчими нормативними актами. Разом з тим, аналіз національного законодавства свідчить, що воно не приведене у відповідність в частині регламентації спрощеного порядку видачі осіб з України та потребує переосмислення.

Як зазначає Бобильов А.І., від ступеня розробленості правових норм, ясності та чіткості обов'язкових приписів залежить рівень правовідносин, що виникають на їх основі, та правозастосовних актів, що видаються [33, с. 108], [125, с. 71]. З огляду на це, розробленість правових норм щодо застосування спрощеної процедури видачі особи є одним із пріоритетних напрямків вдосконалення законодавства, яке регулює міжнародні відносини, з урахуванням новизни зазначеної процедури.

Національні закони про видачу покликані деталізувати як матеріально-правову основу екстрадиції, так і її процесуальний бік. Ключовим правилом таких законів є розвиток власного кримінального процесуального законодавства і суміжних галузей права з метою найбільш повного відображення в них національних інтересів, захисту власних правових систем [64, с. 194], [188, с. 85].

В КПК України основною статтею, яка регламентує процесуальний порядок спрощеного порядку видачі осіб з України є ст. 588 КПК України, разом з тим у ст.ст. 583, 584 КПК України визначено порядок тимчасового арешту та екстрадиційного арешту, які є запобіжними заходами, пов'язаними із обмеженням свободи. Разом з тим, як показує правозастосовна практика, застосовуються і інші види запобіжних заходів.

Таким чином, як показує аналіз правозастосовної практики, найчастіше застосовується екстрадиційний арешт та домашній арешт. Разом з тим,

заличашться не визначеною процедура спрощеної процесури видачі особи, яка перебуває на домашньому арешті.

В КПК України визначено суб'єктів, які уповноважені застосовувати у процедуру спрощеного порядку видачі особи – уповноважений (центральный) орган України. Центральними органами України щодо видачі особи (екстрадиції), якщо інше не передбачено міжнародним договором України, є Офіс Генерального прокурора та Міністерство юстиції України. Офіс Генерального прокурора є центральним органом України щодо видачі (екстрадиції) підозрюваних, обвинувачених у кримінальних провадженнях під час досудового розслідування. Міністерство юстиції України є центральним органом України щодо видачі (екстрадиції) підсудних, засуджених у кримінальних провадженнях під час судового провадження або виконання вироку [123].

Процедура спрощеного порядку видачі, як і екстрадиція особи, має свою специфіку, яка пов'язана із застосуванням норм міжнародного права, рядом особливостей, пов'язаних із налагодженням безпосередньої комунікації між компетентними органами різних держав, а тому її має здійснювати виокремлений структурний підрозділ, основним завданням якого і буде забезпечення дотримання прав особи і невідкладної видачі особи.

Діяльність Офісу Генерального прокурора та Міністерства юстиції має свої особливості при застосуванні спрощеного порядку видачі осіб. З огляду на це існують відомчі нормативні документи, які регламентують порядок застосування спрощеного порядку видачі осіб. Зокрема, діяльність Міністерства юстиції України щодо застосування спрощеного порядку видачі осіб регламентується Наказом Міністерства юстиції України «Про затвердження Інструкції про порядок здійснення міжнародного співробітництва з питань взаємної правової допомоги, видачі правопорушників (екстрадиції), передачі (прийняття) засуджених осіб, виконання вироків та інших питань міжнародного судового співробітництва у кримінальному провадженні під час судового провадження» 19.08.2019

№ 2599/5 [150]. Зазначена інструкція передбачає, що у разі отримання Мін'юстом від регіональної прокуратури заяви особи про її згоду на видачу (екстрадицію) запитуючій стороні, оформленої відповідно до статті 588 Кримінального процесуального кодексу України, та інформації, необхідної для прийняття рішення відповідно до частини восьмої цієї статті, Мін'юст протягом п'яти робочих днів розглядає заяву та приймає рішення про видачу особи (екстрадицію) у спрощеному порядку або про відмову у видачі особи (екстрадиції) у спрощеному порядку. Так, відповідно до зазначеного наказу у разі прийняття рішення про видачу особи (екстрадицію) у спрощеному порядку Мін'юст без невиправданої затримки та у будь-якому разі протягом двадцяти днів з дня постановлення слідчим суддею ухвали, якою затверджено згоду особи на видачу (екстрадицію):

1) доручає Адміністрації Державної кримінально-виконавчої служби України, Національній поліції України та Міністерству внутрішніх справ (Національній гвардії України) забезпечити фактичну передачу правоохоронним органам іноземної держави особи, щодо якої прийнято рішення про видачу (екстрадицію) у спрощеному порядку, та встановлює граничні строки такої передачі;

2) доручає Адміністрації Державної кримінально-виконавчої служби України організувати вручення особі повідомлення про прийняте у спрощеному порядку рішення про видачу (екстрадицію);

3) інформує компетентний орган іноземної держави про прийняте рішення та про встановлений строк для фактичної видачі особи [150].

У разі прийняття уповноваженим (центральним) органом України рішення про відмову у видачі особи (екстрадиції) у спрощеному порядку, видача особи (екстрадиція) здійснюється за загальними правилами щодо видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, передбаченими Главою 44 Кримінального процесуального кодексу України [150].

Організація роботи органів прокуратури України у галузі міжнародного співробітництва здійснюється на підставі Наказу Генеральної Прокуратури України № 223 від 18.09.2015, метою якого є забезпечення належної організації роботи органів прокуратури України у галузі міжнародного співробітництва під час кримінального провадження та здійснення ефективного нагляду на зазначеному напрямі. Відповідно до зазначеного наказу головними напрямками взаємодії органів прокуратури України із компетентними установами іноземних держав та міжнародними організаціями є:

- виконання у межах компетенції органів прокуратури зобов'язань України за міжнародними договорами про міжнародне співробітництво під час кримінального провадження, зокрема щодо надання міжнародної правової допомоги, видачі осіб (екстрадиції), перейняття кримінального провадження та з інших передбачених такими договорами питань;

- установлення, підтримання та розвиток контактів із компетентними установами іноземних держав і міжнародними організаціями, проведення заходів міжнародного співробітництва - зустрічей, переговорів, конференцій, семінарів, круглих столів та тренінгів, а також реалізацію проектів і програм співпраці;

- удосконалення договірної бази співробітництва, механізмів та процедур надання правової допомоги шляхом укладання міжвідомчих угод, які стосуються компетенції прокуратури, та участі в підготовці міжнародних договорів України у галузі співробітництва під час кримінального провадження, а також законодавства з цих питань.

Як бачимо, у зазначеному наказі відсутнє навіть завдання щодо виконання зобов'язань України за міжнародними договорами про міжнародне співробітництво щодо спрощеного порядку видачі осіб. У зазначеному наказі регламентуються строки та порядок здійснення екстрадиції, розподіл повноважень, порядок проведення екстрадиційної перевірки, тощо. Попри те, зазначений наказ не містить регламентації застосування спрощеного порядку

видачі осіб з України, хоча багато питань залишаються не визначеними на даний час в КПК України і доцільно було б відобразити зазначене в Наказі, що сприяло б підвищенню ефективності міжнародного співробітництва, а також забезпеченню прав людини. Зокрема, на нашу думку доцільно було б визначити в наказі критерії відмови у застосуванні спрощеного порядку видачі особи навіть за наявності згоди особи на її видачу [47, с. 140]. Про такі умови та щодо їх визначення мова буде йти в окремому підрозділі. Крім того, впотребує визначення механізми визначення приналежності особи до громадянства, критеріїв подвійності діяння, які є підставою для відмови у видачі особи у спрощеному порядку, тощо.

Основною умовою застосування спрощеного порядку видачі осіб є наявність згоди особи на її видачу (екстрадицію), затвердженої слідчим суддею [198, с. 159]. Примусово, всупереч волі особи, яка видається, остання не може бути видана. На слідчого суддю покладено обов'язок засвідчити таку згоду. Для забезпечення того, щоб особа усвідомлювала правові наслідки такої згоди, передбачена обов'язкова участь захисника у разі застосування спрощеної процедури видачі особи [39, с. 199].

У статті 588 КПК України зазначені граничні строки прийняття рішення про видачу (екстрадицію) особи. Спрощений порядок видачі особи може бути застосований у будь-який час до прийняття рішення про її видачу (екстрадицію) або до надходження запиту компетентного органу іноземної держави про видачу особи (екстрадицію). У ч 7 ст. 588 КПК України передбачено, що рішення про видачу особи (екстрадицію) у спрощеному порядку може бути прийнято уповноваженим (центральним) органом України до надходження запиту компетентного органу іноземної держави про видачу особи (екстрадицію) без обов'язкового проведення екстрадиційної перевірки у повному обсязі. З огляду на зазначене надходження запиту компетентного органу іноземної держави про видачу особи (екстрадицію) є підставою, яка унеможливує подальшу видачу особи у спрощеному порядку.

Відкликання згоди особи на її видачу можливе до затвердження такої згоди слідчим суддею. Рішення слідчого судді про затвердження згоди особи на видачу оскарженню не підлягає. Як показує аналіз правозастосовної практики, відкликання згоди особи на її видачу відбувається досить рідко – лише у 6,5 % досліджуваних проваджень (Додаток Б). Форма відкликання згоди особи не визначена в КПК України і відбувається на підставі заяви особи про відкликання згоди на спрощений порядок видачі, адресованої слідчому судді та прокурору. Не визначений і механізм відкликання такої згоди.

До особи, яка є суб'єктом спрощеного порядку видачі, як правило застосовуються екстрадиційний арешт. Так, за результатами аналізу правозастосовної практики 62 % осіб, до яких застосовано спрощений порядок видачі, перебували під екстрадиційним арештом. 38 % осіб, до яких застосовано спрощений порядок видачі, звернулися до слідчого судді перебуваючи в ізоляторі тимчасового втримання (Додаток Б). Попри те, досить високий відсоток осіб, до яких застосовано і домашній арешт чи інший запобіжний захід, не пов'язаний із триманням під вартою. Зазначена обставина передбачає, що особа, яка підлягає видачі, знаходиться за місцем проживання. Виникає питання щодо механізму забезпечення фактичної видачі особи. Оданк, з огляду на те, що це питання є більше адміністративно-організаційним, ніж процесуальним, то не будемо вдватись в нього більш детально.

У статті 588 КПК України передбачений механізми звернення до слідчого судді особи, яка перебуває в установах попереднього ув'язнення. Так, відповідно до ч. 3 ст. 588 КПК України на начальника установи попереднього ув'язнення покладено обов'язок невідкладно надіслати заяву про згоду особи на видачу у спрощеному порядку до суду, в межах територіальної юрисдикції якого особа перебуває під вартою, та повідомити про це керівника відповідної регіональної прокуратури. Однак, положення зазначеної статті не відображені у Закону України «Про попереднє

ув'язнення» від 30.06.1993 року, крім того, в самому формулюванні ч. 3 ст. 588 КПК України не зовсім вдало визначено строк, протягом якого начальник установи зобов'язаний надіслати її до суду. Термін вживається без чітко визначеного часового виміру, що може бути свідченням важливості і невідкладності реалізації такого обов'язку, так і підставою для бездіяльності, трактуючи невідкладним строк протягом 3 днів. Поняття «невідкладно» є оціночним. Відповідно до Академічного тлумачного словника термін «невідкладно» визначається як такий, який не можна відкладати, який треба здійснювати, розв'язувати негайно [195]. Разом з тим, у формулюванні «негайно» відсутнє часове обмеження вчинити дії. Як вірно зазначає Г.І. Сисоєнко, терміни із чітко визначеними строками об'єднує те, що вони обмежуються часом здійснення тих чи інших процесуальних дій, одночасно вказуючи на необхідність звернення особливої уваги на їх дотримання і виконання. Процесуальні строки це визначені законодавцем проміжки часу, у межах яких учасники кримінального провадження зобов'язані (мають право) приймати процесуальні рішення, вчиняти процесуальні дії або утриматись від їх вчинення [191, с. 112]. З огляду на це, відсутність визначених часових рамок дає можливість зловживати розумним строком прийняття рішення. Особи, які перебувають в місцях обмеження волі є особливо «вразливою» категорією учасників такого виду правовідносин, оскільки їх пава може обмежуватись умисно. На нашу думку, з метою забезпечення прав особи, законодавець зобов'язаний визначити проміжок часу, протягом якого начальник установи попереднього ув'язнення зобов'язаний повідомити суд про отримання письмової заяви особи про надання згоди на її видачу (екстрадицію) у спрощеному порядку. Таким строком, на нашу думку, є 24 години, оскільки більш тривалий час не відобразатиме суть процедури спрощеного порядку видачі осіб. Крім того, аналіз ст. 13 зазначеного закону свідчить, що заяви осіб з питань оскарження в судовому порядку рішень, дій чи бездіяльності слідчого або прокурора, а також оскарження ухвал слідчого судді про обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою або

продовження строків тримання під вартою, або про застосування тимчасового чи екстрадиційного арешту надсилаються адміністрацією місця попереднього ув'язнення до визначеного законом суду протягом доби з часу їх подання. Зазначені у ч 4 ст. 13 Закону України «Про попереднє ув'язнення» підстави стосується оскарження бездіяльності слідчого, прокурора чи прийнятих процесуальних рішень, які обмежують свободу, тому їх можна прирівняти за важливістю і до заяви про згоду на спрощений порядок видачі особи. З огляду на це, пропонуємо ч. 3 ст. 588 КПК України доповнити строком, протягом якого начальник попереднього ув'язнення зобов'язаний повідомити слідчого суддю про надання згоди особи на її видачу невідкладно, але не пізніше 24 годин, та ч. 4 ст. 13 Закону України «Про попереднє ув'язнення» доповнити положенням, відповідно до якого заява про надання згоди у спрощеному порядку належить до документів, які надсилаються адміністрацією місця попереднього ув'язнення до визначеного законом суду протягом доби з часу їх подання. З огляду на зазначене пропонуємо викласти ч. 3 ст. 588 КПК України у такій редакції:

«3. Начальник установи попереднього ув'язнення, одержавши письмову заяву особи про надання згоди на її видачу (екстрадицію), невідкладно, але не пізніше 24 годин, надсилає зазначену заяву до суду, в межах територіальної юрисдикції якого особа перебуває під вартою, та повідомляє про це керівника відповідної регіональної прокуратури» (Додаток А).

Крім того, пропонуємо ч. 4 ст. 13 Закону України «Про попереднє ув'язнення» викласти у такій редакції: «Заяви осіб з питань оскарження в судовому порядку рішень, дій чи бездіяльності слідчого або прокурора, а також оскарження ухвал слідчого судді про обрання запобіжного заходу у виді тримання під вартою або продовження строків тримання під вартою, або про застосування тимчасового чи екстрадиційного арешту, а також заяву особи про надання згоди на її видачу (екстрадицію), надсилаються

адміністрацією місця попереднього ув'язнення до визначеного законом суду протягом доби з часу їх подання» (Додаток А).

Продовжуючи аналіз законодавчої регламентації спрощеного порядку видачі особи, необхідно зазначити, що у частині 4 та 5 статті 588 КПК України передбачений механізм повідомлення про затвердження згоди слідчим суддею уповноважений (центральный) орган України та інформування уповноваженим (центральним) органом України компетентний орган іноземної держави, яка розшукує особу для притягнення до кримінальної відповідальності або виконання вироку. Слід звернути увагу, що у зазначеній статті також відсутні процесуальні строки направлення інформації про затвердження слідчим суддею згоди особи на її видачу (екстрадицію), відмови особи від застосування спеціального правила щодо меж кримінальної відповідальності уповноважений (центральный) орган України компетентному органу іноземної держави, яка розшукує особу для притягнення до кримінальної відповідальності або виконання вироку. Як показує праттика, такий лист направляється протягом 3-5 днів, що на нашу думку не відповідає поняттю невідкладності та негативно виображається на виконанні мети та завдань спрощеного порядку видачі особи. З огляду на невідкладність та необхідність забезпечення прийняття швидких рішень, а також з урахуванням того, що іншими нормативними документами строки також не визначені, в ч. 6 ст. 588 КПК України також доцільно визначити строк, протягом якого уповноважений центральный орган зобов'язаний повідомити компетентному органу іноземної держави, яка розшукує особу для притягнення до кримінальної відповідальності або виконання вироку про надання такої згоди, а саме 24 години.

У частині 6 ст. 588 КПК України визначено порядок розгляду питання про видачу особи (екстрадицію) у спрощеному порядку уповноваженим (центральним) органом України та обсяг інформації, який повинен бути наданий запитуючою стороною для вирішення питання про спрощений порядок видачі особи.

Для розгляду питання про видачу особи у спрощеному порядку необхідна інформація щодо:

1) прийняття компетентним органом іноземної держави стосовно особи рішення про тримання під вартою або вироку, який набрав законної сили, а також підтвердження того, що особа розшукується компетентним органом іноземної держави для притягнення до кримінальної відповідальності або виконання вироку;

2) характеру і правової кваліфікації вчиненого особою кримінального правопорушення, зокрема про максимальну межу покарання або покарання, призначене згідно з вироком, який набрав законної сили, а також про відбуту особою частину покарання;

3) даних про особу, яка розшукується компетентним органом іноземної держави для притягнення до кримінальної відповідальності або виконання вироку, зокрема про її громадянство;

4) обставин вчинення особою кримінального правопорушення, зокрема про час, місце, ступінь участі особи, інші обставини вчинення кримінального правопорушення;

5) наслідків вчиненого особою кримінального правопорушення (за можливості);

6) строків давності притягнення до кримінальної відповідальності за вчинення відповідного кримінального правопорушення згідно із законодавством іноземної держави, яка розшукує особу [123].

У разі якщо особа розшукується компетентним органом іноземної держави з метою виконання вироку, який набрав законної сили, для розгляду питання про видачу особи (екстрадицію) у спрощеному порядку необхідною є інформація про те, чи було ухвалено вирок за відсутності обвинуваченого (*in absentia*) [247, с. 129], [123].

За потреби для прийняття рішення про видачу особи (екстрадицію) у спрощеному порядку уповноважений (центральный) орган України може запитат, и у компетентного органу іноземної держави додаткову інформацію

або документи. Перелік такої інформації нічим не визначений і диференціюється в залежності від обставин та конкретної ситуації, яка може диференціюватися. З огляду на це такий перелік на нашу думку не потребує детермінації.

У ч. 8 ст. 588 КПК України визначено, що Уповноважений (центральный) орган України має право прийняти рішення про видачу особи (екстрадицію) у спрощеному порядку або відмовити у видачі особи (екстрадиції) у спрощеному порядку протягом п'яти робочих днів з дня одержання ухвали слідчого судді, якою затверджено згоду особи на видачу (екстрадицію), та інформації компетентного органу іноземної держави, передбаченої частиною шостою цієї статті. Рішення виносяться керівником уповноваженого (центрального) органу України або уповноваженою ним особою, є остаточним і оскарженню не підлягає [123]. На нашу думку, зазначена стаття потребує редагування в частині імперативності цієї норми. Формулювання «уповноважений (центральный) орган України має право прийняти рішення про видачу особи (екстрадицію) у спрощеному порядку або відмовити у видачі особи (екстрадиції)» є правом, а не обов'язком, що дозволяє маніпулювати та затягувати прийняття такого рішення. Доцільно було б зазначити, що уповноважений (центральный) орган України зобов'язаний прийняти рішення про видачу особи (екстрадицію) у спрощеному порядку або відмовити у видачі особи (екстрадиції). Разом з тим, як показує правозастовна практика, для прийняття такого рішення, все ж таки існують підстави, які унеможливають прийняття рішення у зв'язку з потребою у наданні додаткових документів, гарантій тощо. В такому випадку доцільно було б визначити окремі випадки, які дають можливість відтермінувати строк прийняття такого рішення, однак визначити строки такого відтермінування.

У частині 9 ст. 588 КПК України визначені підстави для відмови у видачі особи навіть за умови, якщо особа надала таку згоду. На нашу думку

зазначене питання потребує додаткового вивчення, а тому пропонуємо його розглянути в окремих підрозділах роботи більш детально [123].

У ч. 10, 11, 12 ст. 588 КПК України визначено порядок та строки повідомлення Уповноваженим (центральним) органом України про прийняте рішення компетентний орган іноземної держави та особу, стосовно якої воно прийнято [123].

Відповідно до ст. 183 КПК України застосуванню спрощеного порядку видачі осіб передуює затримання особи, яке має свої особливості. Розглянемо їх більш детально. До особи, яку розшукують компетентні органи іноземної держави за кримінальне правопорушення, у зв'язку з яким може бути вирішено питання про видачу особи (екстрадицію) такій державі для притягнення до кримінальної відповідальності або виконання вироку, в порядку і на підставах, передбачених розділом IX КПК України або міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, може застосовуватись запобіжний захід у вигляді тримання під вартою [123].

Так, відповідно до результатів аналізу правозастосовної практики, затримання здійснюються під час в'їзду в Україну (39 %), під час виїзду з України (35%), під час перебування на території України (26%) (Додаток Б). Затримання здійснюється такими суб'єктами: інспектором прикордонної служби, який здійснює перевірку паспортних документів при в'їзді та виїзді з України, в тому числі співробітниками Міжнародного пункту пропуску для автомобільного сполучення (48 %), співробітниками національної поліції (25%), слідчим (12 %), співробітниками СБУ України (14%), співробітниками інших органів (11%) (Додаток Б). Як показує аналіз правозастосовної практики затримання особи здійснюється уповноваженою службовою особою в порядку ст. 208 КПК України, а також керуючись рядом відомчих наказів. Аналіз зазначених підстав свідчить про відсутність належної регламентації норм щодо застосування спрощеного порядку видачі осіб з України в ст. 208 КПК України та відомчих нормативних актах.

У ст. 208 КПК України передбачене вичерпне коло випадків, які дають право уповноваженій службовій особі затримати особу, підозрювану у вчиненні злочину, за який передбачене покарання у виді позбавлення волі, без ухвали слідчого судді, суду. Зазначені випадки затримання особи відрізняються один від одного за підставами, умовами, суб'єктами, строками та порядком [190, с. 146].

Затримання особи в порядку, п. 1, 2, 3 ч. 1 ст. 208 КПК України віднесено до заходів забезпечення кримінального провадження, тобто повинно відбуватися в рамках кримінального провадження. Затримання особи, яка перебуває у міжнародному розшуці для здійснення її видачі здійснюється відповідно до інформації, яка міститься у «червоній картці» Генерального Секретаріату Інтерполу, досудове розслідування у випадку такого затримання не проводиться. Затримання особи, яка перебуває у міжнародному розшуці для здійснення її видачі, як окрема підстава для затримання, не передбачена у КПК України, однак вона передбачає відмінні умови та суб'єктів від підстав, передбачених наразі у ст. 208 КПК України.

Порядок затримання особи регламентується національним законодавством та має бути законним. Однак, зазначене питання щодо правомірності затримання такої особи на підставі ст. 208 КПК України є досить спірним з огляду на імперативність зазначеної норми та обмежену кількість підстав, які надають право уповноваженій особі затримати особу, серед яких відсутня така підстава як затримання особи для вирішення питання про подальшу видачу іншій державі (тимчасовий чи екстрадиційний арешт). Так, особа, яку затримують для вирішення питання про подальшу видачу іншій державі, не підпадає під жодну з підстав, визначених у ст. 208 КПК України. З огляду на це при затриманні такої особи підстави, зазначені у ч. 3 ст. 208 КПК України не можуть бути застосовані. Однак як показує правозастосовна практика, при затриманні таких осіб посилаються саме на зазначені підстави, що по факту не можна вважати правильним. Цікавою в розглядуваному аспекті є ч. 3 ст. 208 КПК України, в якій зазначено, що

особа може бути затримана без ухвали слідчого судді якщо є обґрунтовані підстави вважати, що можлива втеча з метою ухилення від кримінальної відповідальності особи, підозрюваної у вчиненні тяжкого або особливо тяжкого корупційного злочину, віднесеного законом до підслідності Національного антикорупційного бюро України. Затримання особи для видачі формально підпадають під ознаки ч. 3 ст. 208 КПК України, однак ця підстава для затримання можлива лише щодо злочинів, підслідних НАБУ, що значно звужує сферу застосування зазначеної підстави та виключає можливість її застосування при затриманні особи для видачі іншій державі. Доцільно було б доповнити ст. 208 КПК України додатковою підставою, яка б дозволяла затримувати особу для вирішення питання про подальшу видачу іншій державі. Відповідно до ч. 4 ст. 208 КПК України уповноважена службова особа, що здійснила затримання особи, повинна негайно повідомити затриманому зрозумілою для нього мовою підстави затримання. На сьогодні в протоколі зазначено підставу для затримання, визначену п. 1 ч. 1 ст. 208 КПК України «якщо цю особу застали під час вчинення злочину або замаху на його вчинення», що не відповідає дійсності. Так, відповідно до аналізу протоколів затримання в них зазначено як підставу для затримання п. 1 ч. 1 ст. 208 КПК України у 74% протоколів та п. 2 ч. 1 ст. 208 КПК України у 20 % протоколів, інші підстави з посиланням на накази та інструкції у 6% протоколів (Додаток Б). Тому, як вбачається, законність більшості затримань є сумнівною. З огляду на це пропонуємо доповнити ч. 1 ст. 208 КПК України п. 4 у такій редакції: «Уповноважена службова особа має право без ухвали слідчого судді, суду затримати особу, підозрювану у вчиненні злочину, за який передбачене покарання у виді позбавлення волі, лише у випадках:

4) якщо особа переслідуються компетентними органами іншої держави за вчинення правопорушення або якщо особа розшукується зазначеними органами з метою виконання вироку або постанови про утримання під вартою для вирішення питання про подальшу видачу компетентним органам іншої держави» (Додаток А).

Порядок затримання особи, крім ст. 208 КПК України, регламентується рядом наказів і інструкцій. Однак їх аналіз свідчить, що в них не передбачено порядку застосування спрощеного порядку видачі осіб з України. Зокрема, в наказах не визначено обов'язку уповноважених осіб роз'яснити особі її право надати згоду на видачу (екстрадицію) для застосування процедури видачі (екстрадиції) у спрощеному порядку, а також права на відмову від застосування спеціального правила щодо меж кримінальної відповідальності у разі надання згоди на її видачу (екстрадицію). Так, відповідно до наказу № 386 від 10.05.2018 Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження Порядку дій уповноважених службових осіб органів Державної прикордонної служби України під час затримання осіб, підозрюваних у вчиненні злочину, без ухвали слідчого судді або суду» [148] у Розділі II не передбачено обов'язку роз'яснення права затриманої особи на застосування спрощеного порядку видачі, однак саме прикордонні наряди найчастіше затримують осіб при перетині державного кордону України (під час в'їзду в Україну (39 %), під час виїзду з України (35%)) (Додаток Б). Метою зазначеного наказу є визначення порядку дій посадових осіб органів (підрозділів) охорони державного кордону під час затримання осіб, підозрюваних у вчиненні злочину, без ухвали слідчого судді або суду та порядку подальшої взаємодії органів (підрозділів) охорони державного кордону з органами досудового розслідування [148]. З огляду на це, наказ у редакції, чинній на сьогодні, не відображає в повному обсязі порядку дій уповноваженої особи під час затримання. Відповідно до ч. 4 ст. 588 КПК України протокол затримання особи повинен містити відмітку про роз'яснення особі її права надати згоду на видачу (екстрадицію) для застосування процедури видачі (екстрадиції) у спрощеному порядку, а також права на відмову від застосування спеціального правила щодо меж кримінальної відповідальності у разі надання згоди на її видачу (екстрадицію). З огляду на це виникає необхідність у покладені обов'язку на уповноважену особу, яка затримує, роз'яснити права, про які йде мова. Крім

того, роз'яснення зазначених прав на першочерговому етапі затримання особи сприятиме виконанню основної мети спрощеного порядку видачі особи – спрощення процедури та економія часу. З огляду на виконання зазначеного положення, а також з метою узгодження вимог наказу з положеннями КПК України, пропонуємо доповнити п. 2.1 II Розділу наказу Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження Порядку дій уповноважених службових осіб органів Державної прикордонної служби України під час затримання осіб, підозрюваних у вчиненні злочину, без ухвали слідчого судді або суду» № 386 від 10.05.2018 абзацом 4 такого змісту: «Якщо встановлено, що особа переслідуються компетентними органами іншої держави за вчинення правопорушення або якщо особа розшукується зазначеними органами з метою виконання вироку або постанови про утримання під вартою для вирішення питання про подальшу видачу компетентним органам іншої держави при її затриманні уповноважена службова особа зобов'язана роз'яснити особі її право надати згоду на видачу (екстрадицію) для застосування процедури видачі (екстрадиції) у спрощеному порядку, а також право на відмову від застосування спеціального правила щодо меж кримінальної відповідальності у разі надання згоди на її видачу (екстрадицію). Про роз'яснення зазначених прав у протоколі затримання має бути зроблена відповідна відмітка» (Додаток А).

Порядок дій посадових осіб Державної прикордонної служби України та органів Національної поліції України в разі виявлення в пунктах пропуску через державний кордон України осіб, автомобільних транспортних засобів і паспортних документів, які перебувають у банках даних інформаційної системи Міжнародної організації кримінальної поліції – Інтерполу також регламентується наказом Міністерства внутрішніх справ «Про затвердження Порядку дій посадових осіб Державної прикордонної служби України та органів Національної поліції України в разі виявлення в пунктах пропуску через державний кордон України осіб, автомобільних транспортних засобів і паспортних документів, які перебувають у банках даних інформаційної

системи Міжнародної організації кримінальної поліції – Інтерполу» № 505 від 14.06.2016 [149]. Відповідно до зазначеного Наказу затримання особи здійснюється в порядку визначеному відповідно до наказу Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження Порядку дій уповноважених службових осіб органів Державної прикордонної служби України під час затримання осіб, підозрюваних у вчиненні злочину, без ухвали слідчого судді або суду» № 386 від 10.05.2018, про який ми вели мову раніше та запропонували авторське бачення деяких змін. Однак, щодо відповідності Наказу Міністерства внутрішніх справ № 505 від 14.06.2016 спрощеній процедурі видачі осіб з України слід зазначити, що в ньому розроблений типовий бланк протоколу про затримання особи, яка є додатком 1 до зазначеного наказу [149]. Аналіз типового бланку затримання свідчить про його невідповідність вимогам КПК України в частині виконання обов'язку роз'яснити особі її право надати згоду на видачу (екстрадицію) для застосування процедури видачі (екстрадиції) у спрощеному порядку, а також право на відмову від застосування спеціального правила щодо меж кримінальної відповідальності у разі надання згоди на її видачу (екстрадицію). З огляду на це нами розроблено проект протоколу про затримання особи (Додаток 1 до Порядку дій посадових осіб Державної прикордонної служби України та органів Національної поліції України в разі виявлення в пунктах пропуску через державний кордон України осіб, автомобільних транспортних засобів і паспортних документів, які перебувають у банках даних інформаційної системи Міжнародної організації кримінальної поліції – Інтерполу (пункт б)) з урахуванням зазначеного пункту, який має використовуватись при затриманні осіб, яка переслідуються компетентними органами іншої держави за вчинення правопорушення або якщо особа розшукується зазначеними органами з метою виконання вироку або постанови про утримання під вартою для вирішення питання про подальшу видачу компетентним органам іншої держави та доповнено його відповідними графами для заповнення (Додаток В).

2.3. Особливості застосування спрощеного порядку видачі особи з України без застосування спеціального правила щодо меж кримінальної відповідальності

Спеціальне правило щодо меж кримінальної відповідальності має статус універсального принципу міжнародного права [255]. Воно означає, що видана особа не може бути переслідувана у кримінальному порядку за будь-які інші злочини крім тих, які обумовили її видачу [206, с. 389].

Основною функцією принципу спеціальності є захист прав особи, залученої до процедури видачі, а також обмеження її переслідування леше тим діянням, яке дозволило запитуваній державі прийняти позитивне рішення про її видачу. Обмеження, висловлені компетентним органом іноземної держави під час прийняття рішення про видачу особи, є обов'язковими при прийнятті відповідних процесуальних рішень компетентними органами іноземної держави [206, с. 390].

Основою запровадження спеціального правила щодо меж кримінальної відповідальності стала необхідність у розробленні механізмів, які дозволили б обмежити можливості запитуючої держави судити запитувану особу щодо інших фактів та протидіяти таким чином незаконному переслідуванню [267].

Спеціальне правило щодо меж кримінальної відповідальності передбачене ст. 14 Європейської конвенції про видачу правопорушників та іншими міжнародними договорами. Застосування спеціального правила щодо меж кримінальної відповідальності при видачі осіб передбачено і в Резолюції 45/16 Генеральної Асамблеї ООН «Типовий договір про видачу», яка має ще більший спектр дії ніж Європейська конвенція про видачу правопорушників [210]. Крім того, спеціальне правило передбачене і в Інтер-Американській конвенції про видачу особи, 1981 року [261]. Зазначене свідчить про поширеність спеціального правила та свідчить про його значущість. Кожна держава під час підписання чи здачі на зберігання своєї ратифікаційної грамоти, документа про прийняття, затвердження або приєднання чи будь-

коли пізніше може заявити, що правила, визначені статтею 14 Конвенції, не застосовуються, якщо особа, видана цією державою відповідно до статті 4 цього Протоколу:

а) погоджується на видачу; або

б) погоджується на видачу та явно висловлює відмову від права застосування спеціального правила [212].

Відповідно до підпункту "b" статті 5 Третього додаткового протоколу Україна заявляє, що стаття 14 Конвенції не застосовується, якщо видана Україною особа погодилася на видачу та чітко висловила відмову від застосування спеціального правила [91].

Спеціальне правило передбачає, що видана особа не може бути піддана арешту, переслідуванню, суду, засуджена або затримана з метою виконання покарання чи постанови про утримання під вартою, її свобода також не може бути обмежена з будь-яких інших підстав за будь-яке правопорушення, вчинене до її видачі, крім правопорушення, за яке її було видано, за винятком таких випадків: коли Сторона, яка її видала, на це згодна. Запит про надання згоди подається разом з документами [243].

Згода надається, якщо правопорушення, у зв'язку з яким вона запитується, є таким, що тягне за собою видачу відповідно до положень цієї Конвенції. Рішення приймається якнайшвидше і не пізніше 90 днів після отримання запиту про надання згоди. У разі неможливості для запитуваної Сторони дотриматися строку, зазначеного у цьому пункті, вона повідомляє про це запитуючій Стороні, зазначаючи при цьому причини затримки та орієнтовний час, необхідний для прийняття рішення; б) коли така особа, маючи можливість залишити територію Сторони, якій вона була видана, не зробила цього впродовж 30 днів після її остаточного звільнення або, залишивши цю територію, знову туди повернулася [243]. Запитуюча Сторона може, однак: а) здійснювати досудові розслідування без застосування заходів, що обмежують особисту свободу відповідної особи; вживати будь-яких заходів, необхідних відповідно до її законодавства, для запобігання

будь-яким правовим наслідком закінчення строку давності, включаючи розгляд справи за відсутності такої особи; с) вживати будь-яких заходів, необхідних для видворення цієї особи зі своєї території [243]. Будь-яка держава під час підписання або здачі на зберігання своєї ратифікаційної грамоти, документа про прийняття, затвердження чи приєднання або в будь-який час пізніше може заявити, що, відступаючи від положень пункту 1, запитуюча Сторона, яка зробила таку саму заяву, може, коли запит про надання згоди надіслано, згідно з підпунктом «а» пункту 1, обмежити особисту свободу виданої особи за умови, що: а) запитуюча Сторона одночасно із запитом про надання згоди відповідно до підпункту «а» пункту 1 або пізніше повідомляє дату, коли вона має намір застосувати такі обмеження; б) компетентний орган запитуваної Сторони явно підтверджує отримання такого повідомлення [243]. Запитувана Сторона може висловити своє заперечення щодо такого обмеження в будь-який час, що тягне за собою зобов'язання запитуючої Сторони негайно припинити обмеження, в тому числі, де це можливо, шляхом звільнення виданої особи [262]. У разі коли кваліфікація правопорушення, в якому обвинувачують особу, змінюється під час розгляду справи, видана особа може переслідуватися або засуджуватися тією мірою, якою нова кваліфікація правопорушення свідчить про те, що за своїм складом воно є правопорушенням, що тягне видачу [243].

Положення спеціального правила щодо меж кримінальної відповідальності викладено в ст. 576 КПК України та у ст. 588 КПК України. Так, у ст. 576 КПК України визначено порядок застосування спеціального правила щодо меж кримінальної відповідальності щодо особи, виданої в Україну. У ст. 588 КПК України визначено право особи, що видається, відмовитися від застосування спеціального правила щодо меж кримінальної відповідальності або виявити згоду на його застосування. Інших роз'яснень щодо особливостей його застосування КПК України не містить. Разом з тим, положення Четвертого додаткового протоколу не відображено в КПК України в повній мірі. Зокрема, не визначено порядок застосування

спеціального правила щодо меж кримінальної відповідальності щодо особи, виданої в Україну, у випадку притягнення її до відповідальності за інший злочин, ніж той, за який її було видано. Крім того, відсутні критерії та порядок розгляду запиту, про отримання згоди на притягнення особи за статтями, за якими не видавалась особа [40, с. 180].

Практика застосування спеціального правила щодо меж кримінальної відповідальності та положення Четвертого додаткового протоколу до Європейської конвенції про видачу правопорушників, передбачають можливість здійснення досудового розслідування без застосування заходів, що обмежують особисту свободу відповідної особи; вживати будь-яких заходів, необхідних відповідно до її законодавства, для запобігання будь-яким правовим наслідкам закінчення строку давності, включаючи розгляд справи за відсутності такої особи; с) вживати будь-яких заходів, необхідних для видворення цієї особи зі своєї території. Оскільки Конвенція та протоколи до неї ратифіковані Україною, положення конвенції носять обов'язковий характер, тому вважаємо за доцільне привести КПК України у відповідність до Європейської конвенції та протоколів до неї. З огляду на це пропонуємо доповнити статтю 576 КПК України частиною 4 та викладсти її у такій редакції: «У разі вчинення особою до її видачі (екстрадиції) іншого злочину, не зазначеного у запиті про видачу, притягнути таку особу до кримінальної відповідальності або виконати вирок суду за цей злочин можна лише після отримання згоди компетентного органу іноземної держави, що видала особу. Здійснення досудового розслідування у такому разі може бути здійснено без застосування запобіжних заходів, що обмежують особисту свободу» (Додаток А).

Іншим проблемним аспектом цього питання є те, що правило спеціальності не виступає окремим інститутом міжнародного права, як наприклад правило подвійної злочинності діяння і не має виключного розповсюдження на всі випадки видачі осіб [251, с. 39], [268]. Така проблема обумовлена тим, що спеціальне правило щодо меж кримінальної

відповідальності є складовою конвенції про екстрадицію, однак не є обов'язковою складовою двосторонніх договорів, які регулюють видачу особи, керуючись принципом взаємності до держав, які не є членами конвенції і у двосторонніх договорах не передбачено обов'язку застосування правила спеціальності [15]. Зокрема, не є членами Європейської конвенції про видачу правопорушників Японія, Сінгапур, Оман, Об'єднані Арабські емірати, тощо. На сьогодні частота процедури видачі зазначеним країнам дедалі збільшується. Разом з тим, спеціальне правило щодо меж кримінальної відповідальності у згадані держави не застосовується відповідно до опитування (62%) (Додаток Б). Тобто, на запитууючу і на запитувану сторону не покладено обов'язку застосування спеціального правила щодо меж кримінальної відповідальності у випадку, якщо особа видається на підставі принципу взаємності. Така ситуація обумовлена тим, що в двосторонніх договорах наявне посилання на те, що порядок видачі особи на принципах взаємності відбувається відповідно до національного законодавства держави, що видає. Оскільки в КПК України відсутня обов'язкова умова застосування такого правила, воно не застосовується. За даними опитування співробітників Офісу Генерального прокурора згадуване правило не застосовується у 87 % випадків (Додаток Б). За даними опитування співробітників Міністерства юстиції України, таке правило не застосовується у 91% випадків (Додаток Б). Співробітники центрального уповноваженого органу відмічають негативну тенденцію щодо цього питання.

Слід зазначити, що статус спеціального правила щодо меж кримінальної відповідальності не визначено у міжнародному праві. Невизначеність цього питання ані в двосторонніх договорах між державами ані в національному законодавстві призводить до того, що правило не застосовується. В такому випадку, особа, що видається, позбавлена основного механізму захисту від політичних, релігійних, расових переслідувань, а отже мета спрощеної видачі особи навілюється, як і ґрунтовні принципи інституту видачі щодо подвійності криміналізації діяння.

Спеціальне правило щодо меж кримінальної відповідальності виступає принципом міжнародного права. Воно служить для захисту від неправомірного використання процесу екстрадиції та подальшого переслідування особи. Застосування спеціального правила щодо меж кримінальної відповідальності унеможливорює притягнення до кримінальної відповідальності за інше правопорушення, ніж те, за яке особу було видано. Тобто в межах, на які державою надано згоду щодо видачі. Це обумовлено тим, що даючи згоду на видачу особи, на державу покладається обов'язок перевірки відсутності ризиків для особи, яка видається щодо її переслідування. Крім того, у разі наявності ознак, що свідчать про можливість існування таких ризиків, які унеможливають видачу особи відповідно до конвенції, у застосуванні спрощеного порядку видачі осіб відмовляється навіть за наявності згоди особи та застосовується екстрадиційна перевірка.

Притягнення до відповідальності поза межами статей, за які видавалась особа, невілюють інститут видачі особи [93]. Так, наприклад Конвенція про запобігання злочину геноциду та покарання за нього, 1954 р. та Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, 1998 р. передбачають собою видачу особи за певні види злочинів, однак не містять посилення на застосування спеціального правила щодо меж кримінальної відповідальності [263].

Відповідно до Звіту неформальної робочої групи щодо ефективності видачі осіб зазначено, що держави повинні забезпечувати функціонування спеціального правила щодо меж кримінальної відповідальності з метою проведення ідентифікації та перевірки всіх злочинів, за які вимагається видача особи [93]. Спеціальне правило щодо меж кримінальної відповідальності виступає принципом міжнародного права.

На арені світової спільноти відсутня єдність поглядів щодо концепції спеціального правила щодо меж кримінальної відповідальності. Так, в законодавстві США відсутні норми, які б передбачали застосування

спеціального правила щодо меж кримінальної відповідальності на підставі принципу взаємності. Разом з тим, Президент наділений повноваженнями щодо вжиття заходів захисту особи, що видається, не лише на момент видачі, а й забезпечення безпеки після винесення вироку за злочини, зазначені у запиті на екстрадицію.

Показовою у питанні застосування спеціального правила щодо меж кримінальної відповідальності є справа Сполучені Штати проти Рашера [179]. У вказаній справі було відображено позицію США щодо спеціального правила щодо меж кримінальної відповідальності. Суть справи полягала в тому, що Великобританія видала Рашера до Сполучених Штатів Америки за вчинення вбивства на кораблі на підставі договору про Вебстер-Ашбертон, який не містив спеціального правила щодо меж кримінальної відповідальності. За результатами досудового розслідування, проведеного у США, Рашера звинуватили у вчиненні менш тяжкого злочину. Разом з тим, Верховний Суд зазначив, що у суду недостатньо юрисдикції щодо винесення вироку за злочин, не передбачений у ордері на арешт, на підставі якого його було екстрадовано, оскільки обвинувачення були поза межами кримінальної відповідальності, за яку особу було видано. Верховний суд визнав, що не зважаючи на відсутність прямого договору, особа, яку було видано іншою державою, може бути притягнута до відповідальності лише за те кримінальне провадження, за яке вона була видана і суд першої інстанції не мав права притягувати до відповідальності Рашера за менш тяжкий злочин. Тобто, застосування спеціального правила щодо меж кримінальної відповідальності не передбачає собою відхилення від пред'явлених звинувачень не в бік їх пом'якшення ні в бік їх обтяження. Концепція спеціальності доповнює дискреційний характер видачі, оскільки було б необґрунтовано за відсутності договірної зобов'язання очікувати, що держава видасть фізичну особу іншій державі без будь-якого обмеження щодо переслідування її стороною [179], [269].

Верховний суд приходять до висновку, що спеціальне правило щодо меж кримінальної відповідальності це принцип звичайного міжнародного права, яке застосовується до видачі поза межами договорів [179].

Ще одним яскравим прикладом застосування спеціального правила щодо меж кримінальної відповідальності в США є справа Фісоні проти Генерального прокурора. Фісоні був виданий Італією до США на підставі застосування принципу взаємності та із застосуванням спеціального правила щодо меж кримінальної відповідальності [258]. В рамках цієї справи прийнято рішення про те, що засудження особи за злочин, за який запитувана сторона не видала б особу, є таким, що суперечить нормам міжнародного права [258].

Таким чином, судова практика США свідчить про те, що застосування спеціального правила щодо меж кримінальної відповідальності є положенням звичайного міжнародного права і застосовується навіть у випадках, коли особу видано на підставі принципу взаємності.

Щодо застосування спеціального правила щодо меж кримінальної відповідальності в Європі слід відзначити справу Ді-ре Діласер, відповідно до якої Венесуельський федеральний та касаційний суд звернувся зі застосуванням спеціального правила щодо меж кримінальної відповідальності у справі Ді-ре Діласер. На момент видачі особи у Франції не було діючого договору про екстрадицію. Венесуела погодилась екстрадувати Діласера Франції на основі принципу взаємності [260]. Після видачі особи Франція попросила Венесуелу дозволити притягнення Ді-ре Діласера до відповідальності за інші злочини, які не були визначені у запиті на видачу. Судом було відмовлено у задоволенні такого запиту, посилаючись на те, що спеціальне правило щодо меж кримінальної відповідальності є домінуючим у доктрині, в міжнародній практиці, і послався на те, що людину можна судити лише за злочин, за який він був виданий.

Відповідно до судового рішення Кован проти Ізраїлю, Верховний суд Ізраїлю відхилив запит на екстрадицію з Південної Африки без застосування

спеціального правила щодо меж кримінальної відповідальності відповідно до двостороннього договору з огляду на те, що відповідно до внутрішнього законодавства Ізраїлю передбачено обов'язкове застосування такого правила. Таке рішення було прийняте не дивлячись на те, що законодавство запитуючої держави – Африки, передбачало обов'язок дотримання спеціального правила щодо меж кримінальної відповідальності [256].

Позиція Австралії полягає у необхідності застосування спеціального правила щодо меж кримінальної відповідальності як до правила, яке діє незалежно від договору. Питання застосування спеціального правила щодо меж кримінальної відповідальності в Австралії висвітлено у рішенні «Бартон проти Співдружності» відповідно до якого встановлено, що закон про екстрадицію не забороняє державі запитувати видачу особи та видавати особу на відповідний запит державам, з якими не укладено договору про екстрадицію [254]. Спеціальне правило щодо меж кримінальної відповідальності імплементоване в національне в законодавство [257]. В загальному, питання спеціального правила щодо меж кримінальної відповідальності вирішується шляхом віднесення його до правила, визначеного внутрішнім законодавством, що обумовлює обов'язковість його застосування. Інша позиція полягає в тому, що зазначене право діє як норма звичаєвого міжнародного права, як доктрина, а тому має бути застосоване у всіх випадках видачі особи.

В Канаді правило щодо меж кримінальної відповідальності розглядається як норма та складова частина внутрішнього законодавства, а не як складова міжнародного права. Така позиція знайшла відображення у рішенні Паризьєн проти Канади [264], [265]. В законодавство Канади імплементоване спеціальне правило щодо меж кримінальної відповідальності.

Таким чином, аналіз практики застосування спеціального правила щодо меж кримінальної відповідальності на міжнародній арені свідчить, що найнадійнішим способом використання зазначеного правила, є закріплення

такого обов'язку в законодавстві, оскільки на міжнародному рівні зазначене правило не визнано як доктрина. Закріплення обов'язковості такого правила навіть за відсутності договору про видачу між державами дозволило б усунути конфлікт норм щодо видачі осіб на підставі договору про взаємну допомогу у кримінальних справах та на підставі принципу взаємності. Разом з тим, слід зазначити, що відповідно до міжнародного права держави не зобов'язані дотримуватися принципу взаємності та можуть видавати особу без застосування цього права на підставі двосторонніх договорів. Разом з тим, така ситуація посилює небезпеку ненадання гарантій особі, що видається.

Аналіз ст. 588 КПК України свідчить, що у законодавстві України не визначення застосовується спеціального правила щодо меж кримінальної відповідальності у випадку, коли особа видається запитаній стороні на підставі принципу взаємності.

З огляду на це ст. 588 КПК України слід доповнити пунктом 1.1 у такій редакції:

При застосуванні процедури видачі особи (екстрадиції) у спрощеному порядку, уповноважений (центральный) орган України може висловити обмеження щодо меж кримінальної відповідальності особи, що видається. Прийняття висловлених обмежень запитуючою стороною є обов'язковою умовою прийняття рішення щодо видачі особи. Зазначене положення розповсюджується на випадки застосування принципу взаємності при видачі особи (Додаток А).

Слід звернути увагу ще на один проблемний аспект, який стосується спеціального правила щодо меж кримінальної відповідальності це відсутність критеріїв, які дозволяють встановити відповідність меж кримінальної відповідальності.

Відповідно до судового рішення, постановленого з даного приводу, для того, щоб встановити, чи розглядається злочин як «відмінний від іншого», ніж той, за який особу було видано, слід з'ясувати, чи є складовими елементи

правопорушення, згідно з правовим описом, наданим державою, що видає, ідентичним з тими, щодо якого особу засуджено та чи є достатня відповідність між інформацією, наведеною в запиті на видачу та тією, що міститься в процесуальному документі. Зміни, що стосуються часу або місця правопорушення допустимі, якщо вони випливають із доказів, зібраних під час розслідування якщо вони не змінюють характер правопорушення [266]. Відповідність дотримання меж застосування спеціального правила є делікатним питанням, яке має вирішуватися з урахуванням конкретних обставин справи, тому законодавче закріплення таких однак на нашу думку є недоречним. Але доцільно було б визначити такі критерії у відомчому наказі, який регулював би порядок видачі осіб з України.

2.4. Судовий контроль при застосуванні спрощеного порядку видачі осіб з України

Запровадження спрощеної процедури видачі є новою формою міжнародного співробітництва для України, а повноваження слідчого судді щодо затвердження згоди особи є ключовими при вирішенні питання щодо його застосування. Разом з тим, як свідчить аналіз правозастосовної практики, в законодавстві відсутні механізми, які б дозволили реалізувати повноваження слідчого судді щодо здійснення судового контроль в повному обсязі. Так, сутність повноважень слідчого судді залишається не розкритою в теорії кримінального процесу в повній мірі. Правозастосовна практика щодо окресленого питання перебуває лише на стадії формування, що призводить до неоднакового застосування положень КПК України щодо реалізації повноважень слідчим суддею. Відсутні механізми, які забезпечують реалізацію повноважень, зокрема щодо забезпечення участі в судовому засіданні особи, яка звернулася із заявою про затвердження згоди на застосування спрощеного порядку видачі осіб, строки реалізації таких повноважень в КПК України не визначені, коло суб'єктів, участь яких

обов'язкова при вирішенні зазначеного питання в законодавстві не окреслена, тощо.

Деякі питання щодо судового контролю за видачею особи та щодо повноважень слідчого судді розглядалися в теорії кримінального процесу через приму екстрадиції та загальної реалізації повноважень слідчого судді. Так, зазначене окреслювалось в наукових працях Г.К. Авдєєвої [4], Р.П. Акпарова [6], Ю.П. Аленіна [6], Е.А. Архипова [18], С. Г. Герасименка [67], С.С. Беляєва [24], В.С. Березняка [26], І.Л. Бородіна [36], Ю.Г. Васильєва [52], О.І. Виноградова [55], С.М. Вихриста [58], Л.М. Кирій [103], Д. П. Кисленка [104], В. Т. Маляренка [138], М.І. Пашковського [160], Л.О. Падалка [158], М. А. Погорецького [161], В. О. Попелюшка [163], С. О. Пшенічки [168], М.П. Свистуленко [186], Ю. В. Скрипіної [194], А. Р. Туманянц [214], О.В. Узунова [215], О. Ю. Татарова [207], С.В. Шапутько [244], [245]. У роботах зазначених авторів досить ґрунтовно розглянуто окремі питання судового контролю, проблемні аспекти інституту видачі особи, однак питання судового контролю при застосування спрощеного порядку видачі осіб з України не дослідженні в достатній мірі, а наявність окреслених та інших проблем свідчить про необхідність детального аналізу зазначених питань, що і є метою зазначеного підрозділу.

Основним завданням судового контролю при застосуванні спрощеного порядку видачі осіб з України є перевірка дотримання прав, свобод та інтересів особи, що видається. Судовий контроль при застосування спрощеного порядку видачі осіб з України є окремим напрямком діяльності слідчого судді, оскільки має окрему групу суб'єктів, щодо яких здійснюється судовий контроль, обставин, які підлягають доказуванню. Крім того, рішення, які приймаються слідчим суддею відрізняються від тих, що приймаються в рамках судового контролю на стадії досудового розслідування. Ще однією відмінною рисою, яка свідчить про те, що судовий контроль при застосування спрощеного порядку видачі осіб з України є окремим напрямком діяльності слідчого судді є те, що він здійснюється не в

рамках досудового розслідування, а в рамках міжнародної правової допомоги. З огляду на це, доцільно на нашу думку, надати загальну характеристику повноваженням слідчого судді щодо здійснення судового контролю в рамках міжнародного співробітництва, а саме спрощеного порядку видачі осіб, визначити проблемні аспекти реалізації повноважень та запропонувати авторське бачення їх вирішення. Здійснення характеристики повноважень пропонуємо зробити виходячи із системи розподілу повноважень слідчого судді на групи за спільними ознаками, тобто виходячи із класифікації.

В теорії кримінального процесу питанню класифікацію повноважень приділяли увагу Ю. В. Скрипіна [194, с. 66–67], О. В. Калиновський, М. В. Лотоцький та С. І. Дячук [100, с. 78], [84, с. 102], [128, с. 130], Н. А. Колоколов [108, с. 34], А. Р. Туманянц [213, с. 13–14]. Аналіз їх досліджень свідчить, що запропоновані ними класифікації повноважень слідчого судді досить ґрунтовно відображають їх зміст, проте зазначені дослідження здійсненні на підставі проекту КПК України або обмежені класифікацією повноважень лише в межах досудового розслідування, що не охоплювало тих повноважень слідчого судді, які здійснюються в рамках міжнародного співробітництва.

Найбільш вдалою та повною, на нашу думку, є класифікація повноважень слідчого судді щодо здійснення судового контролю у кримінальному провадженні, запропонована С.В. Шапутько. Вона охоплює собою в тому числі і повноваження слідчого судді у сфері міжнародного співробітництва. Охарактеризуємо повноваження слідчого судді щодо здійснення судового контролю при застосування спрощеного порядку видачі осіб з України на підставі запропонованої останньою класифікації. Так, у своєму дисертаційному дослідженні С.В. Шапутько пропонує класифікацію за такими критеріями: залежно від виду процесуальної дії, щодо якої здійснюється судовий контроль, повноваження слідчого судді поділяються на ті, що реалізуються: при розгляді скарг на рішення, дії чи бездіяльність

слідчого чи прокурора під час досудового розслідування (правовідновлювальні); при розгляді клопотань про надання дозволу на проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій, що обмежують конституційні права та свободи громадян; при розгляді клопотань щодо надання дозволу на проведення інших слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій, метою яких є сприяння сторонам у збиранні доказів; при розгляді клопотань про проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій, які проведені до постановлення ухвали слідчого судді у виняткових випадках; при розгляді клопотань про надання дозволу на застосування заходів забезпечення кримінального провадження їх зміну чи скасування; при виконанні загальних обов'язків судді щодо захисту прав людини в порядку ст. 206 КПК України; при розгляді клопотань про надання дозволу на проведення слідчих (розшукових) дій та заходів забезпечення кримінального провадження в порядку міжнародного співробітництва; при розгляді клопотань про надання дозволу на проведення інших процесуальних дій, які потребують здійснення судового контролю (наприклад, поновлення пропущених процесуальних строків). За етапами реалізації повноваження поділяються на підготовчі та наступні. За видами процесуальних рішень слідчий суддя уповноважений постановляти ухвалу про: задоволення клопотання; відмову у задоволенні клопотання; відмову у відкритті провадження за скаргою; повернення клопотання чи скарги; залишення без розгляду клопотання чи скарги; а також ухвали, які виносяться слідчим суддею за власною ініціативою. За строками, протягом яких слідчий суддя повинен реалізувати повноваження щодо розгляду скарг та клопотань, вони поділяються на: ті, які повинні бути реалізовані невідкладно; ті, які повинні бути реалізовані протягом шести годин; ті, які можуть бути реалізовані протягом двох днів з дня надходження; ті, які повинні бути реалізовані протягом сімдесяти двох годин з моменту надходження клопотання; ті, які можуть бути реалізовані протягом трьох днів з дня надходження; ті, які можуть бути реалізовані не пізніше п'яти

днів; ті, які можуть бути реалізовані не пізніше десяти днів з дня надходження до суду [244, с. 52]. Так, залежно від виду процесуальної дії, щодо якої здійснюється судовий контроль, повноваження слідчого судді при вирішенні питання про застосування спрощеного порядку видачі осіб з України належать до повноважень, що реалізуються при розгляді клопотань про надання дозволу на проведення слідчих (розшукових) дій та заходів забезпечення кримінального провадження в порядку міжнародного співробітництва. За етапами реалізації повноваження слідчого судді щодо здійснення судового контролю при застосування спрощеного порядку видачі осіб з України поділяються на підготовчі та наступні.

Поділ повноважень на підготовчий та наступний етап обумовлений специфікою розгляду письмової заяви особи про надання згоди на видачу особи у спрощеному порядку, клопотання прокурора про застосування тимчасового арешту та затвердження згоди особи на видачу у спрощеному порядку та клопотання прокурора про застосування екстрадиційного арешту і затвердження згоди особи на видачу у спрощеному порядку [18, с. 107]. Їх розгляд потурбує підготовчих дій. Зокрема, після отримання одного із зазначених документів, слідчий суддя вивчає зміст заяви про згоду особи на її видачу (екстрадицію) чи клопотання прокурора про затвердження такої згоди, або клопотання про застосування тимчасового арешту і затвердження згоди. Він визначає перелік документів, наявність яких є обов'язковою для розгляду клопотання. На етапі реалізації підготовчих повноважень необхідно вжити заходів щодо визначення дати та часу судового засідання та забезпечення участі осі у його розгляді.

У разі необхідності розгляду клопотання прокурора про застосування тимчасового арешту та затвердження згоди особи на видачу у спрощеному порядку, а також клопотання прокурора про застосування екстрадиційного арешту та затвердження згоди особи на видачу у спрощеному порядку забезпечення участі особи у судовому засіданні здійснює прокурор і ніяких складнощів не виникає.

Однак, при розгляді письмової заяви особи про надання згоди на її видачу у спрощеному порядку, яка надійшла безпосередньо до слідчого судді після того, як особі вже обрано тимчасовий чи екстрадиційний арешт, в КПК України відсутні механізми, які б дозволили слідчому судді постановити ухвалу по забезпечення участі особи, яка перебуває в установі попереднього ув'язнення чи іншим чином забезпечити її участь. Видача осіб, яку утримуються у місцях попереднього ув'язнення має свою специфіку. Так, відповідно до п. 7.1.1 Наказу МВС України № 638 від 02.12.2008 «Про затвердження Правил внутрішнього розпорядку в ізоляторах тимчасового тримання органів внутрішніх справ України», керівництво ІТТ зобов'язано згідно із заявками осіб або органу, які здійснюють кримінальне провадження, забезпечити видачу конвоям затриманих і осіб, які тримаються під вартою, для конвоювання їх у судові засідання та проведення слідчих дій за межами ІТТ. З огляду на це, слідчий суддя не може забезпечити участь особи, яка звернулася із заявою про затвердження згоди, оскільки заяву про забезпечення видачі конвою затриманої і особи, які тримаються під вартою, для конвоювання її у судові засідання може бути надана прокурором, якому доручено здійснення екстрадиційної перевірки чи органом досудового розслідування, який затримував особу. Разом з тим, КПК України не передбачає обов'язку чи навіть права постановлення слідчим судді ухвали щодо зобов'язання будь-якого органу державної влади чи службової особи, під вартою яких тримається особа, негайно доставити цю особу до слідчого судді, як це передбачено, наприклад у ч. 2 ст. 206 КПК України. З огляду на це, на нашу думку, доцільно передбачити такий механізм, який би дозволив слідчому судді реалізувати підготовчі повноваження, які полягали б у забезпеченні участі особи в судовому засіданні шляхом постановлення відповідної ухвали.

Крім того, в КПК України не визначено чи є участь прокурора обов'язковою при вирішенні питання про затвердження згоди особи на спрощений порядок видачі [200, с. 87]. З одного боку прокурор, якому

доручено проведення екстрадиції, володіє всіма матеріалами екстрадиційної справи, необхідними для вирішення питань, які підлягають дослідженню, а з іншого боку, його неявка не може перешкоджати вирішенню питання по суті, оскільки основною функцією слідчого судді є встановлення добровільності надання згоди, що може бути здійснено без участі прокурора. З огляду на зазначена, вважаємо, що неявка прокурора в судові засідання не перешкоджає розгляду питання щодо затвердження згоди особи на її видачу у спрощеному порядку. Правозастосовна практика свідчить, що вирішення такого питання здійснюється як з участю прокурора (79%) так і без його участі (21 %) (Додаток Б).

При реалізації підготовчих повноважень слідчий суддя також досліджує дотримання правил підсудності при поданні заяви про згоду особи на її видачу (екстрадицію) чи клопотання прокурора про затвердження такої згоди [199, с. 187]. В ч. 3 ст. 588 КПК України визначено, що письмова заява особи про надання згоди на її видачу (екстрадицію) надсилається до суду, в межах територіальної юрисдикції якого особа перебуває під вартою. Разом з тим, в КПК України не визначено повноважень слідчого судді у разі, якщо особа перебуває поза межами територіальної юрисдикції суду, до якого надійшла така заява [201, с. 253], [20, с. 37].

У разі, якщо слідчому судді на розгляд надійшло клопотання прокурора про застосування тимчасового арешту та затвердження згоди особи на видачу у спрощеному порядку чи клопотання прокурора про застосування екстрадиційного арешту та затвердження згоди особи на видачу у спрощеному порядку, КПК України визначає строк їх розгляду, а саме воно розглядається у найкоротший строк, але не пізніше сімдесяти двох годин з моменту затримання особи. Разом з тим, строк розгляду питання про затвердження згоди на застосування спрощеного порядку видачі особи не визначено в КПК України, що може призвести до зловживань, з огляду на велику завантаженість слідчих суддів і негативно відобразиться на дотриманні прав особи, що звернулася з таким клопотанням. Виходячи з

імперативності норм КПК України, на нашу думку, доцільно визначити в КПК України строки розгляду зазначеної заяви. Неналежна регламентація строків негативно відображається на оперативності та якості судового контролю, призводить до порушення розумних строків [245, с. 180]

С.В. Шапутько, ведучи мову про строки реалізації повноважень, запропонувала їх поділ на п'ять груп: ті, які потребують невідкладної реалізації повноважень, тобто такі, які повинні бути реалізовані в день надходження клопотання до суду; ті, що можуть бути реалізовані протягом двох днів; такі, що можуть бути реалізовані протягом сімдесяти двох годин; такі, що можуть бути реалізовані протягом трьох днів; тимчасове обмеження, у користуванні спеціальним правом; повноваження, строк реалізації яких не визначено в КПК України або визначено умовно [244, с. 98]. З огляду на зазначене, вважаємо, що строки розгляду заяви особи про згоду на застосування спрощеного порядку видачі необхідно визначити на законодавчому рівні виходячи із мети і завдання спрощеного порядку видачі, яка полягає у прискоренні процедури видачі особи. З урахуванням обмежених строків видачі особи у спрощеному порядку, такі повноваження на нашу думку, мають бути реалізовані протягом сімдесяти двох годин. Саме такий часовий проміжок відповідає, завданню спрощеної процедури видачі та забезпечить оперативне прийняття рішень щодо затвердження чи відмови у затвердженні згоди особи на видачу.

Повертаючись до етапів реалізації повноважень слідчим суддею при вирішенні питання щодо затвердження згоди особи на спрощений порядок видачі, зазначимо, що на наступному етапі, тобто під час безпосереднього розгляду заяви, яка надійшла від особи, до якої вже застосовано тимчасовий чи екстрадиційний арешт, клопотання прокурора про застосування тимчасового арешту та затвердження згоди особи на видачу у спрощеному порядку чи клопотання прокурора про застосування екстрадиційного арешту та затвердження згоди особи на видачу у спрощеному порядку слідчий суддя встановлює особу, роз'яснює особі її право на відмову від застосування

спеціального правила щодо меж кримінальної відповідальності у разі надання згоди на видачу (екстрадицію), з'ясовує бажання особи скористатися цими правами, перевіряє добровільність надання особою згоди на її видачу (екстрадицію), відмови від застосування спеціального правила щодо меж кримінальної відповідальності, усвідомлення особою правових наслідків такої згоди (відмови), з'ясовує та вирішує заявлені учасниками судового засідання клопотання та досліджує матеріали, які мають значення для вирішення справи, здійснює їх аналіз, надає оцінку, за результатами чого приймає відповідне рішення.

В КПК України не визначено чи зобов'язаний слідчий суддя перевіряти запит про видачу та наявні матеріали екстрадиційної перевірки у разі вирішення питання про затвердження згоди на застосування спрощеного порядку видачі особи. З одного боку, у разі, якщо до особи застосовано тимчасовий чи екстрадиційний арешт, то зазначені факти вже були об'єктом судового контролю і підглядали перевірці слідчим суддею, а з іншого боку без перевірки таких фактів, слідчий суддя не може визначити чи можливо затвердження згоди слідчим суддею, оскільки відповідно до ч. 2 ст. 588 КПК України, особа має право звернутися до слідчого судді із заявою про надання згоди на її видачу (екстрадицію) до прийняття рішення про її видачу (екстрадицію) уповноваженим центральним органом. На нашу думку, при затвердженні згоди слідчий суддя повинен врахувати не лише добровільність згоди, а і інші обставини, пов'язані із забезпеченням прав особи, що видається, особливо ті, які унеможливають видачу, зокрема, приналежність до громадянства, стан здоров'я особи, тяжкість вчиненого злочину, тощо. Однак наразі перевірка зазначених обставин скоріше є напрацюванням правозастосовної практики є обов'язком слідчого судді.

Повноваження слідчого судді реалізуються при розгляді: письмової заяви особи про надання згоди на видачу особи у спрощеному порядку; клопотання прокурора про застосування тимчасового арешту та затвердження згоди особи на видачу у спрощеному порядку; клопотання

прокурора про застосування екстрадиційного арешту та затвердження згоди особи на видачу у спрощеному порядку.

За видами процесуальних рішень *слідчий суддя уповноважений постановляти ухвалу* про затвердження згоди особи на видачу (екстрадицію) та застосування екстрадиційного арешту або про відмову у затвердженні згоди особи на її видачу (екстрадицію) і застосування тимчасового арешту [123].

В ч. 2 ст. 585 КПК України визначені критерії, які враховуються слідчим суддею при вирішенні питання про можливість застосування запобіжного заходу, не пов'язаного із триманням під вартою, однак в КПК України не визначено підстави для відмови затвердження згоди особи на видачу у спрощеному порядку.

Ми здійснили аналіз правозастосовної практики, порівняли їх із законодавством та визначили можливі підстави для відмови у затвердженні згоди особи на видачу у спрощеному порядку:

- факт видачі особи на момент розгляду заяви про надання згоди на видачу з України у спрощеному порядку [226];
- наявність підстав, які свідчать про не добровільність згоди, наданої особою;
- відмова особи від раніше наданої згоди [218], [219];
- встановлення приналежності до громадянства України;
- наявність підстав, які свідчать про ознаки політичного, расового чи релігійного переслідування;
- закінчення строків давності притягнення до кримінальної відповідальності за законодавством України [227];
- незадовільний стан здоров'я особи, яка підлягає видачі [236].

Зазначені підстави пропонуємо визначити в КПК України для приведення правозастосовної практики у відповідність.

Менше складнощів у слідчих суддів виникає при реалізації повноважень щодо розгляду клопотання прокурора про застосування

тимчасового арешту та затвердження згоди особи на видачу чи розгляду клопотання щодо застосування екстрадиційного арешту та затвердження згоди особи на видачу.

Порядок затвердження слідчим суддею згоди особи на видачу у спрощеному порядку та розгляду клопотання про застосування до особи запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою до вирішення питання про її видачу (екстрадиційного арешту) та порядок його застосування регламентований ст.ст. 583, 584, 588 КПК України.

Згідно з вищевказаними нормами чинного законодавства, у разі наявності запиту на видачу особи та документів, що містять дані про вчинення особою злочину на території іноземної держави та обрання щодо неї запобіжного заходу компетентним органом іноземної держави за дорученням або зверненням центрального органу України прокурор звертається з клопотанням про її тимчасовий арешт і затвердження згоди на видачу особи у спрощеному порядку до слідчого судді у межах територіальної юрисдикції якого здійснено затримання, із клопотанням про застосування тимчасового арешту.

Відповідно до п. 6 ст. 583 КПК України, під час розгляду клопотання про застосування тимчасового арешту слідчий суддя встановлює особу затриманого, пропонує особі зробити заяву, роз'яснює особі її право надати згоду на видачу (екстрадицію) для застосування процедури видачі (екстрадиції) у спрощеному порядку, а також право на відмову від застосування спеціального правила щодо меж кримінальної відповідальності у разі надання згоди на її видачу (екстрадицію), з'ясовує бажання особи скористатися цими правами, перевіряє добровільність надання особою згоди на її видачу (екстрадицію), відмови від застосування спеціального правила щодо меж кримінальної відповідальності, усвідомлення особою правових наслідків такої згоди (відмови), перевіряє наявність відповідних документів, вислуховує думку прокурора та інших учасників [236].

У разі якщо затримана особа надала згоду на її видачу (екстрадицію) або надала згоду на її видачу (екстрадицію) і відмовилася від застосування спеціального правила щодо меж кримінальної відповідальності, суд вирішує питання про затвердження згоди особи на видачу (екстрадицію) та застосування екстрадиційного арешту або про відмову у затвердженні згоди особи на її видачу (екстрадицію) і застосування тимчасового арешту [123]. Закон не містить положень про можливість застосування будь-яких інших, більш м'яких заходів, крім арешту, у такому випадку, якщо для його обрання немає підстав.

Кримінальний процесуальний закон не надає право слідчому судді при вирішенні питання про можливість тимчасового арешту особи оцінювати законність, правомірність чи обґрунтованість дії компетентних слідчих органів іншої держави.

У правозастосовній практиці мають місце випадки оскарження до слідчого судді рішення уповноваженого центрального органу щодо видачі особи у прощеному порядку після його затвердження слідчим суддею. Як показує аналіз правозастосовної практики, 27 % осіб відмовились від наданої раніше згоди, посиляючись на те, що не усвідомлювали всіх її правових наслідків не дивлячись на те, що така згода надавалась в присутності адвоката (Додаток Б). Так, у провадженні до слідчого судді Шевченківського районного суду м. Києва надійшла скарга про скасування постанови про спрощену видачу (екстрадицію), з якою не погоджувалась особа, яка раніше надала згоду на видачу і така згода була затверджена слідчим суддею. У скарзі особа зазначила, що не розуміла наслідків згоди, а слідчий суддя не переконався у її добровільності. Скаржник вважав постанову про видачу у спрощеному порядку незаконною. За результатами розгляду зазначеної скарги слідчий суддя у задоволенні скарги про скасування постанови про спрощену видачу (екстрадицію) особи для притягнення до кримінальної відповідальності відмовив [220]. Відповідно до ч. 2 ст. 588 КПК України згода особи на її видачу (екстрадицію), відмова особи від застосування

спеціального правила щодо меж кримінальної відповідальності можуть бути відкликані особою до їх затвердження слідчим суддею. Крім того, рішення слідчого судді про затвердження згоди особи на видачу у спрощеному порядку не може бути оскаржене. Відповідно до ч. 8 ст. 588 КПК України рішення про видачу особи (екстрадицію) у спрощеному порядку є остаточним і оскарженню не підлягає [220]. З огляду на те, що прийняті слідчим суддею та уповноваженим центральним органом рішення про видачу у спрощеному порядку видачі не підлягають оскарженню, тому їх розгляд є протирічною практикою, яку на нашу думку слід мінімізувати.

У правозастосовній практиці мають місце випадки, коли слідчі судді відмовляють у затвердженні згоди особи на її видачу у спрощеному порядку, посилаючись на те, що на момент розгляду такого питання запит з іноземної держави про видачу особи не надійшов, а екстрадиційна перевірка не проведена [228]. Так, відповідно до ухвали Шевченківського районного суду м. Києва надійшло клопотання прокурора про застосування до особи, яка розшукується компетентними органами іншої держави тимчасового арешту, за вчинення ряду екстрадиційних правопорушень. Приводом для затримання особи став ордер про арешт та лист про виконання запиту компетентного органу запитуючої держави про затримання особи та взяття під варту. Особа надала письмову згоду на видачу у спрощеному порядку та підтвердила її добровільність. Разом з тим, слідчий суддя відмовив у затвердженні згоди та прийняв рішення про застосування тимчасового арешту оскільки на час вирішення зазначених питань запит з іноземної держави не надійшов, екстрадиційна перевірка не проведена, матеріали такої перевірки відсутні [228]. На нашу думку, у слідчого судді були всі підстави для затвердження згоди особи на спрощений порядку видачі особи, однак, у затвердженні згоди було відмовлено і застосовано тимчасовий арешт, що на нашу думку є не досить правильним з точки зору забезпечення захисту прав особи, що вдається та виконання мети та завдань спрощеного порядку видачі особи. Суть процедури видачі особи у спрощеному порядку не передбачає собою

наявність зазначених документів, а проведення екстрадиційної перевірки у разі спрощеної процедури видачі взагалі не здійснюється. Тому відмова у затвердженні згоди особи на застосування спрощеного порядку видачі осіб є безпідставною у такому випадку та стала можливою у зв'язку з тим, що в КПК України відсутній вичерпний перелік підстав для відмови у затвердженні згоди особи на її видачу слідчим суддею, що підкреслює практичну необхідність у дослідженні зазначеного питання.

Ще однією підставою для відмови у задоволенні клопотання про затвердження згоди, як показує правозастосовна практика, є неявка в судове засідання ініціатора такого клопотання. Так, відповідно до ухвали слідчого судді Вінницького міського суду Вінницької області від 19 грудня 2017 року, прокурор звернувся до слідчого судді із клопотанням про затвердження згоди особи на спрощений порядок видачі компетентним органам іншої держави. Слідчий суддя відмовив у задоволенні клопотання у зв'язку із неявкою прокурора в судове засідання [221]. Проте, неявка особи в судове засідання не може бути підставою для відмови у задоволенні клопотання, особливо у випадку, якщо особа утримується у місцях попереднього ув'язнення. Слідчий суддя повинен вжити належних заходів для забезпечення участі особи у судовому засіданні, що є ще одним свідченням на користь наведеного нами вище аргументу щодо надання таких повноважень слідчому судді.

У рішенні ЄСПЛ у справі «Коктиш проти України» (п. 43 рішення № 43707/07 від 10.12.2009 року) зазначив, що компетентний орган під час розгляду питання про видачу особи має визначити, чи не призведе видача до порушення ст. 2 та/або ст. 3 та/або ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. З огляду на це, приймаючи рішення про затвердження згоди чи про надання дозволу на застосування тимчасового чи екстрадиційного арешту, слідчий суддя повинен враховувати забезпечення права особи на захист.

З метою дотримання положень ст. 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод слідчий суддя зобов'язаний дослідити можливість

застосування альтернативного запобіжного заходу, не пов'язаного із триманням під вартою, для забезпечення видачі особи на запит іноземної держави у спрощеному порядку. Для цього слідчий суддя встановлює обставини, визначені у ч. 2 ст. 585 КПК України. Не врахування зазначених обставин тягне за собою підстави для скасування рішення про застосування екстрадиційного арешту. Зокрема, при вирішенні питання про застосування запобіжного заходу, не пов'язаного із триманням під вартою, для забезпечення видачі особи на запит іноземної держави судом враховано що запитувана особа проживала протягом тривалого часу на території України офіційно, мала посвідку та дозвіл на працевлаштування відповідних державних органів України, мала сім'ю, двох неповнолітніх дітей, від правоохоронних органів України не переховувалась, до кримінальної відповідальності на території України не притягувалась. Зазначені обставини стали підставою для скасування рішення слідчого судді суду першої інстанції про застосування екстрадиційного арешту та до особи застосовано запобіжний захід, не пов'язаний із триманням під вартою [223]. Слідчий суддя має надати оцінку обставинам щодо наявності або відсутності ухилення особи від правосуддя у запитуючій стороні [223]. Про міцність соціальних зав'язків може свідчити наявність постійного місця проживання на території України, роботи, законність підстав перебування на території України, наявність сім'ї, дітей [223].

Не мало важливим є питання відповідності документів, на підставі яких видається особа, вимогам КПК України, відповідно до якого вони мають бути перекладені на українську мову. Слідчому судді необхідно надати документи, що містять дані про вчинення особою злочину на території іноземної держави та обрання щодо неї запобіжного заходу компетентним органом іноземної держави, які мають бути перекладені державною мовою або іншою мовою, передбаченою міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України [222], [223]. Відповідно до позиції Апеляційного суду, дослідження документів, не

перекладених на мову кримінального судочинства - тобто українську, є обставиною, яка свідчить про неможливість слідчим суддею дослідження таких документів та є порушенням вимог ч. 3 ст. 584 КПК України та ст. 16 п. 2, ст. 12 п. 2а Європейської конвенції про видачу правопорушників [223]. Документи мають бути перекладені на державну мову компетентним перекладачем та посвідчені належним чином. Слідчий суддя в судовому засіданні має перевірити компетенцію перекладача. Відсутність такого перекладу може бути підставою для відмови у задоволенні клопотання про застосування тимчасового арешту і затвердження згоди особи на видачу у спрощеному порядку [224].

В судовій практиці мають місце випадки, коли слідчі судді розглядаючи клопотання, у яких відсутній переклад на українську мову документів про розшук особи, приймають рішення про застосування тимчасового арешту строком до декількох діб для приведення документів у відповідність [222], [234]. Навіть за умови, якщо особа надала згоду про застосування спрощеного порядку видачі іншій державі, слідчий суддя не може прийняти рішення у зв'язку із відсутністю перекладу документів. Підстави для відмови у затвердженні згоди відсутні, тому застосування тимчасового арешту для усунення недоліків може застосовуватись у виключних випадках.

Разом з тим прийняття таких рішень (застосування тимчасового арешту на декілька днів) створює ризики, зокрема відповідно до рішення слідчого судді Білгород-Дністровського міськрайонного суду Одеської області до особи застосовано тимчасовий арешт строком до п'яти днів з метою надання можливості уповноваженому органу привести документи, на підставі яких затримано особу у відповідність, зокрема для забезпечення їх перекладу а державну мову [234]. Протягом зазначеного строку прокурор не звернувся повторно до слідчого судді, що стало підставою для звільнення особи з-під варті, після чого останній зник. В КПК України не передбачено механізмів реагування органами прокуратури у разі зникнення особи, що призводить до

неможливості виконання Україною своїх зобов'язань перед іншою державою щодо видачі особи [222].

З огляду на це доцільно доповнити ч. 3 ст. 588 КПК України наступним абзацом: слідчий суддя, отримавши письмову заяву особи про надання згоди на її видачу (екстрадицію) зобов'язаний постановити ухвалу, якою має зобов'язати будь-який орган державної влади чи службову особу, під вартою яких тримається особа, негайно доставити цю особу до слідчого судді для вирішення питання щодо затвердження згоди (Додаток А).

Крім того, в КПК України не визначено вимог до клопотання прокурора про застосування до особи спрощеного порядку видачі. Разом з тим, слід відмітити, що слідчий суддя розглядає як клопотання, з яким звертається прокурор, так і заяви про спрощений порядок видачі особи, які надходять безпосередньо від осіб, які надають таку згоду.

Таким чином, розгляд проблемних аспектів судового контролю при застосуванні спрощеного порядку видачі осіб з України свідчить, що на законодавчому рівні доцільно визначити наступне: механізм, який би дозволив слідчому судді реалізувати підготовчі повноваження, які полягали б у забезпеченні участі особи в судовому засіданні шляхом постановлення відповідної ухвали; обов'язковість участі прокурора в судовому засіданні, в якому розглядається питання щодо затвердження згоди особи на спрощений порядок; строк реалізації повноважень слідчого судді щодо розгляду зазначеної заяви; підстави для відмови у затвердженні згоди особи на видачу у спрощеному порядку. З огляду на зазначене пропонуємо доповнити ст. 588 КПК України п. 3.1. такого змісту:

3.1 Слідчий суддя, суд розглядає клопотання за участю особи, яка подала заяву про надання згоди на її видачу (екстрадицію) та представника уповноваженого (центрального) органу України. Слідчий суддя зобов'язаний постановити ухвалу, якою має зобов'язати орган державної влади чи службову особу, під вартою яких тримається особа, негайно доставити цю особу до слідчого судді для вирішення питання про затвердження згоди

особи на видачу у спрощеному порядку. Неприбуття представника уповноваженого (центрального) органу України, без поважних причин або неповідомлення нею про причини неприбуття не є перешкодою для розгляду клопотання. Заява особи про надання згоди на її видачу (екстрадицію) розглядається слідчим невідкладно, але не пізніше сімдесяти двох годин з моменту надходження заяви. За результатами розгляду заяви слідчий суддя.

Слідчий суддя відмовляє у затвердженні згоди особи на видачу у спрощеному порядку якщо:

- особу видано на момент розгляду заяви про надання згоди на видачу з України у спрощеному порядку та надані відповідні документи;
- достатньо підстав, які свідчать про недобровільність згоди, наданої особою;
- особа в судовому засіданні відмовилася віді раніше наданої згоди;
- встановлено приналежність до громадянства України;
- достатньо підстав, які свідчать про ознаки політичного, расового чи релігійного переслідування;
- закінчилися строки давності притягнення до кримінальної відповідальності за законодавством України;
- стан здоров'я особи, яка підлягає видачі незадовільний.

Висновки до розділу 2

1. Спрощений порядок видачі осіб має загальну мету, яка полягає у посиленні захисту людства та окремих осіб; забезпечення прав людини, ресоціалізація осіб, що вчинили злочин під час виконання вироку або постанови про утримання під вартою, досягнення більшої єдності між членами Ради Європи та специфічну мету, яка полягає у спрощенні та прискоренні процедури видачі в разі, коли розшукувана особа погоджується на видачу.

Спрощена процедура видачі є прискореною передачею особи за її добровільною згодою, яка обвинувачується у вчиненні злочинів чи засудженої за злочин особи, державою, на території якої вона перебуває, державі, яка розшукує особу, з метою забезпечення невідворотності покарання, яка застосовується за згодою особи.

Функціонування спрощеного порядку видачі осіб забезпечують загальні принципи, до яких належить принцип верховенства права, принцип незалежності суду (суддів) і підпорядкування його виключно закону, територіальний принцип, принцип «non bis in idem», взаємності, «видай або суди» («aut dedere aut judicare»), невидачі осіб, які скоїли політичні злочини, а також через расові, релігійні переслідування, добросовісне виконання зобов'язань та спеціальні принципи, до яких належать: принцип взаємності, «видай або суди» («aut dedere aut judicare»), невидачі осіб, які скоїли політичні злочини, а також через расові, релігійні переслідування, принцип подвійної криміналізації із застосуванням певної межі покарання, принцип невислання).

Спрощений порядок видачі осіб виконує соціальну, регулятивну, охоронну та стимулюючу функцію та забезпечується загальними гарантіями, до яких належать правовий захист, допомога адвоката, справедливий судовий розгляд кримінального провадження судом загальної юрисдикції та спеціальними до яких належить: притягнення особи лише за ті злочини, за які особа видається; заборона видачі особи третій державі без згоди уповноваженого органу держави, що видає; можливість вільно залишити територію держави, якій видається.

2. Строки надсилання начальником установи попереднього ув'язнення згоди особи на її видачу (екстрадицію) запропоновано визначити часовим проміжком 24 години та запропоноване авторське бачення законодавчих змін у цій частині.

Доведена доцільність доповнення переліку скарг у ч. 4 ст. 13 Закону України «Про попереднє ув'язнення», які мають бути надіслані до суду

протягом 24 годин заявою особи про надання згоди на її видачу (екстрадицію) та запропонований проект відповідної статті.

Обґрунтовано, що затримання особи, яка перебуває у міжнародному розшуці для здійснення її видачі без ухвали слідчого судді є окремою підставою для затримання та наведено аргументи на користь визначення її як окремої підстави для затримання у ст. 208 КПК України.

Аргументовано необхідність покладення у відповідному наказі Міністерства внутрішніх справ обов'язку на уповноважено особу роз'яснити особі, яка перебуває у міжнародному розшуці і затримується для здійснення її видачі без ухвали слідчого судді, права на спрощений порядок видачі особи з України.

3. Одним із завдань застосування спеціального правила щодо меж кримінальної відповідальності є захист прав осіб, які підлягають видачі, від обвинувачень за будь які злочини, окрім тих, за які видано особу.

У разі вчинення особою до її видачі (екстрадиції) іншого злочину, не зазначеного у запиті про видачу, притягти таку особу до кримінальної відповідальності або виконати вирок суду за цей злочин можна лише після отримання згоди компетентного органу іноземної держави, що видала особу. Здійснення досудового розслідування можливе без застосування заходів, що обмежують особисту свободу відповідної особи.

Найнадійнішим способом використання спеціального правила щодо меж кримінальної відповідальності, є закріплення такого обов'язку в законодавстві, оскільки на міжнародному рівні зазначене правило не визнано як доктрина.

При застосуванні процедури видачі особи (екстрадиції) у спрощеному порядку, уповноважений (центральный) орган України може висловити обмеження щодо меж кримінальної відповідальності особи, що видається. Прийняття висловлених обмежень запитуючою стороною є обов'язковою умовою прийняття рішення щодо видачі особи. Зазначене положення розповсюджується на випадки застосування принципу взаємності при видачі особи.

4. Слідчий суддя, суд розглядає клопотання за участю особи, яка подала заяву про надання згоди на її видачу (екстрадицію) та представника уповноваженого (центрального) органу України. Слідчий суддя зобов'язаний постановити ухвалу, якою має зобов'язати орган державної влади чи службову особу, під вартою яких тримається особа, негайно доставити цю особу до слідчого судді для вирішення питання про затвердження згоди особи на видачу у спрощеному порядку. Неприбуття представника уповноваженого (центрального) органу України без поважних причин або неповідомлення нею про причини неприбуття не є перешкодою для розгляду клопотання. Заява особи про надання згоди на її видачу (екстрадицію) розглядається слідчим невідкладно, але не пізніше сімдесяти двох годин з моменту надходження заяви. Слідчий суддя відмовляє у затвердженні згоди особи на видачу у спрощеному порядку якщо:

- особу видано на момент розгляду заяви про надання згоди на видачу з України у спрощеному порядку та надані відповідні документи;
- достатньо підстав, які свідчать про недобровільність згоди, наданої особою;
- особа в судовому засіданні відмовилася вді раніше наданої згоди;
- встановлено приналежність до громадянства України;
- достатньо підстав, які свідчить про ознаки політичного, расового чи релігійного переслідування;
- закінчилися строки давності притягнення до кримінальної відповідальності за законодавством України;
- стан здоров'я особи, яка підлягає видачі незадовільний.

РОЗДІЛ 3

ОБСТАВИНИ, ЯКІ ВРАХОВУЮТЬСЯ ПРИ ЗАСТОСУВАННІ СПРОЩЕНОГО ПОРЯДКУ ВИДАЧІ ОСОБИ З УКРАЇНИ

3.1. Обставини, що перешкоджають застосуванню спрощеного порядку видачі особи, яка надала згоду на спрощений порядок видачі

В КПК України визначено, що уповноважений (центральний) орган України приймає рішення про видачу особи (екстрадицію) у спрощеному порядку або про відмову у видачі особи (екстрадиції) у спрощеному порядку. Порівняльний аналіз таких випадків із правозастосовною практикою та вимогами Європейської конвенції про видачу правопорушників свідчить, що у зазначеному пункті ст. 588 КПК України визначені не всі випадки, коли особа не може бути видана у спрощеному порядку. Їх відсутність у КПК України зумовлює складнощі у прийнятті рішення про спрощеному процедуру видачі, що негативно впливає на застосування такої процедури. Крім того, неправильне застосування вимог конвенції негативно впливає на авторитет держави на міжнародному рівні. Однак його аналіз свідчить, що на даний час в правозастосовній практиці мають місце випадки, за яких співробітники уповноваженого (центрального) органу стикаються із ситуацією, за якої особа надала згоду на видачу, в КПК України відсутні підстави у видачі особи, однак наявні ознаки того, що за результатами екстрадиційної перевірки може бути прийнято рішення про відмову у видачі особи або вона взагалі не підлягає видачі виходячи з вимог Європейської конвенції про видачу правопорушників. Така ситуація призводить до неоднакового застосування норм КПК України та Європейської Конвенції. З огляду на новизну такої форми видачі особи як спрощений порядок, в теорії кримінального процесу ці питання досліджено здебільшого через призму екстрадиції або міжнародно-правовий захист прав людини при здійсненні видачі особи. Так, зазначені питання досліджувались в роботах В.С. Агеева

[4], Н.М. Ахтирської [21], С.С. Беляева [24], І.Л. Бородіна [36], Ю.Г. Васильєва [52], О.І. Виноградова [55], С.М. Вихриста [58], Я.О. Грабова [75], Т.С. Гавриш [65], Ж.О. Жуковської [88], М.Ю. Коробкіна [116], А.Г. Маланюка [137], Л.М. Горбунової [72], А.В. Озерської [155], Л.В. Пастухової [159], М.І. Пашковського [160], Л.О. Падалка [158], М.П. Свистуленко [187], О.В. Узунової [215]. Разом з тим, існування ряду проблем правозастосовної практики свідчить про необхідність детального дослідження обставин, що перешкоджають застосуванню спрощеного порядку видачі особи, яка надала згоду на спрощений порядок видачі. З огляду на це, метою нашого дослідження є їх визначення з урахуванням вимог правозастосовної практики та міжнародного законодавства у сфері видачі осіб.

У ч. 9 ст. 588 КПК України визначено випадки, у яких уповноважений (центральный) орган України відмовляє у видачі особи (екстрадиції) у спрощеному порядку, зокрема:

- 1) у разі притягнення особи до кримінальної відповідальності чи відбування особою покарання на території України;
- 2) якщо є обґрунтовані підстави вважати, що особа, стосовно якої розглядається питання про видачу (екстрадицію), є громадянином України;
- 3) якщо є обґрунтовані підстави вважати, що видача (екстрадиція) зазначеної особи може суперечити інтересам національної безпеки України;
- 4) якщо компетентний орган іноземної держави не надав на вимогу уповноваженого (центрального) органу України інформацію, передбачену частиною шостою цієї статті.

Відповідно до норм міжнародного права існує ряд обставин, які виключають можливість видачі особи не лише у спрощеному порядку, а в цілому виключають можливість екстрадиції. Як показує порівняльний аналіз, підстава відмови у видачі особи (екстрадиції) у спрощеному порядку, передбачені в КПК України значно звужені. Крім того, в Конвенції існують ті обставини, які дозволяють таку видачу за наявності додаткових умов. В роботі вже автором здійснено поділ таких обставин на групи та визначено ті,

які унеможлиблюють видачу особи та ті, наявність яких дозволяє видачу за наявності додаткових умов. З огляду на це, розглянемо зазначені обставини та визначимо їх особливості.

Відповідно до Європейської конвенції про видачу правопорушників, 1957 року Договірна Сторона має право відмовити у видачі особи, або погодитися на видачу особи в залежності від обставин. Такими обставинами є наступні: відсутність кримінальної відповідальності за злочин, за який вимагається видача в Україні; можливість застосування смертної кари до особи, яка запитується відповідно до законодавства запитуючої Сторони; злочин, за який вимагається видача, є військовим; у разі вчинення декількох злочинів, один з яких відповідає вимогам терміну покарання, особа може бути видана і за вчинення решти правопорушень [41, с. 88].

Відповідно до ст. 3 Конвенції про передачу засуджених осіб, 1983 р. засуджену особу може бути передано за цією Конвенцією тільки за таких умов:

- a) якщо ця особа є громадянином держави виконання вироку;
- b) якщо рішення є остаточним;
- c) якщо на час отримання запиту про передачу засуджена особа має відбувати покарання впродовж якнайменш шести місяців або якщо їй винесено вирок до ув'язнення на невизначений строк;
- d) якщо на передачу згодна засуджена особа або, коли з врахуванням її віку або фізичного чи психічного стану одна із двох держав вважає це за необхідне, - законний представник засудженої особи;
- e) якщо дія або бездіяльність, на підставі якої було винесено вирок, є кримінальним злочином згідно із законодавством держави виконання вироку або була б кримінальним злочином у разі вчинення на її території;
- f) якщо держава винесення вироку і держава виконання вироку згодні на передачу засудженої особи [111].

Зазначені підстави не є диспозитивними, тобто у разі існування таких обставин рішення про видачу особи може бути як позитивним так і

негативним. Як показує правозастовна практика, в разі їх існування виникає необхідність у витребуванні додаткових документів, гарантій тощо. У разі надходження документів від запитованої сторони, вони підлягають додатковому дослідженню і лише після цього може бути прийняте рішення щодо видачі особи чи відмови у видачі особи.

Розглянемо більш детально кожен із перелічених не обов'язкових, факультативних підстав для видачі особи та спробуємо визначити специфіку їх застосування при спрощеному порядку видачі осіб.

Першою факультативною підставою видачі є така: якщо правопорушення, за яке вимагається видача, було вчинене за межами території запитуючої Сторони, у видачі може бути відмовлено (ч. 2 ст. 7) [86]. Така відмова у видачі можлива якщо законодавство запитованої Сторони не передбачає переслідування за таку саму категорію правопорушень у випадку їх вчинення за межами території останньої Сторони або не передбачає видачі за правопорушення, у зв'язку з яким вимагається видача (ч. 2 ст. 7) [86]. Як показує правозастовна практика, в такому випадку видача особи не здійснюється, оскільки діє принцип подвійної кримінальності, який виступає своєрідним інструментом захисту прав людини в інституті екстрадиції.

Зазначена обставина пов'язана із забезпеченням принципу законності, відповідно до якого особа може бути притягнена до кримінальної відповідальності чи бути покараною, якщо у момент вчинення певного діяння, це діяння розглядалося як кримінальний злочин відповідно до правового порядку [152, с. 60]. Тобто, у такий спосіб прешкоджається обмеження свободи внаслідок порушень, які не визнаються злочинними в обох державах. Кожна держава при ратифікації конвенції визначила питання щодо видачі особи за принципом подвійності діяння.

При цьому, існує ряд особливостей, пов'язаних із вирішенням зазначеного питання, зокрема те, що детермінація злочинності діяння віднесена до внутрішніх повноважень держави, що передбачає собою різний

підхід до вирішення цього питання, різні ознаки злочинності діяння, його тлумачення, тощо. В деяких країнах законодавство різне навіть на рівні окремих штатів.

С.С. Нестеренко зазначає, що до вирішення зазначеної проблеми існує два підходи. Відповідно до першого (який іменується як «об'єктивний»), необхідно, щоб назва і склад злочину в обох державах збігалися. Міжнародна асоціація кримінального права підтримала такий підхід. Другий підхід («суб'єктивний») надає головне значення кримінальному характеру акту без належної уваги до назви й ідентичності складу злочину в обох державах [152, с. 207]. У відповідності до другого підходу немає значення термінологічні й конструктивні особливості формулювання складу злочину, вчиненого особою, що підлягає видачі. При встановленні того, чи є яка-небудь дія (бездіяльність) правопорушенням, що підлягає покаранню відповідно до законодавства обох держав, не має значення: а) чи відносяться у відповідності із законодавством сторін, дії або бездіяльність, що становлять правопорушення до аналогічних категорій правопорушень або чи визначається дане правопорушення аналогічним терміном; б) чи розрізняються відповідні елементи даного правопорушення, при цьому до уваги приймається вся сукупність дій або бездіяльності, що приводяться запитуючою державою [152, с. 207].

Зазначену умову видачі визначено як у багатосторонніх договорах [86], [113] та у двосторонніх договорах [210], [79] [259]. В Україні він є обов'язковим для видачі особи у спрощеному порядку. Обов'язок щодо перевірки дотримання такої обставини покладено на уповноважений (центральний) орган при вирішенні питання щодо прийняття рішення щодо видачі особи (екстрадиції) у спрощеному порядку. Разом з тим, не всі держави видають особу за наявності обставини, про яку йде мова. Так, наприклад Албанська республіка не встановлює мінімальний термін ув'язнення для видачі правопорушників. Вона застосовуватиме це правило тільки відповідно до принципу взаємності. Сполучене Королівство

задовольнятиме запити про екстрадицію за будь-які злочини, за які за законодавством Запитуваної Держави та за законодавством Сполученого Королівства встановлено покарання у вигляді позбавлення волі на строк 12 місяців або більш суворе покарання, незалежно від того чи був фактично винесений саме такий вирок [93] Сполучене Королівство залишає за собою право відмовляти в екстрадиції, якщо при розгляді злочину чи злочинів, які є підставою для екстрадиції, виявиться, що ці злочини є малозначними або, якщо офіційне звинувачення стосовно особи було зроблено недобросовісно і не в інтересах правосуддя [93].

Республіка Вірменія заявила, що екстрадиція буде здійснюватися відповідно до Статті 2, пункт 1, Конвенції, якщо особа, екстрадиція якої запитується, засуджена до позбавлення волі на термін не менше півроку або більш суворим покаранням [93].

В теорії кримінального процесу зазначений принцип знайшов відображення в теоретичних дослідженнях ряду науковців. Так, С.С. Нестеренко зазначає, що особа видається в тих випадках, коли вчинене нею діяння визнається кримінально караним за законодавством як запитуючої держави, так і держави, яка повинна прийняти рішення щодо видачі [152, с. 60]. Зазначене положення є загальновизнаним у доктрині міжнародного права, а також у договірно-правовій і судовій практиці [152, с. 60]. Видача була б неможливою, якби запит про видачу пред'являвся за діяння, яке розглядалося б запитуючою державою як злочин, а запитуваною державою не криміналізувалося би взагалі або входило в категорію інших (наприклад, адміністративних) правопорушень [184, с. 29].

Для визначення ознак, за якими вирішується питання щодо подвійності діяння нами було досліджено підходи до визначення таких ознак та встановлено, що в теорії кримінального процесу розрізняють конкретний та абстрактний підхід [141, с. 89], [6, с. 422], [184, с. 32], [151, с. 205], [63, с. 217].

Нами проаналізовано екстрадиційні справи та визначено ознаки подвійності діяння шляхом аналізу запитів про видачу особи, у видачі яких було відмовлено за ознакою відсутності подвійності діяння та ті, які були виконані. З огляду на результати аналізу, ознаками подвійності діяння є: назва діяння (36%); склад злочину (27%); сутнісне значення діяння (18%); співпадіння меж відповідальності за злочин по тяжкості (12%) (Додаток Б). Такі показники дозволяють зробити висновок про те, що в Україні при вирішенні питання про подвійність діяння застосовується абстрактний підхід до вирішення питання подвійності діяння.

Зазначені обставини мають бути враховані представником уповноваженого (центрального) органу України для визначення подвійності діяння, за яке запитується особа для екстрадиції до запитуваної Сторони. У разі встановлення ознак подвійності діяння, особа, яка приймає рішення про затвердження згоди особи на видачу у спрощеному порядку, може прийняти позитивне рішення щодо видачі особи.

У ч. 9 ст. 588 КПК України визначені випадки, за наявності яких уповноважений (центральный) орган України відмовляє у видачі особи (екстрадиції) у спрощеному порядку. Разом з тим, відсутність подвійності діяння не визначено як підставу для відмови у видачі особи. З урахуванням того, що в Європейській конвенції про видачу правопорушників вона прямо передбачена як право держави для відмови у видачі особи, в КПК України було б доцільно передбачити таку підставу.

Наступною підставою є можливість застосування смертної кари до особи, яка запитується відповідно до законодавства запитуючої Сторони. Якщо правопорушення, за яке вимагається видача, карається смертною карою за законодавством запитуючої Сторони і якщо законодавство запитуваної Сторони не передбачає смертної кари за таке саме правопорушення або вона, як правило, не виконується, у видачі може бути відмовлено, якщо запитуюча Сторона не надасть запитуваній Стороні

достатніх гарантій того, що смертний вирок не буде звернутий до виконання [86], [42, с. 161].

Якщо правопорушення, за яке вимагається видача, карається смертною карою за законодавством запитуючої Сторони і якщо законодавство запитуваної Сторони не передбачає смертної кари за таке саме правопорушення або вона, як правило, не виконується, у видачі може бути відмовлено, якщо запитуюча Сторона не надасть запитуваній Стороні достатніх гарантій того, що смертний вирок не буде звернутий до виконання.

Так, із збільшенням можливостей пересування у світі та поширенням злочинності на міжнародному рівні стає дедалі актуальнішим для всіх націй заінтересованість у тому, щоб підозрювані злочинці, які втікають за кордон, були притягнуті до правосуддя. Одним із таких механізмів є видача особи (екстрадиція) у спрощеному порядку. Однак, з іншого боку, при застосуванні такої процедури необхідно забезпечити дотримання прав і свобод такої особи не лише на території запитуваної держави, а й на території запитуючої сторони, що покладається на державу, яка видає особу. Особливо актуальним є така вимога у випадку, якщо життю і здоров'ю особи, яка видається, може загрожувати небезпека: вона може підлягати релігійним чи політичним переслідуванням, бути піддана смертній карі тощо [42, с. 161].

На відміну від попередньої підстави уповноважений центральний орган України має ввистребувати гарантійний лист щодо не застосування до особи, яка видається, смертної кари. Однак в законодавстві України не покладено такого обов'язку на уповноважений центральний орган України, що може негативно відобразитись на захисті прав особи, що видається. О.М. Бандурка зазначає, що міжнародне співробітництво в питаннях боротьби зі злочинністю основною своєю метою ставить захист прав і свобод людини [23, с. 256]. Зазначене твердження є цілком правильним, однак ніяк не гарантується державою в цьому випадку. Зазначене є проблемою, яка портебує правового врегулювання.

У рішенні ЄСПЛ констатовано, що жодна держава-учасниця не може здійснювати екстрадицію особи, якщо є серйозні підстави вважати, що вона перебуватиме під загрозою бути підданою катуванню чи смертній карі [175]. О.Ф. Фрицький зазначає, що саме права і свободи людини та їх гарантії становлять зміст і спрямованість держави, яка повинна відповідати перед людиною за свою діяльність [241]. Відповідно, саме на державу, яка має намір здійснити спрощений порядок видачі особи, покладається обов'язок забезпечення прав такої особи. Захист прав особи забезпечується наявністю в законодавстві обставин, які виключають можливість видачі особи, в тому числі і в спрощеному порядку. Вони повинні включати механізми забезпечення дотримання принципів і стандартів прав людини, які закріплені у ряді міжнародних конвенцій та двосторонніх договорів, ратифікованих Україною. Крім того, такі механізми повинні забезпечувати захист прав особи навіть в тому випадку, коли вона через недостатню обізнаність чи через примус погоджується на застосування спрощеного порядку видачі [42, с. 162]. Якраз покладення обов'язку на уповноважений центральний орган витребувати такі гарантії від запитуючої держави і можна розглядати як такий механізм.

Особа, яка погоджується на спрощений порядок видачі може не завжди усвідомлювати правові наслідки такої видачі, крім того, можливий ризик здійснення тиску на особу, яка підлягає спрощеній екстрадиції. Питання добровільності при застосуванні спрощеного порядку видачі осіб з України є дискусійним. Хоч на слідчого суддю і покладено обов'язок перевірки добровільності прийняття рішення, однак це питання є досить суб'єктивним, адже механізм перевірки добровільності при наданні такої згоди відсутній [42, с. 162]. Безумовно, в судовому засіданні особа має змогу заявити про те, що її згода є недобровільною, однак слід допускати можливість ситуації, в якій особа може бути заляканою, перебувати під моральним тиском, тощо і з огляду на це підтверить добровільність згоди, що насправді не відповідатиме дійсності.

Доцільно поставити собі питання: як компетентний орган може встановити, що особа виражає свою згоду та добровільно погодилася на екстрадицію, а також чи усвідомлює усі її наслідки? Чи повинен компетентний орган незалежно від згоди особи, враховувати такі обставини як наявність можливого тиску на особу або політичного контексту екстрадиції; існування серйозної загрози того, що вона може бути засуджена до смертної кари або піддана катуванню. Не потрібно забувати і про нелюдське поводження або таке, що принижує людську гідність, відсутність у особи певних знань кримінального та кримінального процесуального законодавства держави, яка затребувала її екстрадицію [21, с. 93] [42, с. 162].

Як вірно зазначає С.В. Томін, особа повинна чітко собі уявляти, в чому полягає специфіка «спрощеного порядку видачі осіб» і з якими правовими наслідками пов'язане таке розпорядження ним своїми процесуальними правами [211]. Неусвідомлення правових наслідків особою не виключає обов'язку держави «потурбуватися» за особу та «вберегти» її від негативних наслідків, які можуть настати після її видачі. Їх встановлення передбачає собою дослідження особливостей кримінального процесуального законодавства держави, якій видається особа [42, с. 162].

Аналіз судових рішень свідчить, що наприклад, застосування екстрадиції осіб до Республіки Білорусь, де застосовується смертна кара як вид покарання, є досить поширеним явищем на сьогодні [238], [239], [237]. В тому числі і у випадку наявності ризиків застосування до особи смертної кари [172] [42, с. 162]. Разом з тим, в матеріалах екстрадиційних справ не завжди наявні гарантійні листи щодо незастосування смертної кари до особи. З огляду на обмежені строки прийняття рішення щодо видачі особи у спрощеному порядку, та існуючі ризики, на нашу думку, варто було б запровадити практику, за якої спрощений порядок видачі у разі можливості застосування смертної кари не застосовується навіть за наявності згоди особи. Розглянемо зазначене питання більш детально.

У міжнародних законодавчих актах існує право відмови видачі особи на умовах можливого винесення смертних вироків, небезпечності застосування щодо особи катування або нелюдського поводження, або такого поводження, що принижує її гідність, тощо [242, с. 157]. В п. 1 ст. 1 Закону України «Про ратифікацію Європейської конвенції про видачу правопорушників 1957 р.» від 16 січня 1998 р., вказано, що Україна залишає за собою право не здійснювати екстрадиції, якщо особа, екстрадиція якої запитується, за станом здоров'я не може бути видана без шкоди її здоров'ю [90]. Однак таке положення не відображено у КПК України [42, с. 162].

У ст. 11 Європейської конвенції про видачу правопорушників від 13 грудня 1957 року зазначено, що якщо правопорушення, за яке вимагається видача, карається смертною карою за законодавством запитуючої Сторони і якщо законодавство запитуваної Сторони не передбачає смертної кари за таке саме правопорушення або вона, як правило, не виконується, у видачі може бути відмовлено, якщо запитуюча Сторона не надасть запитуваній Стороні достатніх гарантій того, що смертний вирок не буде звернутий до виконання. Аналіз цієї норми свідчить, що відмова у видачі особи в такому випадку є правом, а не обов'язком держави. Видача за наявності ризику застосування смертної кари потребує встановлення додаткових обставин та отримання достатніх гарантій того, що смертний вирок не буде звернутий до виконання, що хоч і може бути здійснено в умовах спрощеного порядку видачі особи, однак ретельність такої перевірки може бути не співмірною з існуючим ризиками [45, с. 142]. Для встановлення додаткових обставин та отримання гарантій від запитуючої держави, доцільне проведення екстрадиційної перевірки. Тому така обставина є перешкодою у застосуванні спрощеного порядку видачі особи, оскільки потребує більш тривалого часу [42, с. 162].

При прийнятті рішення про можливість видачі особи в країну, де можливе застосування смертної кари до особи доцільно оцінити показання, викладені особою, яка підлягає екстрадиції, щодо обставин вчиненого

злочину, а також проаналізувати обставини кримінального провадження та ступінь доведеності вини особи, яка підлягає екстрадиції. Доцільно встановити наявність пом'якшуючих обставин, які розцінюються як такі в країні, якій підлягає видачі особа [42, с. 162]. Хоч зазначений обсяг документів не є вичерпним, однак його можна рекомендувати як базовий.

В теорії кримінального процесу позиція науковців зводиться до неможливості видачі особи у разі, якщо є достатні підстави вважати, що можливе застосування до особи катувань або іншого жорстокого, нелюдського поводження, зокрема О.Ю. Татаров [206, с. 390], Л.В. Максимів [136, с. 371], Л.М. Лобойко [127, с. 421], В.І. Фрич [242, с. 153] відстоюють таку позицію. І.В. Кушнір зазначає у своїх дослідженнях, що у разі загрози порушення прав, передбачених ст. 3 Європейської конвенції про захист прав і основних свобод людини у державі, в яку висилають таку особу, екстрадиція неможлива [124, с. 37], [42, с. 162]. Це дійсно так, але доцільно визначити реальність існування таких загроз, реальної можливості виконання смертного вироку, завдання страждань та можливість особи предстати перед судом і понести відповідальність за вчинений злочин у разі її мінімального рівня.

ЄСПЛ констатував, що засудження особи до смертної кари після несправедливого судового розгляду може завдавати їй, якщо існує реальна можливість виконання такого вироку, значних страждань і породжувати відчуття страху, а отже, таке поводження підпадає під дію статті 3 Конвенції (рішення у справі ЄСПЛ «Бадер і Канбор проти Швеції»; «Оджалан проти Туреччини»). В такому випадку безумовно особа не може бути видана запитуючій стороні.

Можливість застосування смертної кари та несправедливого судового розгляду, дають підстави для висновку, що така ситуація породжує у заявника неспокій і душевні страждання, достатні для того, щоб підпадати під дію статті 3 Конвенції [172]. Міжнародна Амністія стверджує, що норми, які розвиваються в Західній Європі стосовно існування та застосування смертної кари, вимагають, щоб смертна кара вважалася як нелюдське і таке, що

принижує гідність, покарання у розумінні статті 3 Європейської конвенції [164], [42, с. 163].

Заборона катувань, насильства над людиною відображено в Загальній декларації прав людини 1948 р. [89], Декларації ООН про захист усіх осіб від катувань і інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання 1975 р. [77], в Конвенції ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання 1984 р. [109], у ст. 3 Європейської конвенції про захист прав і основних свобод людини [110], [42, с. 163].

Негативне ставлення до смертної кари виразила Рада Європи [173]. ЄСПЛ визнає смертну кару як таку, що суперечить ст. 2 Конвенції (рішення у справі «Оджалан проти Туреччини», заява № 46221/99, п. 166). У справі «Сааді проти Італії» ЄСПЛ констатував, що вислання особи Договірною державою Конвенції може послужити підставою для порушення питання за статтею 3 Конвенції, а отже, і про відповідальність цієї держави за Конвенцією, якщо доведено наявність суттєвих підстав вважати, що в разі видачі запитуючій країні такій особі насправді загрожує поводження, заборонене статтею 3 Конвенції. За таких обставин зі статті 3 Конвенції випливає обов'язок не видавати цю особу такій державі [174], [42, с. 163].

В міжнародній правозастосовній практиці існує ряд рішень ЄСПЛ, які вказують на неможливість застосування екстрадиції у разі існування неминучого ризику позбавлення особи життя чи застосування до неї катування. Разом з тим, екстрадиція у такому випадку не заперечується категорично. Позиція ЄСПЛ полягає у тому, що кожен випадок екстрадиції повинен бути ретельно проаналізований державою, яка приймає рішення щодо видачі особи. Наприклад, у рішенні ЄСПЛ у справі «Дугоз проти Греції» (*Dougoz v. Greece*), заява № 40907/98, «Оджалан проти Туреччини» (*Ocalan v. Turkey*), заява № 46221/99, констатовано, що повинен існувати «майже неминучий» ризик позбавлення особи життя, щоб її вислання вважалось «умисним позбавленням життя» на порушення статті 2 Конвенції.

Така позиція обумовлена тим, що на території, на якій поширюється дія Конвенції, смертна кара не застосовується, оскільки Держави-учасниці здебільшого відмовились від такого виду покарання. Однак, існує ряд держав, де на сьогодні смертна кара застосовується як вид покарання (Республіка Білорусь, деякі штати в США (наприклад штат Вірджинія), Китай). Відповідно до досліджень, проведених Н. М. Моргун, О. С. Каптуром, нині дві третини країн світу законодавчо або на практиці відмовилися від застосування смертної кари. Смертну кару скасували 96 країн; за всі злочини, окрім особливих обставин – 9; вищу міру покарання на практиці скасували 34 країни. Натомість у 58 державах її вирішили зберегти [54, с. 99]. Тому ризик екстрадиції в державу, де можлива смертна кара, все ж таки є і його не можна ігнорувати, хоч всі держави, які підписали Протокол № 6 до Конвенції визнають таке покарання як неприйнятне та таке, що заборонене ст. 2 Конвенції, [42, с. 163].

Аналіз рішень ЄСПЛ [171], [174], [176] свідчить, що у разі існування підстав вважати, що до особи можливе застосування смертної кари, ймовірність видачі особи потребує детальної оцінки ситуації в запитуючій державі щодо наявності обставин, які наражають особу на ризик зазнати забороненого нелюдського поводження. Для перевірки таких обставин необхідно провести ретельний аналіз матеріалів, не лише наданих запитуючою стороною, а й витребувати необхідні додаткові матеріали, що виключає можливість застосування спрощеного порядку видачі осіб з України. Необхідно встановити передбачувані наслідки видачі особи до запитуючої сторони, беручи до уваги загальну ситуацію в цій країні та обставини конкретної справи. Для аналізу ситуації в країні ЄСПЛ рекомендує аналізувати інформацію, яка міститься в останніх доповідях таких незалежних міжнародних правозахисних асоціацій, як «Amnesty International», або яку було отримано з урядових джерел [176]. Необхідно перевірити сумісність процедури екстрадиції з гарантіями справедливого судового розгляду [171], [42, с. 163].

З огляду на зазначене, вбачається, що законодавство України, зокрема ч. 9 ст. 588 КПК України, доцільно доповнити положенням про те, що уповноважений (центральный) орган України відмовляє у видачі особи (екстрадиції) у спрощеному порядку у випадку, якщо є обґрунтовані підстави вважати, що до особи, стосовно якої розглядається питання про видачу (екстрадицію), можливе застосування смертної кари. В такому випадку повинна бути проведена екстрадиційна перевірка та за її результатами прийнято рішення щодо можливості здійснити екстрадицію особи до запитуючої держави.

Ще однією підставою є вчинення військових злочинів. Видача за правопорушення, які передбачені військовим правом і які не є правопорушеннями за звичайним кримінальним правом, із сфери застосування цієї Конвенції вилучаються. Однак, відповідно до Закону України «Про ратифікацію Європейської конвенції про видачу правопорушників», 1957 рік, Додаткового протоколу 1975 року та Другого додаткового протоколу 1978 року до Конвенції видачу правопорушників за вчинення загальнокримінальних правопорушень, що також є військовими правопорушеннями, може бути здійснено Україною лише за умови, якщо особу, видача якої запитується, не буде піддано кримінальному переслідуванню за військовим правом або законом [90].

Військовими злочинами є злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини), передбачені, наприклад, в українському законодавстві Розділом XIX Кримінального кодексу України. Дана підстава відмови у видачі не поширюється на ті військові злочини, які засуджуються міжнародним правом як міжнародні злочини, зокрема діяння, перелічені в Статутах Міжнародних трибуналів по Руанді та Югославії, Статуті Міжнародного кримінального суду тощо [58, с. 84]. Ст. III Конвенції про незастосування строку давності до військових злочинів і злочинів проти людства від 26.11.1968 р., наприклад, наголошує, що держави-учасниці зобов'язуються вжити всіх необхідних внутрішніх заходів законодавчого і

іншого характеру, спрямованих на те, щоб у відповідності до міжнародного права створити умови для видачі представників органів державної влади і фізичних осіб, які є виконавцями чи співучасниками військових злочинів або злочинів проти людства (в тому числі злочинів геноциду та апартеїду) або безпосередньо підбурюють інших осіб на скоєння таких злочинів, або беруть участь у змові для їх скоєння, незалежно від ступеня їх завершеності, а також представників органів державної влади, які допускають скоєння зазначених видів злочинних діянь. Щодо таких злочинів застосовується універсальна юрисдикція, і тому при вирішенні питання про видачу держава має керуватися принципом «видай або суди» [46, ч. 143]. За будь-яких обставин згадані особи підлягають екстрадиції на загальних підставах і не можуть бути невидані з посиланням на п. (с) ст. 3 Типового договору або ст. 4 Європейської Конвенції про видачу правопорушників. Слід також зауважити, що військовослужбовці, які скоїли загальнокримінальні злочини, екстрадиції в контексті даної статті підлягають [58, с. 84].

Уповноважений (центральний) орган України при прийнятті рішення про видачу особи (екстрадицію) у спрощеному порядку або про відмову у видачі особи (екстрадиції) у спрощеному порядку повинен визначити, на нашу думку, приналежність інкримінованих злочинів до військових, і у разі встановлення приналежності до військових злочинів, відмовити у видачі особи (екстрадиції) у спрощеному порядку. Видача особи у спрощеному порядку в такому випадку можлива лише після проведення екстрадиційної перевірки, в ході якої Уповноважений (центральний) орган України повинен додатково отримати гарантії щодо того, що особу, у разі екстрадиції за загальнокримінальні правопорушення, що також є військовими, буде притягнуто до відповідальності та правилами загального судочинства і не буде піддано переслідуванню за військовим правом. Оскільки для отримання таких гарантій від запитуваної держави потрібен більший час, ніж визначений процедурою спрощеного порядку видачі осіб, прийняття рішення щодо видачі особи у спрощеному порядку не можливо.

У правозастосовній практиці поширеними є випадки, коли запит про екстрадицію стосується декількох окремих кримінальних правопорушень, однак не всі з них підпадають під вимоги, за яких можлива екстрадиція. Так, за результатами аналізу правозастосовної практики встановлено, що у 37 % умови стосовно тривалості терміну покарання, яке може бути призначене не задовольняють визначені в законодавстві та є недостатніми для видачі (Додаток Б). Разом з тим, аналіз свідчить, що особи все ж таки екстрадуються не дивлячись на таку обставину. Це обумовлено тим, що у відповідності до Європейської конвенції про видачу правопорушників, якщо запит про видачу правопорушника стосується декількох окремих кримінальних правопорушень, кожне з яких за законами запитуючої Сторони і запитуваної Сторони карається позбавленням волі або згідно з постановою про утримання під вартою, але якщо деякі з них не задовольняють умови стосовно тривалості терміну покарання, яке може бути призначене, запитувана Сторона має право здійснювати видачу за останні правопорушення (ч. 3 ст. 2) [80]. При ратифікації Європейської конвенції про видачу правопорушників Австрійська Республіка заявила, що виконуватиме запити про екстрадицію тільки на підставі зазначеного вище положення. Тобто в Австрії воно є не факультативною умовою видачі, а основною.

Проаналізувавши зазначені обставини, пропонуємо доповнити ч. 9 ст. 588 КПК України переліком таких обставин, наявність яких дає право уповноваженому (центральному) органу України відмовити у видачі особи (екстрадиції) у спрощеному порядку, та викласти її у такій редакції:

Уповноважений (центральный) орган України відмовляє у видачі особи (екстрадиції) у спрощеному порядку в таких випадках:

1) якщо є обґрунтовані підстави вважати, що до особи, стосовно якої розглядається питання про видачу (екстрадицію), можливе застосування смертної кари;

2) якщо є підстави вважати, що особа вчинила загальнокримінальне правопорушення, що належить до військових правопорушень;

3) якщо діяння, за яке запитується особа, не є злочином в Україні.

Запровадження запропонованих змін забезпечить виконання вимог Європейської конвенції про видачу правопорушників та забезпечить реалізацію прав особи, яка надала згоду на видачу у спрощеному порядку.

Таким чином, уповноважений (центральний) орган України відмовляє у видачі особи (екстрадиції) у спрощеному порядку в таких випадках: якщо є обґрунтовані підстави вважати, що до особи, стосовно якої розглядається питання про видачу (екстрадицію), можливе застосування смертної кари; якщо є підстави вважати, що особа вчинила загальнокримінальне правопорушення, що належить до військових правопорушень; якщо діяння, за яке запитується особа, не є злочином в Україні.

3.2. Обставини, що виключають застосування спрощеного порядку видачі особи, яка надала згоду на спрощений порядок видачі

Європейська Конвенція про видачу правопорушників передбачає коло обставин, наявність яких виключає здійснення видачі осіб в цілому і застосування спрощеного порядку видачі осіб зокрема навіть за наявності відповідної згоди особи. Видача особи не може бути застосована оскільки такі обставини свідчать про існування додаткових ризиків для особи, що видається, які негативно відобразяться на дотриманні її прав. Існування таких обставин обумовлене необхідністю забезпечення прав особи, яка видається. Обов'язок забезпечення таких прав покладено на уповноважений (центральний) орган, який приймає рішення про видачу особи (екстрадицію) у спрощеному порядку або про відмову у видачі особи (екстрадиції) у спрощеному порядку. Разом з тим, функціонування інституту видачі особи передбачає собою наявність ряду обмежень, існування яких унеможливує видачу особи. Однак встановлення багатьох із них не можливе в рамках процедури спрощеного порядку видачі осіб, що унеможливує застосування спрощеного порядку видачі осіб у зв'язку із існуючими ризиками. З огляду

на це, як вже зазначалось раніше, такі підстави, які унеможливають застосування спрощеної процедури видачі, та створюють негативні ризики для особи, що видається, мають бути визначені в КПК України. Тому, пропонуємо розглянути підстави, які унеможливають видачу особи та на основі правозастосовної практики та з урахуванням вимог національного та міжнародного законодавства, запропонувати авторське бачення вирішення цього питання.

Відповідно до Європейської конвенції про видачу правопорушників видача не здійснюється у разі існування наступних обставин (умови, наявність яких перешкоджає здійсненню видачі осіб):

- якщо термін призначеного покарання складає не менше чотирьох місяців у випадку, якщо особа визнається винною і вирок про ув'язнення або постанова про утримання під вартою проголошується на території запитуючої Сторони (ч. 2 ст. 2) [86];

- якщо правопорушення за законодавством Запитуваної Сторони вважається вчиненим повністю або частково на її території або в місці, яке розглядається як її територія центральний уповноважений орган відмовляє у видачі (ч. 1 ст. 7) [86];

- якщо особа, видача якої запитується, за станом здоров'я не може бути видана без шкоди її здоров'ю;

- якщо правопорушення, у зв'язку з яким запитується особа, розглядається запитуючою Стороною як політичне правопорушення або правопорушення, пов'язане з політичним правопорушенням (ч. 1 ст. 3) [86];

- якщо запитувана Сторона має достатньо підстав вважати, що запит про видачу правопорушника за вчинення звичайного кримінального правопорушення був зроблений з метою переслідування або покарання особи на підставі її раси, релігії, національної приналежності чи політичних переконань або що становище такої особи може бути зашкоджене з будь-якої з цих причин (ч. 1 ст. 3) [86];

- якщо запитувана особа є громадянином запитуваної Сторони.

Відповідно до Додаткового протоколу до Європейської конвенції про видачу правопорушників від 15 жовтня 1975 року визначено, що видача особи, щодо якої було постановлене остаточне судове рішення в третій державі, яка є Договірною Стороною Конвенції, за одне правопорушення (або декілька правопорушень), у зв'язку з яким був зроблений запит про видачу, не здійснюється:

- а) якщо вищезгаданим судовим рішенням вона була виправдана;
- б) якщо термін ув'язнення або інший захід, який був їй призначений: і) був відбутий повністю; ii) повністю, або у невиконаній його частині, не відбувався через помилування чи амністію;
- с) якщо суд визнав правопорушника винним, але без призначення міри покарання (ст. 2, якою доповнено п. 2 ст. 9 Конвенції) [80].

Однак у випадках, зазначених вище, видача правопорушника може здійснюватися:

- а) якщо правопорушення, у зв'язку з яким було постановлене судове рішення, було вчинене проти особи, установи або будь-якого майна, що має публічний статус в запитуючій державі;
- б) якщо особа, щодо якої було постановлене судове рішення, сама мала публічний статус у запитуючій державі;
- с) якщо правопорушення, у зв'язку з яким було постановлене судове рішення, було вчинене повністю або частково на території запитуючої держави або у місці, яке розглядається як її територія (ст. 2, якою доповнено п. 3 ст. 9 Конвенції) [80].

Перелік підстав, які унеможливають видачу особи набагато більший ніж перелік обставин, що перешкоджають застосуванню спрощеного порядку видачі особи, яка надала згоду на спрощений порядок видачі [42, с. 166]. Розглянемо детально особливості кожної із підстав, які унеможливають видачу та запропонуємо авторське бачення законодавчих змін до КПК України.

Першою обставиною, яка, відповідно до Європейської конвенції про видачу правопорушників, унеможлиблює видачу є те, що якщо термін призначеного покарання складає менше чотирьох місяців у випадку, якщо особа визнається винною і вирок про ув'язнення або постанова про утримання під вартою проголошується на території запитуючої Сторони (ч. 2 ст. 2). Якщо закінчилися строки давності переслідування чи покарання особи, видача якої запитується, відповідно до законодавства запитуючої Сторони особа також не може бути видана (ст. 1, якою замінено ст. 10 Конвенції) [243]. Слід зазначити, що у видачі не може бути відмовлено на підставі того, що закінчилися строки давності переслідування чи покарання особи, видача якої запитується, відповідно до законодавства запитованої Сторони (Відповідно до четвертого додаткового протоколу до Європейської конвенції про видачу правопорушників від 20.09.2012) [243].

При вирішенні уповноваженим (центральним) органом питання щодо затвердження згоди особи на видачу мають бути враховані строки давності притягнення до відповідальності. У разі, якщо термін призначеного покарання особи, яка запитується, складає менше чотирьох місяців, вона не може бути видана навіть за наявності згоди на таку видачу, оскільки за результатами екстрадиційної перевірки екстрадиція не здійснюється. Разом з тим, визначення такого строку супроводжується рядом проблем, які нині залишаються не вирішеними. Так, в законодавстві України не визначено порядок обрахування строків давності, який застосовувався б щодо процедури екстрадиції та не визначено чи враховується переривання таких строків.

У ст. 49 КК України передбачено звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строку давності. Відповідно до рішення Конституційного Суду України від 27 жовтня 1999 року, кримінальна відповідальність настає з моменту набрання законної сили обвинувальним вироком суду, а початковим етапом притягнення до кримінальної відповідальності, як стадії кримінального переслідування, є пред'явлення обвинувачення (прирівнюється до повідомлення про підозру).

Таким чином, слід розуміти, що в статті 49 КК України 2001 р. визначаються строки давності настання кримінальної відповідальності. Однак яким чином обраховувати строк давності притягнення до відповідальності під час застосування спрощеної процедури видачі особи не визначено в законодавстві України.

На зазначену проблему вказує 57% опитаних співробітників прокуратури (Додаток Б). В теорії кримінального процесу це питання теж залишається не дослідженим та потребує детального аналізу, однак його не можливо дослідити в межах окремого підрозділу, крім того, воно виходить за межі предмету нашого дослідження. Разом з тим, хотілось би зазначити, що на нашу думку при врахуванні строків давності притягнення до відповідальності слід керуватися законодавством України та вираховувати їх з моменту повідомлення особи про підозру у країні, яка запитує.

Наступною підставою є стан здоров'я запитуваної особи. Якщо особа, видача якої запитується, за станом здоров'я не може бути видана без шкоди її здоров'ю, як підстава для відмови у видачі, застосовується досить часто (29 %) (Додаток Б). Так, відповідно до Закону України Про ратифікацію Європейської конвенції про видачу правопорушників, 1957 рік, Додаткового протоколу 1975 року та Другого додаткового протоколу 1978 року до Конвенції про видачу правопорушників Україна залишає за собою право не здійснювати видачу, якщо особа, видача якої запитується, за станом здоров'я не може бути видана без шкоди її здоров'ю [90]. Л.Б. Коваленко вдало зазначає, що при вирішенні питання про можливість застосування спрощеного порядку видачі осіб, особливу увагу слід звертати на наявність фізичних вад та психічного стану здоров'я особи, щодо якої вирішується питання щодо спрощеного порядку видачі осіб з України [106, с. 58]. Аналіз правозастосовної практики свідчить, що особи, до яких застосовано екстрадиційний арешт, заявляють у судовому засіданні про наявність тяжких хвороб. Зокрема, частими є посилення на такі захворювання: онкологічне захворювання з необхідністю вживання медичних препаратів [235]; хвороба

серця, що є протипоказанням для тримання особи під вартою [236]; діабетична нефропатія [233]; гіпертонічна хвороба [229]; кардіосклероз [229]; атеросклеротичний та постінфарктний стан [229]; гіпертонічна хвороба [233]; сече-кам'яна хвороба [232]; псоріаз [231]. Частіше за все, особи, у яких є захворювання, надають документи про наявність таких хвороб, заявляють в судовому засіданні клопотання про неможливість видачі особи у зв'язку із важкими захворюваннями, крім того, як показує аналіз правозастосовної практики, особи, щодо яких розглядається питання про застосування екстрадиції, заявляють клопотання про призначення комплексної медичної експертизи [230]. Разом з тим, в КПК України не визначено механізму проведення таких експертиз, чи навіть залучення спеціаліста. Крім того, в КПК України не визначено способу визначення тяжкості хвороби чи інших критеріїв, які треба брати за основу при вирішенні питання про неможливість видачі особи через шкоду її здоров'ю. Це питання є досить ґрунтовним і важливим для забезпечення прав особи, тому воно в подальшому має стати предметом окремих наукових досліджень. Однак, за наявності ознак, які свідчать про наявність у особи тяжкого захворювання, доцільно передбачити процедуру залучення спеціаліста, який би міг видначити тяжкість хвороби. Залучення спеціаліста має здійснюватись уповноваженим центральним органом на основі медичної документації, яка може бути надана особою, щодо якої вирішується питання про екстрадицію.

Як вже зазначалося, видача особи не здійснюється якщо правопорушення, у зв'язку з яким запитується особа, розглядається запитуваною Стороною як політичне правопорушення або правопорушення, пов'язане з політичним правопорушенням (ч. 1 ст. 3) [86]. Відповідно до Додаткового протоколу до Європейської конвенції про видачу правопорушників від 15 жовтня 1975 року визначено коло правопорушень які не є політичними [80]. Разом з тим, відповідно до Закону України «Про ратифікацію Європейської конвенції про видачу правопорушників», 1957 рік, Додаткового протоколу 1975 року та Другого додаткового протоколу 1978

року до Конвенції видачу правопорушників, Україна заявила, що вона не приймає главу I Додаткового протоколу 1975 року і залишає за собою право вирішувати відповідно до неї в кожній окремій справі задовольняти чи не задовольняти запит про видачу правопорушника [90]. Однак, на сьогодні в законодавстві України відсутній механізм та критерії вирішення питання про приналежність правопорушення до політичного або пов'язаного з політичним правопорушенням.

Інститут екстрадиції, суть якого полягає в реалізації принципу невідворотності покарання за злочини, вчинені на території іншої держави, може використовуватися і нерідко використовується для кримінального переслідування осіб, що покинули свої країни, рятуючись від репресій неправового характеру [98, с. 93]. Міжнародне право у всіх випадках накладає серйозні обмеження як на процедуру екстрадиції, в якій присутній політичний або ж дискримінаційний аспект [98, с. 94]. З огляду на це, при застосуванні спрощеного порядку видачі особи, наявність чи відсутність таких фактів повинна бути перевірена, а в разі виявлення їх існування, особа не може підлягати спрощеному порядку видачі.

В теорії кримінального процесу відсутня єдність поглядів щодо мети виключення політичних злочинців зі списку тих, за вчинення яких особа може бути екстрадована. Аналіз теоретичних напрацювань свідчить, що існує два підходи щодо визначення мети виключення політичних злочинців. Перша група теоретиків вважає, що мета виключення політичних злочинців полягає в тому, щоб захистити право здійснювати політичну активність для зміцнення політичних перетворень, оскільки основа цього поняття полягає в тому, що громадяни володіють правом повставати проти тиранічних режимів», а також захист особи від несправедливого правосуддя та неупередженого покарання у запитуючій державі, в якій було вчинено політичний злочин [16, с. 143], [12, с. 656], [3, с. 215].

Інша група теоретиків вважає, що мета виключення політичних злочинців полягає в тому, щоб дозволити запитуваній державі зберігати нейтралітет

щодо політичних конфліктів в іншій державі, і «цій меті надається перевага, тому що існує можливість, що сьогоднішні повстанці можуть стати завтра правителями» [12, с. 655]. На нашу думку, така мета є більш виправданою, хоча не виключається і той фактор, що виключення політичних злочинів із переліку тих, вчинення яких передбачає собою екстрадицію переслідує собою ціль забезпечення прав особи, яка екстрадується.

На сьогодні, не вирішеним залишається питання визначення політичного злочину, відсутності переліку ознак, які свідчать про приналежність особи до вчинення політичного злочину, тощо. З огляду на це рішення про видачу чи відмову у видачі особи у разі вчинення злочину, який містить ознаки політичного, приймається на підставі правових норм та умовних тенденції демократичності суспільства. Як вірно зазначає С.С. Нестеренко, рішення видавати чи не видавати особу приймається у відповідності з політичними оцінками та правовими нормами запитуваної держави [152, с. 100]. Однак такі риси є досить абстрактними і можуть застосовуватись по різному уповноваженим (центральним) органом, що негативно відображається як на рівні забезпечення прав особи так і на авторитеті України на міжнародній арені. Невидача політичних злочинців виступає як один із твердо встановлених і загальновизнаних принципів «правової» демократичної держави [102, с. 40].

Відомі в літературі підходи щодо визначення політичного злочину по суті ґрунтуються на двох концепціях: об'єктивній та суб'єктивній. Представники об'єктивної теорії визначають політичний злочин як діяння, що посягає на політичний лад держави, створює небезпеку цьому ладу. Суб'єктивна доктрина політичний злочин визначає через призму мотивів діяння. Так, діяння стає політичним за наявності політичної мети та політичного мотиву [157, с. 255], [156, с. 15]. На нашу думку, більш раціональним є перший підхід, оскільки поняття «політичної мети та політичного мотиву» є досить абстрактним і може тлумачитись неоднозначно. З огляду на те, що особи, які підпадають під цю категорію, можуть мати

значний політичний вплив серед суспільства, вони можуть маніпулювати такими поняттями, спотворюючи дійсність. Політичні діячі, не маючи на те об'єктивних причин, можуть стверджувати про політичні мотиви перелідування, намагаючись уникнути покарання. Разом з тим, доцільно вважати злочин політичним, якщо вчинене діяння посягає на політичний лад держави, створює небезпеку цьому ладу.

При цьому, слід враховувати положення VI Міжнародної конференції з питань кримінального права, що проходила в Копенгагені 1935 р. Відповідно до запропонованого нею визначення «політичними злочинами є порушення, спрямовані проти державного ладу або проти прав, що витікають із цього ладу для громадянина, а також загальнокримінальні злочини, вчинені для виконання політичного злочину, чи діяння, вчинені для надання винним у політичних злочинах можливості уникнути застосування кримінального закону» [246, с. 297].

Єдиний підхід до визначення політичних злочинів не вироблений на сьогодні, однак, як свідчить аналіз теоретичних досліджень цього питання, пошуки загальноприйнятого визначення політичного злочину (правопорушення) на рівні правової доктрини ускладнювались поділом політичних злочинів на чисто політичні (*purement politiques*) і змішані (*complexes et connexes*) [188, с. 79]. Під чисто (чи-то абсолютно) політичними злочинами розуміють діяння, які безпосередньо спрямовані на повалення, зміну державного ладу (наприклад, бунт, повстання, тобто відкрита боротьба окремих сил суспільства із урядом, з метою повалення існуючого в державі політичного ладу) [139, с. 459], [188, с. 120]. Змішаними (можна зустріти інший термін – «відносно політичні») політичними злочинами в літературі названо загальнокримінальні діяння, вчинення яких поєднане з політичними мотивами [203, с. 336], [188, с. 79]. Неоднозначно в теорії права сприймається саме ця категорія злочинів. Окремі автори категорично відкидали можливість віднесення так званих змішаних злочинів до політичних [139, с. 459, 460], [188, с. 154], оскільки мотив сам по собі не

може змінити природу злочину. Поряд з цим, у літературі можна зустріти думку, що «якщо умисел особи спрямований виключно на досягнення політичної цілі, то незалежно від того, що вона вчинила, в її діянні не буде злочину загального характеру, а буде тільки політичний»[203, с. 336].

Таким чином, Злочин є політичним, якщо вчинене діяння посягає на політичний лад держави, створює небезпеку цьому ладу. Уповноважений центральний орган зобов'язаний встановити зазначену обставину. Однак, вважаємо, що існуючі ризики унеможливають видачу особи у спрощеному порядку.

Ще одним важливим аспектом, якому варто приділити увагу в даному аспекті, це принцип неповернення.

Принцип неповернення знайшов закріплення в багатьох міжнародних актах і, перш за все, у Конвенції про статус біженців 1951 р. Слід зазначити, що принцип не видачі політичних злочинців не поширюється на осіб, які вчинили міжнародні злочини. Вони підлягають безумовній видачі [134, с. 43].

До осіб, які шукають притулок, не повинні застосовуватися такі заходи, як відмова від дозволу переходу кордону, а також висилка в яку-небудь країну, де вони можуть піддатися переслідуванню. Виняток з цього принципу може бути зроблено лише з міркувань національної безпеки або в цілях захисту населення [134, с. 43].

Відповідно до статті 31 Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» забороняється примусово повертати і видворяти іноземців до країн: де їх життя або свободі загрожуватиме небезпека за ознаками раси, віросповідання, національності, громадянства (підданства), належності до певної соціальної групи або політичних переконань; де їм загрожує смертна кара або страта, катування, жорстоке, нелюдське або таке, що принижує гідність, поводження чи покарання; де їх життя або здоров'ю, безпеці або свободі загрожує небезпека внаслідок загальнопоширеного насильства в ситуаціях міжнародного або внутрішнього

збройного конфлікту, чи систематичного порушення прав людини, або природного чи техногенного лиха, або відсутності медичного лікування чи догляду, який забезпечує життя; де їм загрожує видворення або примусове повернення до країн, де можуть виникнути зазначені випадки [92].

Стаття 33 (1) Конвенції про статус біженців 1951 р. передбачає собою заборону вислання біженців або їхнього примусового повернення (в країни, з яких вони прибули). Так, відповідно до зазначеної статті, договірні Держави не будуть жодним чином висилати або повертати біженців до кордонів країни, де їхньому життю чи свободі загрожуватиме небезпека через їхню расу, релігію, громадянство, належність до певної соціальної групи або політичні переконання. [114]. Внаслідок подій, які відбулися до 1 січня 1951 р., і через обгрунтовані побоювання стати жертвою переслідувань за ознакою расової належності, релігії, громадянства, належності до певної соціальної групи чи політичних поглядів знаходиться за межами країни своєї національної належності і не в змозі користуватися захистом цієї країни або не бажає користуватися таким захистом внаслідок таких побоювань; або, не маючи визначеного громадянства і знаходячись за межами країни свого колишнього місця проживання в результаті подібних подій, не може чи не бажає повернутися до неї внаслідок таких побоювань договірні Держави не будуть жодним чином висилати або повертати біженців до кордонів країни [114]. Разом з тим, особа повинна набути статус біженця задля того, щоб на неї поширювались зазначені обмеження у видачі.

У 2011 році Генеральна Асамблея ООН прийняла Постанову №66/167, якою засудила насильство проти людей або пошкодження майна на підставі релігійної приналежності та закликала держави забезпечити захист релігійних об'єктів від можливого руйнування та актів вандалізму.

З огляду на зазначене, приналежність злочину до політичного, а також встановлення релігійних, расових чи національних переслідувань, є невирішеним питанням, яке потребує окремого аналізу. Разом з тим, при наявності ознак такого переслідування, особа наражається на ризики, які

мають бути перевірені в ході екстрадиційної повірки, за результатами якої може бути прийнято рішення про відмову у видачі особи. З огляду на це, пропонуємо визначити таку обставину як підставу для відмови у видачі особи (екстрадиції) у спрощеному порядку.

Наступною підставою, яку ми розглянемо є невидача особи у зв'язку з її приналежністю до громадянства запитуваної сторони. Відповідно до Європейської конвенції про видачу правопорушників, 1957 року Договірна Сторона має право відмовити у видачі своїх громадян (п. а ч. 1 ст. 6) [86]. Однак відповідно до Закону України Про ратифікацію Європейської конвенції про видачу правопорушників, 1957 року, Додаткового протоколу 1975 року та Другого додаткового протоколу 1978 року до Конвенції про видачу правопорушників, Україна не видаватиме іншій державі громадян України [90]. Положення п. а ч. 1 ст. 6 Європейської конвенції про видачу правопорушників, 1957 року мають декларативний характер. Разом з тим, Застереження, зроблене Україною, висловлене у вигляді імперативної норми. З огляду на це, видача громадян України іншій державі не здійснюється [90]. Громадянином України вважається будь-яка особа, яка відповідно до законів України на час прийняття рішення про видачу є громадянином України [90]. Зазначене відображено й у ч. 1 ст. 10 Кримінального кодексу України, де вказано, що громадяни України, які вчинили злочини поза межами України, не можуть бути видані іноземній державі для притягнення до кримінальної відповідальності та віддання до суду. Іноземці та особи без громадянства, які вчинили злочини поза межами України і перебувають на території України, можуть бути видані іноземній державі для притягнення до кримінальної відповідальності і віддання до суду [122]. Разом з тим, відповідно до ст. 1 (п. 5 ч. 1) та 3 Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» забороняють вислання або примусове повернення – недопущення видворення (добровільне чи примусове), видачу (екстрадицію), передачу, інше примусове переміщення біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту за межі України [165] Як

зазначає А. Гефтер, жодний уряд не зобов'язаний видавати іноземній державі будь-кого із своїх підданих, до того ж у такій видачі і немає потреби, якщо держава не залишає непокараними злочини, вчинені її підданими за кордоном [68, с. 129].

Професор С. Мокринський не видачу власних громадян обстоював тим, що віддання їх до національного суду та призначення ним до відбування покарання більше відповідає цілям національної політики загального і спеціального попередження злочинів, аніж видача [145, с. 51], [188, с. 167]. З огляду на зазначене вище, видача громадян України заборонена.

В теорії кримінального процесу точаться дискусії щодо того, чи може бути громадянин України, який має подвійне громадянство, виданим запитуючій державі. Аналіз правозастосовної практики свідчить, що немає однозначного підходу до вирішення цього питання [255]. Встановлено, що у 11 % досліджених екстрадиційних справ особи мали подвійне громадянство. У 7 % таких справ зазначений факт враховано не було та особу видано запитуючій стороні (Додаток Б). Слід зазначити, що в Україні заборонено подвійне громадянство і у відповідності до ст. 9 Закону України «Про громадянство» іноземці, які перебувають у громадянстві (підданстві) кількох держав, подають зобов'язання припинити громадянство (підданство) цих держав, а відповідно до ст. 18 зазначеного закону Вихід з громадянства України допускається, якщо особа набула громадянство іншої держави або отримала документ, виданий уповноваженими органами іншої держави, про те, що громадянин України набуде її громадянство, якщо вийде з громадянства України. З огляду на зазначене, наявність подвійного громадянства не може бути підставою для відмови у видачі особи.

З огляду на викладене, громадяни України не підлягають видачі. Зазначене доцільно відобразити у КПК України.

Таким чином, теоретичний аналіз кримінальної процесуальної літератури, міжнародного і національного законодавства та правозастосовної практики свідчить про необхідність закріплення підстав для відмови у видачі

особи (екстрадиції) у спрощеному порядку. Зокрема, пропонуємо доповнити ч. 9 ст. 588 КПК України такими пунктами:

8) якщо термін призначеного покарання складає не менше чотирьох місяців або якщо закінчилися строки давності притягнення до кримінальної відповідальності;

9) якщо стан здоров'я не дозволяє видачу;

10) якщо правопорушення розглядається як політичне, расове, релігійне, національне переслідування особи;

11). якщо запитувана особа є громадянином України.

Отже, наявність зазначених підстав у відмові застосування спрощеного порядку видачі особи сприятиме забезпеченню прав такої особи.

Висновки до розділу 3

1. Ознаками подвійності діяння є: назва діяння (36%); склад злочину (27%); сутнісне значення діяння (18%); співпадіння меж відповідальності за злочин по тяжкості (12%) (Додаток Б). Такі показники дозволяють зробити висновок про те, що в Україні при вирішенні питання про подвійність діяння застосовується абстрактний підхід до вирішення питання подвійності діяння.

Законодавство України, зокрема ч. 9 ст. 588 КПК України, доцільно доповнити положенням про те, що уповноважений (центральний) орган України відмовляє у видачі особи (екстрадиції) у спрощеному порядку у випадку, якщо є обґрунтовані підстави вважати, що до особи, стосовно якої розглядається питання про видачу (екстрадицію), можливе застосування смертної кари. В такому випадку повинна бути проведена екстрадиційна перевірка та за її результатами прийнято рішення щодо можливості здійснити екстрадицію особи до запитуючої держави.

Уповноважений (центральний) орган України відмовляє у видачі особи (екстрадиції) у спрощеному порядку в таких випадках: якщо є

обґрунтовані підстави вважати, що до особи, стосовно якої розглядається питання про видачу (екстрадицію), можливе застосування смертної кари; якщо є підстави вважати, що особа вчинила загальнокримінальне правопорушення, що належить до військових правопорушень; якщо діяння, за яке запитується особа, не є злочином в Україні.

2. За наявності ознак, які свідчать про наявність у особи тяжкого захворювання, доцільно передбачити процедуру залучення спеціаліста, який би міг видначити тяжкість хвороби. Залучення спеціаліста має здійснюватись уповноваженим центральним органом на основі медичної документації, яка може бути надана особою, щодо якої вирішується питання про екстрадицію.

Злочин вважається політичним, якщо вчинене діяння посягає на політичний лад держави, створює небезпеку цьому ладу

Підставами для відмови у видачі особи (екстрадиції) у сроченному порядку є наступні обставини: якщо термін призначеного покарання складає не менше чотирьох місяців або якщо закінчилися строки давності притягнення до кримінальної відповідальності; якщо стан здоров'я не дозволяє видачу; якщо правопорушення розглядається як політичне, расове, релігійне, національне переслідування особи; якщо запитувана особа є громадянином України.

ВИСНОВКИ

У дисертації розкрито наукові положення, що в сукупності спрямовані на вирішення наукового завдання щодо розробки теоретичних положень та практичних рекомендацій стосовно спрощеного порядку видачі осіб з України. Одержані наукові результати дають підстави для висновків, рекомендацій та узагальнень, що мають як теоретичне, так і практичне значення. Найсуттєвішими з них є такі:

1. Теоретичні дослідження, пов'язані із видачею особи умовно можна поділити на три групи: теоретичні напрацювання, в яких видача особи розглядається в аспекті боротьби з тероризмом; теоретичні напрацювання у галузі кримінального права, пов'язані із інститутом видачі особи, в тому числі і у спрощеному порядку; теоретичні напрацювання, в яких видача особи розглядається як окремий інститут.

Періодизацію розвитку інституту видачі особи доцільно поділити на три періоди:

- 1) зі стародавніх часів XVII ст. – період становлення, коли видача особи була прерогативою правлячих осіб та мала політичний характер;
- 2) XVII початок XIX ст. – видача здійснюється на підставі принципу взаємності та регламентується двосторонніми договорами між державами;
- 3) з XIX ст. і до наших днів – розвиток прав особи, яка видається, запровадження багатосторонніх договорів, виокремлення спрощеного порядку видачі в окрему форму міжнародної допомоги.

2. Норми міжнародного та національного законодавства у сфері застосування спрощеного порядку видачі осіб є взаємозалежними. Норми національного законодавства регламентують спрощений порядок видачі більш детально, оскільки в міжнародних багатосторонніх та двосторонніх договорах міститься посилання на те, що ті чи інші питання регулюються

нормами міжнародного права. Питання спрощеного порядку видачі осіб врегульовано в національному законодавстві на належному рівні.

3. Розкрито сутність, принципи, функції та мету застосування спрощеного порядку видачі осіб з України. Спрощений порядок видачі осіб має загальну та спеціальну мету. До принципів спрощеного порядку видачі осіб належить принцип верховенства права, принцип незалежності суду (суддів) і підпорядкування його виключно закону, територіальний принцип, принцип «non bis in idem», взаємності, «видай або суди» («aut dedere aut judicare»), невидачі осіб, які скоїли політичні злочини, а також через расові, релігійні переслідування, добросовісне виконання зобов'язань принцип взаємності, принцип подвійної криміналізації із застосуванням певної межі покарання, принцип невислання. Загальною метою спрощеного порядку видачі осіб є наступне: посилення захисту людства та окремих осіб; забезпечення прав людини, ресоціалізація осіб, що вчинили злочин під час виконання вироку або постанови про тримання під вартою, досягнення більшої єдності між членами Ради Європи. Специфічною метою зазначеного порядку є спрощення та прискорення процедури видачі в разі, коли розшукувана особа погоджується на видачу.

4. Процесуальний порядок застосування спрощеного порядку видачі осіб з України включає в себе комплекс процесуальних дій та рішень, спрямованих на забезпечення видачі особи у максимально короткі строки із забезпеченням дотримання прав такої особи. Він полягає у роз'ясненні права особи на вибачу у спрощеному порядку, що здійснюється в ході затримання такої особи в порядку ст. 208 КПК України. У разі надання згоди на видачу заява про надання такої згоди викладається власноручно запитованою особою. В такому випадку вирішення питання про затвердження згоди слідчим суддею відбувається одночасно із вирішенням питання про застосування тимчасового арешту. При цьому, у разі затвердження згоди особи на видачу у спрощеному порядку, слідчий суддя відмовляє у

застосуванні тимчасового арешту та застосовує екстрадиційний арешт у разі наявності підстав.

5. Особливістю застосування спеціального правила щодо меж кримінальної відповідальності при застосуванні спрощеного порядку видачі особи з України є те, що у разі вчинення особою до її видачі (екстрадиції) іншого злочину, не зазначеного у запиті про видачу, притягнути таку особу до кримінальної відповідальності або виконати вирок суду за цей злочин можна лише після отримання згоди компетентного органу іноземної держави, що видала особу. Здійснення досудового розслідування можливе без застосування заходів, що обмежують особисту свободу відповідної особи. При застосуванні процедури видачі особи (екстрадиції) у спрощеному порядку, уповноважений (центральний) орган України може висловити обмеження щодо меж кримінальної відповідальності особи, що видається. Прийняття висловлених обмежень запитуючою стороною є обов'язковою умовою для запитуваної сторони. Зазначене положення розповсюджується на випадки застосування принципу взаємності при видачі особи.

6. Судовий контроль при застосуванні спрощеного порядку видачі осіб з України є окремим напрямком діяльності слідчого судді, оскільки має окрему групу суб'єктів, щодо яких здійснюється судовий контроль, обставин, які підлягають доказуванню. Основним завданням судового контролю при застосуванні спрощеного порядку видачі осіб з України є перевірка дотримання прав, свобод та інтересів особи, що видається.

Слідчий суддя відмовляє у затвердженні згоди особи на видачу у спрощеному порядку якщо: особу видано на момент розгляду заяви про надання згоди на видачу з України у спрощеному порядку та надані відповідні документи; достатньо підстав, які свідчать про не добровільність згоди, наданої особою; особа в судовому засіданні відмовилася від раніше наданої згоди; встановлено приналежність до громадянства України; достатньо підстав, які свідчать про ознаки політичного, расового чи релігійного переслідування; закінчилися строки давності притягнення до

кримінальної відповідальності за законодавством України; стан здоров'я особи, яка підлягає видачі, незадовільний.

7. Обставинами, що перешкоджають застосуванню спрощеного порядку видачі особи, яка надала згоду на спрощений порядок видачі, є наступні випадки: якщо є обґрунтовані підстави вважати, що до особи, стосовно якої розглядається питання про видачу (екстрадицію), можливе застосування смертної кари; якщо є підстави вважати, що особа вчинила загально-кримінальне правопорушення, що належить до військових правопорушень; якщо діяння, за яке запитується особа, не є злочином в Україні.

8. Обставинами, що виключають застосування спрощеного порядку видачі особи, яка надала згоду на спрощений порядок видачі, є такі: якщо термін призначеного покарання складає не менше чотирьох місяців або якщо закінчилися строки давності притягнення до кримінальної відповідальності; якщо стан здоров'я не дозволяє видачу; якщо правопорушення розглядається як політичне, расове, релігійне, національне переслідування особи; якщо запитувана особа є громадянином України.

9. Сформульовано рекомендації з удосконалення положень кримінального процесуального законодавства, зокрема запропоновано: п. 4 ч. 6 ст. 583 КПК України викласти у такій редакції: «Регіональна прокуратура невідкладно, але не пізніше 24 годин з моменту надходження копії ухвали, направляє копію ухвали слідчого судді, постановленої за результатами розгляду питання щодо затвердження згоди особи на її видачу (екстрадицію) разом із копією письмової заяви особи про згоду на її видачу (екстрадицію) до уповноваженого (центрального) органу України»; ч. 4 ст. 576 КПК України викласти у такій редакції: «Здійснення досудового розслідування можливе без застосування заходів, що обмежують особисту свободу відповідної особи»; ст. 588 КПК України слід доповнити пунктом 1.1 у такій редакції: «при застосуванні процедури видачі особи (екстрадиції) у спрощеному порядку, Уповноважений (центральный) орган України може

висловити обмеження щодо меж кримінальної відповідальності особи, що видається. Прийняття висловлених обмежень запитуючою стороною є обов'язковою умовою прийняття рішення щодо видачі особи. Зазначене положення розповсюджується на випадки застосування принципу взаємності при видачі особи»; статтю 208 КПК України доповнити такою підставою для затримання: 4) якщо особа переслідуються компетентними органами іншої держави за вчинення правопорушення або якщо особа розшукується зазначеними органами з метою виконання вироку або постанови про тримання під вартою для вирішення питання про подальшу видачу компетентним органам іншої держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авдеєва Г. К. Взаємодія слідчого з обізнаними особами як критерій ефективності провадження досудового слідства. *Питання боротьби зі злочинністю*. 2009. Вип. 17. С. 265–275.
2. Авдеєва Г. К. Проблеми гармонізації законодавства України у галузі судової експертизи із законодавством країн Європейського Союзу. URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/7223/1/Avdeeva_634.pdf.
3. Аверьянова Т. В., Белкин Р. С., Корухов Ю. Г., Россинская Е. Р. Криминалистика: учебник для вузов / под ред. Р. С. Белкина. 3-е изд., перераб. и допол. Москва, 2007. 944 с.
4. Агеев В. С. Психология межгрупповых отношений: учеб. пособ. Москва, 1983, 144 с.
5. Академічний тлумачний словник (1970–1980) *Словник української мови*: в 11 томах. Том 9. 1978. С. 608. URL: <http://sum.in.ua/s/sproshhuvaty>.
6. Акпарова Р. Н. Практика реализации международных договоров Республики Казахстан по оказанию правовой помощи по уголовным делам: автореф. дис на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.10 «Международное право». Алматы, 2002. 26 с.
7. Александрович Т. Т. Выдача преступников и ее значение в борьбе с международным терроризмом: автореф. дис. на соискание науч. ступени канд. юрид. наук: спец. 12.00.10 «Международное право». Москва. 1986. 24 с.
8. Аленин Ю. П. Процессуальные особенности производства следственных действий: монография. Одесса, 2002. 264 с.
9. Аленин Ю. П., Затилкіна Т. В., Пашковський М. І. Деякі питання захисту прав людини при застосуванні конвенцій про правову допомогу у кримінальних справах. *Суд в Україні: боротьба з корупцією, організованою злочинністю і захист прав людини*. Т. 12. Київ. 1999. С. 558–565.

10. Аленін Ю.П. Шляхи вдосконалення початку досудового розслідування. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2013. Т. XIII. С. 175–184.
11. Алексєєв О. О., Весельський В. К., Пясковський В. В. Розслідування окремих видів злочинів: навч. посіб. 2-ге вид., переробл. та доповн. Київ, 2014. 320 с.
12. Алексєйчук В. І. Огляд місця події: тактика і психологія: автореф. дис. На здобуття наук. Ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.09. Харків, 2007. 22 с.
13. Андрушко О. Зловживання правом в кримінальному судочинстві як підстава юридичної відповідальності. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Юридичні науки*. 2017. Вип. 1. URL: <http://law.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/09/Literatura-4.pdf>.
14. Андрушко П.П. Встановлення відсутності події кримінального правопорушення як підстава закриття кримінального провадження. *Вісник прокуратури*. 2014. № 8. С. 66–80.
15. Антонюк А. Б. Спрощений порядок видачі (екстрадиції) особи запитуючій державі. *Міжнародний юридичний вісник: збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*. 2016. Вип. 1 (3). С. 91–95.
16. Антощак Д.І. Суть та значення загальних положень судового розгляду кримінального провадження. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2017. № 28. С. 127–130.
17. Аркуша Л. І. Основи методики виявлення і розслідування організованої злочинної діяльності при наявності корумпованих зв'язків: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Одеса, 2001. 218 с.
18. Архипова Е. А. Применение видеоконференцсвязи в уголовном судопроизводстве России и зарубежных стран (сравнительно-правовое исследование): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Москва, 2013. 198 с.

19. Архипова Е. А., Щерба С. Применение видеоконференцсвязи при допросе как средство обеспечения прав лиц, участвующих в следственных и судебных действиях. *Уголовное право*. 2011. № 5. С. 105–108.
20. Ахтирська Н. М. Застосування відеоконференції у кримінальному судочинстві через призму практики Європейського суду з прав людини. *Судова апеляція*. 2013. № 2. С. 35–40.
21. Ахтирська Н. М. Особливості збору доказів на території інших держав у рамках міжнародного співробітництва під час кримінального провадження та їх оцінка. *Науковий вісник Ужгородського Національного університету*. 2017. Вип. 45. Т 2. С. 89–94.
22. Бажанов М.І., Баулін Ю.В., Борисов В.І., Сташис В.В., Тацій В.Я. Кримінальне право України: загальна частина: підручник. 2-е вид., перероб. і допов. Київ. 2005. 480 с.
23. Бандурка О.М. Оперативно-розшукова діяльність. Частина I: підручник. Харків. 2002. 336 с.
24. Беляев С. С. Юридическая регламентация института экстрадиции (выдачи). *Государство и право*. 1998. № 1. С. 96–99.
25. Беляев С. С. Экстрадиция в уголовном праве: монография. Харьков. 1999. 219 с.
26. Березняк В. С. Экстрадиция как институт криминально-процессуального права Украины: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Дніпропетровськ, 2009. 253 с.
27. Березняк В. С. Функції та принципи інституту екстрадиції: поняття і ознаки. *Науковий вісник Академії муніципального управління*. 2014. Випуск 2. С. 320–325.
28. Березняк В. С. Экстрадиция как институт криминально-процессуального права Украины: автореф. дис на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.09. Дніпропетровськ, 2009. 22 с.
29. Биленчук П. Д., Еркенов С. Е., Кофанов А. В. Транснациональная преступность: состояние и трансформация: монография. Київ, 1999. 271 с.

30. Бичківський О. П. Екстрадиція: поняття, сутність, роль і значення. *Вісник Запорізького університету*. 2006. № 2. С. 135–147.
31. Блатова Н. Т. Основные направления и формы борьбы с преступностью в международном праве. *Актуальные вопросы теории современного международного права*. 1985. № 4. С. 3–18.
32. Блищенко И. П., Жданов Н. В. Сотрудничество государств в борьбе с преступлениями международного характера: монография. Москва. 1984. 88 с.
33. Бобылев А. И. Механизм правового воздействия на общественные отношения. *Государство и право*. 1999. № 5. С. 104–109.
34. Бойцов А. И. Выдача преступников: монография. СПб. 2004. 795 с.
35. Бородин С. В., Ляхов Е. Г. Международное сотрудничество в борьбе с уголовной преступностью: монография. Москва. 1983. 200 с.
36. Бородин І. Л. Адміністративно-правові засоби захисту прав та свобод людини і громадянина: дис. ... доктора юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2004. 405 с.
37. Бортницька В.В. Міжнародна регламентація застосування спрощеного порядку видачі осіб. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. Випуск 6. С. 161–165.
38. Бортницька В.В. Мета та принципи спрощеного порядку видачі осіб. *Актуальні питання вітчизняної юриспруденції*. 2019. Спецвипуск. Том 2. С. 180–183
39. Бортницька В.В. Процесуальний порядок застосування спрощеного порядку видачі осіб з України. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2017. Випуск 1. Том 4. С. 198–201.
40. Бортницька В.В. Особливості застосування спеціального правила щодо меж кримінальної відповідальності. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Випуск 1. Том 4. С. 177–181.

41. Бортницкая В.В. В отношении случаев, исключающих возможность выдачи лица в упрощенном порядке. *Право и политика*. 2018. № 2. С. 84–89. (Кыргызская Республика).

42. Бортницька В.В. Щодо випадків, які виключають можливість видачі особи у спрощеному порядку. *Вісник кримінального судочинства*. 2018. № 4. С. 160–168.

43. Бортницкая В.В. Гарантии и функции упрощенного порядка выдачи лиц. *Право и Закон*. 2019. № 1. С. 77–82. (Кыргызская Республика).

44. Бортницька В.В. Щодо мети спрощеного порядку видачі осіб. *Становлення та розвиток наукових досліджень: тези доп. I Міжнародної науково-практичної конференції присвяченої Дню науки України (20-21 травня 2016 р.)*. Київ: Громадська організація «Фундація науковців та освітян», 2016. С. 26–28.

45. Бортницька В.В. Гарантії під час застосування спрощеного порядку видачі осіб. *Становлення та розвиток наукових досліджень: тези доп. II Міжнародної науково-практичної конференції присвяченої Дню науки України (м. Київ, 19-20 травня 2017 р.)*. Київ: Громадська організація «Фундація науковців та освітян», 2017. С. 21-25.

46. Бортницька В.В. Принципи спрощеного порядку видачі осіб. *Актуальні проблеми правової науки в сучасних умовах: тези доп. Всеукраїнської науково-практичної конференції (16 травня 2019 р.)*. Кривий Ріг: КФ ДДУВС, 2019. С. 112–115.

47. Бортницька В.В. Процесуальний порядок застосування спрощеного порядку видачі осіб з України та особливості затримання особи, яка перебуває у розшуку. *Актуальні проблеми оперативнорозшукової діяльності та використання спеціальної техніки: тези доп. круглого столу присвяченого «Тижню права» (6 грудня 2018 р.)*. Дніпропетровськ: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2018. С. 139–143.

48. Буткевич О. В. Теоретичні аспекти походження і становлення міжнародного права: монографія. Київ. 2003. 800 с.
49. Бутко О. А., Бутко А. А. Видача особи, яка вчинила кримінальне правопорушення (екстрадиція): окремі теоретичні та практичні аспекти. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. № 10 (50). 4 т. 2018. С. 21–25
50. Валеев Р. М. Выдача преступников в современном международном праве (некоторые вопросы теории и практики): монография. Казань. 1976. 126 с.
51. Валеев Р. М. О понятии выдачи преступников в современном международном праве. *Советский ежегодник международного права*. 1974. Москва. С. 207–214.
52. Васильев Ю. Г. Институт выдачи преступников (экстрадиции) как отдельный институт права. *Государство и право*. 2003. № 3. С. 67–68.
53. Веклич В. О. Функція держави щодо забезпечення й захисту прав та свобод людини і громадянина: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2013. 203 с.
54. Веселов М. Ю., Моргун Н. М., Каптур О. С. Смертна кара як виключна міра покарання. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2016. Випуск 4(13). С. 97–101.
55. Виноградова О. І. Міжнародне співробітництво України у галузі боротьби зі злочинністю (кримінально-процесуальний аспект): автореф. дис на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза». Харків, 2000. 22 с.
56. Виноградова О. І. Принципи міжнародного співробітництва у боротьбі зі злочинністю. *Право України*. 1999. № 4. С. 90–93.
57. Виноградова О.І. Видача (екстрадиція) осіб, які вчинили злочини. *Адвокат*. 1999. № 1. С. 13–14.
58. Вихрист С. М. Видача осіб в аспекті співвідношення міжнародного та національного права: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11. Харків, 2003. 233 с.

59. Вихрист С. М. Принципи кримінально-правової юрисдикції у міжнародному праві. *Вісник Університету внутрішніх справ*. 1999. № 9. С. 175–181.
60. Вихрист С. М. Процесуальне регулювання міждержавної співпраці у боротьбі з транснаціональними злочинами. *Вісник Університету внутрішніх справ*. 2000. № 12 (частина II). С. 45–50.
61. Вихрист С.М. Визначення екстрадиції. *Український часопис міжнародного права*. 2001. № 1. С. 57–60.
62. Владимирский-Буданов М.Ф. Хрестоматия по истории русского права. 5-е изд. Вып. 1. Киев. 1899. 265 с.
63. Волженкин Б. В. Действие уголовного закона в пространстве и проблемы борьбы с организованной преступностью. *Современные проблемы борьбы с транснациональной преступностью*: мат-лы межд. науч.-практ. конф. (г. Сочи, 9-12 октября 2000 г.). Краснодар, 2000. С. 35–42.
64. Волженкина В. М. Выдача в российском уголовном процессе: монография. Москва. 2002. 333 с.
65. Гавриш Т. С. Проблеми допустимості доказів, отриманих в ході міжнародної правової допомоги в кримінальних справах: автореф. дис на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.09. Харків, 2004. 20 с.
66. Галенская Л. Н. Основные направления сотрудничества государств по борьбе с преступностью (правовые проблемы): автореф. дис. на соискание науч. ступени доктора. юрид. наук: спец. 12.00.10. Ленинград, 1970. 44 с.
67. Герасименко С. Г. Судовий контроль на досудових стадіях кримінального судочинства: національне законодавство та зарубіжний досвід: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Запоріжжя, 2012. 200 с.
68. Гефтер А.-В. . Европейское международное право: монография. СПб. 1880. 586 с.

69. Гіда Є.О. Загальнолюдські стандарти прав людини і забезпечення їх реалізації в діяльності міліції: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2000. 16 с.
70. Гіжевський В. К., Головченко В. В. Популярна юридична енциклопедія. Київ. 2002. 528 с.
71. Глашев А. А. Права человека и проблема экстрадиции подозреваемых в совершении тяжких преступлений. *Адвокат*. 1997. № 2. С. 6–7.
72. Горбунова Л. М. та ін. Міжнародно-правове співробітництво України з питань кримінального судочинства: монографія. Ужгород. 2001. 366 с.
73. Городовенко В. Забезпечення права на справедливий судовий розгляд. *Слово національної школи суддів*. 2013. № 4(5). С. 60–62.
74. Гоцул О. Екстрадиція у світлі Конвенції про захист прав і основних свобод людини. *Право України*. 2006. № 2. С. 37–38.
75. Грабова Я. О. Право особи на притулок в Україні: конституційно-правове дослідження: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Одеса, 2017. 226 с.
76. Гребенюк В. М. Договірні відносини України у сфері взаємодопомоги у кримінальних справах (теорія і практика): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11. Київ, 1997. 190 с.
77. Декларація про захист усіх осіб від катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання від 09 грудня 1975 р. Поточна редакція від 09.12.1975. Міжнародний документ. Організація об'єднаних націй. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_084.
78. Договір між Україною і Республікою Польща про правову допомогу та правові відносини у цивільних і кримінальних справах від 24.05.1993. Поточна редакція від 10.01.2011. Міжнародний документ. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616_174.

79. Договір між Україною та Китайською Народною Республікою про екстрадицію від 10.12.1998 р. Поточна редакція від 21.10.1999. https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/156_026.

80. Додатковий протокол до Європейської конвенції про видачу правопорушників від 15 жовтня 1975 року. Поточна редакція від 26.02.2009. Міжнародний документ. Рада Європи. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_034.

81. Додатковий протокол до Європейської Конвенції про передачу засуджених осіб від 18.12.1997. Поточна редакція від 03.04.2003. Міжнародний документ. Рада Європи. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_335.

82. Дремина Н. А., Дремін В. Н., Делинський А. А., Вишняков А. К. та ін. Европейская конвенция о выдаче правонарушителей 1957 года и национальное законодательство Украины в контексте защиты прав человека. Проблемы вхождения Украины в европейское правовое пространство: монография. 1999. 116 с.

83. Дроботов С. А. Реалізація функцій права в умовах розвитку демократичної, правової держави: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Харків. 2011. 196 с.

84. Дячук С. І. Особливі процесуальні повноваження слідчого судді у суді першої інстанції за новим КПК України. *Юридична наука*. 2012. № 9. С. 99–110.

85. Есипов В. В. Очерк русского уголовного права. Часть общая: Преступление и преступники. Наказание и наказуемые. Изд. 3-е. Москва. 1904. 550 с.

86. Європейська конвенція про видачу правопорушників від 13 грудня 1957 року. Поточна редакція від 20.09.2012. Конвенція. Міжнародний документ. Рада Європи. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_033.

87. Єгоров О. Про співвідношення норм міжнародного і національного права. *Право України*. 1993. № 3. С. 37–38.

88. Жуковська Ж. О., Жуковська А. А. Проблеми міжнародного співробітництва країн – учасниць СНД в галузі протидії злочинності. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2007. № 1. С. 19–20.

89. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948. Поточна редакція від 10.12.1948. Міжнародний документ. Організація об'єднаних націй. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015.

90. Закон України «Про ратифікацію Європейської конвенції про видачу правопорушників, 1957 рік, Додаткового протоколу 1975 року та Другого додаткового протоколу 1978 року до Конвенції» від 16.01.1998. Поточна редакція від 25.06.2011. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/43/98-%D0%B2%D1%80>.

91. Закон України «Про ратифікацію Третього додаткового протоколу та Четвертого додаткового протоколу до Європейської конвенції про видачу правопорушників» від 07.06.2017 № 2090-VIII. Поточна редакція від 07.06.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2090-19#n2>.

92. Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» від 22.09.2011. Поточна редакція від 25.08.2019. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/3773-17>.

93. Застереження, яке містилося в листі від 13 лютого 1990 року, врученому Генеральному секретарю під час передачі на зберігання інструмента про ратифікацію 13 лютого 1990 року — Оригінал англійською мовою. URL: https://www.unodc.org/documents/legal-tools/lap_report_ewg_extradition.

94. Звіт робочої групи. Informal Expert Working Group on Effective Extradition Casework Practice. 2004. URL: https://www.unodc.org/documents/legal-tools/lap_report_ewg_extradition_casework.pdf.

95. Зелинская Н. А. Законодательное регулирование международного сотрудничества Украины в сфере уголовной юстиции. *Актуальні проблеми держави і права*. 2000. Вип. 9. С. 289–195.

96. Зелінська Н. А. Международные преступления и международная преступность: монография. Одесса, 2006. 568 с.
97. Зелінська Н. А. Міжнародно-правова концепція міжнародного злочину: дис. ... доктора юрид. наук: 12.00.11. Київ, 2007. 486 с.
98. Зуєв В. В. Процесуальний порядок видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення (екстрадиція), як гарантія забезпечення прав особи. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*, 2014. Випуск 24. Том 4. С. 91–94.
99. Іванов Ю. А. Міжнародно-правове регулювання боротьби з тероризмом у сучасних умовах: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11. Київ, 2000. 173 с.
100. Калиновський О. В. Правові та організаційні засади оскарження рішення про порушення кримінальної справи: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2009. 225 с.
101. Камаровский Л.А. Работа института международного права по вопросу выдачи преступников. *Русская мысль*. 1884. Кн. 1. С. 34–81.
102. Кауфман. О «праве убежища» *Советское государство и право*. 1934. № 5. С. 39–44.
103. Кирий Л. М. Відомчий, судовий контроль та прокурорський нагляд за дотриманням процесуального порядку відмови в порушенні кримінальної справи: дис. ... канд. юрид наук: 12.00.09. Київ, 2007. 220 с.
104. Кисленко Д. П. Судовий контроль під час розслідування злочинів: дис. ... канд. юрид наук: 12.00.09. Київ. 2012. 216 с.
105. Ківалов С. В., Орзіха М. П., Дрьомін В. М. Боротьба зі злочинністю та права людини: монографія. Одеса. 2006. 227 с.
106. Коваленко Л. Б. Проблемні аспекти спрощеного судового розгляду у кримінальному процесі України. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Юридичні науки*. Випуск 6-1. Том 4. 2014. С. 52–56.

107. Ковальський В. С. Охоронна функція права як соціальний правовий феномен: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2011. 205 с.
108. Колоколов Н. А. Судебный контроль в стадии предварительного расследования. Москва: Юнити, 2004. 303 с.
109. Конвенція ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання від 10.12.1984 р. Поточна редакція від 13.11.1998 р. Міжнародний документ. Організація Об'єднаних націй
URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085.
110. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04 листопада 1950 р. Поточна редакція від 02.10.2013 р. Міжнародний документ. Рада Європи. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
111. Конвенція про передачу засуджених осіб. 21.03.1983. Поточна редакція від 18.12.1997. Конвенція. Міжнародний документ. Рада Європи. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_025.
112. Конвенція про попередження злочину геноциду і покарання за нього від 9 грудня 1948 року. Поточна редакція від 18 березня 1954 р. Міжнародний документ. Організація Об'єднаних Націй. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_155?lang=en.
113. Конвенція про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах 22.01.1993. Поточна редакція від 21.01.2006. Міжнародний документ. Співдружність незалежних держав. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/997_009.
114. Конвенція про статус біженців від 28.07.1951 р. Поточна редакція від 10.01.2002. Міжнародний документ. Організація об'єднаних націй. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/995_011.
115. Коняхин В. Институт экстрадиции: уголовно-правовая регламентация. *Законность*. 2005. № 1. С. 17–20.
116. Коробкін М. Ю. Іосіфов П. О. Сучасний стан екстрадиції як інституту міжнародного кримінального права. *Вісник Луганського*

державного університету внутрішніх справ. 2006. № 2. С. 128–133.

117. Костенко Н. И. Международное уголовное право: современные теоретические проблемы: монография. Москва. 2004. 448 с.

118. Костенко Н. И. Проблемы международно-правового регулирования института выдачи (экстрадиции). *Государство и право*. 2002. № 8. С. 68–76.

119. Кравчук С. Ф. Міжнародна правова допомога у кримінальних справах. *Право України*. 1999. № 12. С. 59–61.

120. Кравчук С. Застосування законодавства, що регулює питання екстрадиції. *Право України*. 1998. № 8. С. 64–66.

121. Кравчук С. Процесуальні особливості виконання міжнародного доручення про надання правової допомоги у кримінальних справах. *Право України*. 1998. № 11. С. 61–64.

122. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001. Поточна редакція від 16.01.2020. Верховна Рада України. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

123. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012. Поточна редакція від 16.01.2020. ВРУ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

124. Кушнір І. Екстрадиція у світлі Конвенції про захист прав і основоположних свобод. *Юридичний журнал*. 2006. № 5. С. 37–39.

125. Лихова С., Свистуленко М. Актуальні питання вдосконалення інституту екстрадиції. *Право України*. 2001. № 1. С. 120–124.

126. Лихолат Л. П. Принцип верховенства права в дихотомії належного та суцього: у пошуках розуміння. *Наукові записки НаУКМА*. 2017. Том 200. Юридичні науки. С. 10–15.

127. Лобойко Л. М. Кримінально-процесуальне право: курс лекцій: навч. посібник. Київ. 2005. 456 с.

128. Лотоцький М. В. Рішення, дії та бездіяльність органів досудового розслідування, прокурора, які можуть оскаржуватися під час досудового розслідування. *Наше право*. 2013. № 6. С. 127–132.

129. Лукашук И. И., Наумов А. В. Выдача обвиняемых и осужденных в международном уголовном праве: учебно-практическое пособие. Москва. 1998. 160 с.

130. Лукашук И. И., Наумов А. В. Международное уголовное право: учеб. Москва. 1999. 287 с.

131. Любченко М. О. Законодавче забезпечення права вільно залишати територію України. *Часопис Київського університету права*. 2015. № 2. С. 78–82.

132. Ляхов Е. Г. Терроризм и межгосударственные отношения. М. 1991. 216 с.

133. Макаров М. А. Відображення принципів екстрадиції в кримінально-процесуальних нормах. *Підприємництво, господарство і право*. 2011. № 7. С. 131–134.

134. Макаров М. А. Кримінально-процесуальне забезпечення екстрадиції: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2012. 194 с.

135. Максименко В. Україна – суб'єкт правової допомоги зарубіжним державам у кримінальних справах. *Право України*. 1998. № 11. С. 149–152.

136. Максимів Л. В. Перевірка обставин, що можуть перешкоджати видачі особи (екстрадиційна перевірка): деякі проблемні аспекти. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2013. № 4. С. 367–376.

137. Маланюк А. Г. Провадження у кримінальних справах, пов'язане з міжнародними відносинами, за законодавством України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2004. 20 с.

138. Маляренко В., Пилипчук П. Межі судового контролю за додержанням прав і свобод людини в стадії попереднього розслідування кримінальної справи. *Право України*. 2001. № 4. С. 40–44.

139. Мартенс Ф. Ф. Современное международное право цивилизованных народов. Т 2. СПб. 1883. 563 с.
140. Мережко О. Американське конституційне право і міжнародні стандарти з прав людини. *Український часопис з прав людини*. 1995. № 2. С. 54–61.
141. Минкова Ю. В. Институт выдачи преступников в международном праве: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10. Москва. 2002. 199 с.
142. Миронець О. М. Функції Права: Поняття та класифікація. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2014. № 2. С.15–17.
143. Мицик В. В. Міжнародно-правові засади й інституційні механізми захисту прав національних меншин: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. юрид. наук: спец. 12.00.11 «Міжнародне право». Київ, 2005. 36 с.
144. Міжнародні договори України про передачу засуджених осіб як можливість для засуджених відбувати покарання, пов'язане з позбавленням волі, на території держави, громадянами якої вони є. Міністерство юстиції України. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_4490.
145. Мокринский С. Юридическая природа выдачи преступников и типовая конвенция СССР. *Советское право*. 1924. № 6 (12). С. 47–63.
146. Навроцький В. А. Принцип «подвійної кримінальності» і його застосування у справах транскордонних злочинів. *Наукові записки ХЕПУ*. 2004. № 1. С. 101–109.
147. Навроцький В.О. Військові злочини. Особлива частина міжнародного кримінального права: навч. посіб. Львів, 1997. 44 с.
148. Наказ Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження Порядку дій уповноважених службових осіб органів Державної прикордонної служби України під час затримання осіб, підозрюваних у вчиненні злочину, без ухвали слідчого судді або суду» № 386 від 10.05.2018. Поточна редакція від 10.05.2018. Міністерство внутрішніх справ України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0834-18#n51>.

149. Наказ Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження Порядку дій посадових осіб Державної прикордонної служби України та органів Національної поліції України в разі виявлення в пунктах пропуску через державний кордон України осіб, автомобільних транспортних засобів і паспортних документів, які перебувають у банках даних інформаційної системи Міжнародної організації кримінальної поліції – Інтерполу» № 505 від 14.06.2016. Поточна редакція від 14.06.2016. Міністерство внутрішніх справ України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1052-16/print>.

150. Наказ Міністерства юстиції України «Про затвердження Інструкції про порядок здійснення міжнародного співробітництва з питань взаємної правової допомоги, видачі правопорушників (екстрадиції), передачі (прийняття) засуджених осіб, виконання вироків та інших питань міжнародного судового співробітництва у кримінальному провадженні під час судового провадження» № 2599/5 від 19.08.2019. Поточна редакція від 09.01.2020. Міністерство юстиції України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0956-19>.

151. Нестеренко С. С. Принцип подвійної кримінальності в інституті екстрадиції. *Актуальні проблеми політики*. 2009. Вип. 36. С. 204–209.

152. Нестеренко С. С. Міжнародно-правовий захист прав людини при здійсненні екстрадиції: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11. Одеса, 2010. 226 с.

153. Нестеренко С. С. Правова природа інституту екстрадиції *Підприємництво, господарство і право*. 2009. № 11. С. 167–169.

154. Никольский Д. П. Стасюлевича М. М. О выдаче преступников по началам международного права: монография. СПб. 1884. 559 с.

155. Озерська А. В. Озерський І. В. Екстрадиція: кримінально-правовий аналіз. *Економіка, фінанси, право*. 2005. № 3. С. 27–29.

156. Олаки Али Хамид Ахмед. Принцип невыдачи по политическим преступлениям – итоги и перспективы: дис.... канд. юрид. наук: 12.00.11. Харьков, 1996. 199 с.

157. Павлова И. В. О работе Института международного права по вопросу выдачи преступников. *Советский ежегодник международного права*. 1983. М.: Наука, 1984. С. 254–257.

158. Падалка Р. О. Верховенство права як основоположний принцип права: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2017. 195 с.

159. Пастухова Л. В. Ефективність міжнародно-правових засобів забезпечення реалізації Конвенції про захист прав і основних свобод людини: автореф. дис на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.11 «Міжнародне право». Київ, 2003. 21 с.

160. Пашковський М. І. Особливості доказування у кримінальних справах, пов'язаних з наданням міжнародної правової допомоги: автореф. дис на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза». Київ, 2003. 20 с.

161. Погорецький М. А. Судовий контроль та прокурорський нагляд за використанням протоколів оперативно-розшукової діяльності у кримінальному процесі. *Вісник Верховного Суду України*. 2003. № 2 (36). С. 36–38.

162. Погрібний С. О. Імперативні та диспозитивні норми та їх роль в регулюванні цивільних відносин. *Університетські наукові записки*. 2010. № 2(34). С. 46–54.

163. Попелюшко В. О. Мала судова реформа та захист прав громадян. Київ, 2006. 235 с.

164. Посібник з проведення кампаній Amnesty International. Copyright Amnesty International. Мова оригіналу: англійська. Переклад Д. Копилов. URL: <http://www.irf.ua/files/ukr/programs/rol/AI-posibnyk.pdf>.

165. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту. Закон України від 08.07.2011. Поточна редакція від 03.03.2016. Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3671-17>.

166. Протокол до Конвенції про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах від 22 січня 1993 року. Поточна редакція від 21.01.2006. Міжнародний документ. Співдружність незалежних держав. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_018.

167. Пшеничний І. В. Організована транснаціональна злочинність і роль правоохоронних органів у протидії їй: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право». Київ, 2000. 16 с.

168. Пшенічко С. О. Повноваження слідчого судді з розгляду та вирішення скарг у досудовому провадженні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Одеса, 2014. 200 с.

169. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави: навчальний посібник. Київ, 2001. 176 с.

170. Резолюція Генеральної Ассамблеї ООН «Типовий договір о видаче» від 14.12.1990 № 45/116. Міжнародний договір. Організація об'єднаних націй. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_687/print.

171. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Брумареску проти Румунії» від 28 жовтня 1999 р. Заява № 28342/95. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-58337>.

172. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Коктиш проти України» від 10 березня 2010 р. Заява № 43707/07. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-96114>.

173. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Оджалан проти Туреччини» від 12 травня 2005 р. Заява № 46221/99. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-179181>.

174. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Сааді проти Італії» від 28 лютого 2008 р. Заява № 37201/06. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-85276>.

175. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Сорінг проти Сполученого Королівства» від 7 липня 1989 року. Заява № 14038/88. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-57619>.

176. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Чагал проти Сполученого Королівства» від 15 листопада 1996 року. Заява № 22414/93. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-58004>.

177. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Байсаков та інші проти України» від 18 лютого 2010 року. Заява N 54131/08. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_545.

178. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Дрозд і Янушек проти Франції та Іспанії» від 26 червня 1992 року. Заява № 12747/87. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57774>.

179. Рішення Верховного суду США у справі «Сполучені Штати проти Рашера» від 6 грудня 1886 р. URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/119/407/>.

180. Романюк В. О. Міжнародне співробітництво в боротьбі проти незаконного обігу наркотиків (міжнародно-правові аспекти): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11. Київ, 1998. 199 с.

181. Руєф В. М. Специально-юридические принципы права: автореф. дис. на соискание науч. ступени канд. юрид. наук: 12.00.01. Волгоград. 2004. 24 с.

182. Сааді А. Міжнародна кримінальна відповідальність індивідів за злочин геноциду: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11. Київ, 2001. 20 с.

183. Салех А. Новейшие тенденции развития международного права экстрадиции: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.11. Київ, 1996. 20 с.

184. Сафаров Н. А. Комментарий к Закону Азербайджанской Республики «О выдаче (экстрадиции) лиц, совершивших преступления». Баку, 2001. 81 с.

185. Сафаров Н. А. Экстрадиция в международном уголовном праве: проблемы теории и практики. Москва. 2005. 416 с.
186. Свистуленко М. П. Экстрадиція (видача злочинців) як правова категорія. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*. 2004. Вип. 57. С. 86–89.
187. Свистуленко М. П. Экстрадиція в правовій системі України: основні кримінально-правові аспекти: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2005. 17 с.
188. Свистуленко М. П. Экстрадиція в правовій системі України: основні кримінально-правові аспекти: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2005. 237 с.
189. Симсон Э. К. О невыдаче собственных подданных: международно-правовое исследование. СПб. 1892. 422 с.
190. Сисоєнко Г. І. Затримання особи у кримінальному провадженні. *Вісник Академії адвокатури України*. том 12 число 1(32) 2015. С. 144–150.
191. Сисоєнко Г. І. Процесуальні строки за КПК 2012 р. *Часопис цивільного і кримінального судочинства*. № 5(20) С. 106–113.
192. Ситар І. М. Онтологічні функції права: автореф. дис на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.12 «Філософія права». Львів, 2008. 16 с.
193. Ситар І. М. Онтологічні функції права: монографія. Львів. 2009. 240 с.
194. Скрипіна Ю. В. Слідчий суддя в системі кримінально-процесуальної діяльності (порівняльно-правове дослідження): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Харків, 2008. 236 с.
195. Словник української мови: в 11 томах. Том 5, 1974. Стор. 262. URL: <http://sum.in.ua/s/nevidkladnyj>.
196. Соколов С. Институт выдачи преступников и советское законодательство. *Революционная законность*. 1926. № 9–10. С. 45–48.

197. Соколов С. Лига наций и выдача преступников. *Международная жизнь*. 1927. № 7. С. 85–91.
198. Старенький О. С. Практикум з кримінального процесу України: навч. посібник. 2-ге вид., перероб. та доп. За ред. проф. М. А. Погорецького та доц. Н. П. Сизої. К.: Алерта, 2018. 232 с.
199. Старенький О. С. Процесуальні документи досудового розслідування (слідчого, прокурора, адвоката та слідчого судді): наук.-практ. посібн. За ред. професорів М. А. Погорецького та О. П. Кучинської. К.: Алерта, 2018. 254 с.
200. Старенький О. С., Погорецький М. А. Оголошення особи в міжнародний розшук: проблемні питання. *Вісник кримінального судочинства*. 2018. № 4. С. 71-88.
201. Старенький О. С., Погорецький М. А. Науковий висновок щодо оголошення особи в міжнародний розшук. *Вісник кримінального судочинства*. 2019. № 3. С. 249-265.
202. Старенький О. С. Реалізація засади змагальності під час отримання доказів захисником шляхом залучення експерта. *Development and modernization of the legal systems of Eastern Europe: experience of Poland and prospects of Ukraine: Collective monograph. Vol. 1. Lublin: Izdevnieciba «Baltija Publishing», 2017. P. 258-277.*
203. Степанов А. В. О выдаче преступников. *Юридический вестник*. 1884. № 7. С. 315–348.
204. Суржинський М. І. Принципи громадянства: поняття, теоретичні проблеми систематизації та класифікації. *Альманах права*. 2012. Вип. 3. С. 443-447. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/63964/96-Surzhynskyi.pdf?sequence=1>.
205. Сурілов О. В. Теорія держави і права: учбовий посібник Одеса. 1998. 224 с.

206. Татаров О. Ю. Екстрадиція: деякі проблеми теорії і практики. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2011. № 4. С. 387–400.

207. Татаров О. Ю. Слідчий суддя як суб'єкт захисту прав людини: деякі проблеми правозастосування та шляхи їх вирішення. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2015. № 2 (69). С. 12–21.

208. Тертишник В. Тертишник О. Проблеми міжнародного співробітництва у сфері правосуддя: екстрадиція та конфіскація. *Юридична Україна*. 2003. № 6. С. 34–39.

209. Тертишник В., Тертишник О. Проблеми міжнародного співробітництва у сфері правосуддя: екстрадиція та конфіскація. *Юридична Україна*. 2003. № 6. С. 34–39.

210. Типовий договір про видачу. Резолюція 45/116 від 14 грудня 1990 р. Поточна редакція від 14 грудня 1990 р. Міжнародний документ. Організація Об'єднаних націй.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_687.

211. Томин С. В. Підстави та умови розгляду обвинувального акта у спрощеному провадженні. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2014. Випуск 1 (4). С. 291–302. С. 296. URL: http://www.pjv.nuoua.od.ua/v1_2014/30.pdf.

212. Третій додатковий протокол до Європейської конвенції про видачу правопорушників від 10.11.2010. Ратифіковано Україною 07.06.2017. Міжнародний документ. Рада Європи.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_001-10#n3.

213. Туманянц А. Р. Следственный судья как субъект уголовно-процессуальной деятельности. *Уголовное судопроизводство*. 2013. № 1. С. 11–15.

214. Туманянц А. Р. Судовий контроль за законністю і обґрунтованістю процесуальних рішень органів досудового слідства: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Харків, 1998. 161 с.

215. Узунова О. В. Міжнародно-правові договори України як джерела кримінально-процесуального права: автореф. дис на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза». Київ, 2008. 19 с.

216. Ухвала Полтавського апеляційного суду. 20 лютого 2019 року. Справа № 552/461/19. Номер провадження 11-сс/814/119/19. Полтава. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/80066533>.

217. Ухвала Шевченківського районного суду м. Києва від 25 травня 2016 року Справа № 761/17509/16-к. Провадження № 1-м/761/54/2016. Київ. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/62642440>.

218. Ухвала Вінницького міського суду Вінницької області 19 грудня 2017 року. Справа 127/27086/17 Провадження 1-кс/127/11796/17. Вінниця. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/71129352>.

219. Ухвала Малиновського районного суду м. Одеси від 30 вересня 2016 року. Справа 521/16596/16-к. Провадження 1-м/521/98/16. Одеська область. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/61639352>.

220. Ухвала Шевченківського районного суду м. Києва від 24 травня 2016 року Справа № 761/17509/16-к. Провадження № 1-м/761/54/2016. Київ. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/62642460>.

221. Ухвала Вінницького міського суду Вінницької області 19 грудня 2017 року Справа 127/27086/17 Провадження 1-кс/127/11796/17. Вінниця. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/71129382>.

222. Ухвала апеляційного осуду Одеської області від 17 жовтня 2018. Справа 495/9423/18. Провадження: 11-сс/785/1668/18. Одеса. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/77253713>.

223. Ухвала апеляційного осуду Одеської області від 28 листопада 2018 Справа 521/19485/18. Провадження 11-сс/785/1919/18. Одеса. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78299446>.

224. Ухвала Залізничного районного суду міста Львова від 3 квітня 2019 року Справа № 462/7792/18 Провадження: 1-кс/462/862/19 Львів. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/81031487>.

225. Ухвала Херсонського міського суду Херсонської області від 24 травня 2019 року. Справа №766/10345/19. Провадження 1-кс/766/8333/19. Херсон. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/81991162>.

226. Ухвала Галицького районного суду м. Львова від 26 червня 2019 року. Справа № 461/4682/19. Провадження № 1-кс/461/5591/19. Львів. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/82746819>.

227. Ухвала Харківського районного суду Харківської області від 25 вересня 2019 року. Справа №635/7310/19. Провадження №1-кс/635/3257/2019. Харків. URL:<http://reyestr.court.gov.ua/Review/84573332>.

228. Ухвала Вінницького районного суду Вінницької області 01 жовтня 2019 року. Справа № 128/2633/19. Провадження: 1-кс/128/137/19. Вінниця. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/84647517>.

229. Ухвала Шевченківського районного суду м. Києва 26 жовтня 2019 року Справа № 761/42083/19. Провадження № 1-м/761/86/2019. Київ. URL:<http://reyestr.court.gov.ua/Review/85317069>.

230. Ухвала Київського районного суду м. Полтава 15 листопада 2010 року Справа №4-575/10. Полтава. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/51219849>.

231. Ухвала Печерського районного суду м. Києва від 11 липня 2013 року Справа № 757/14335/13-к Київ. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/52901630>.

232. Ухвала апеляційного суду Черкаської області від 27 листопада 2015 року Справа № 711/10016/15-к Провадження № 11-сс/793/539/15 Черкаси. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/53912514>.

233. Ухвала Апеляційний суду Одеської області від 01 липня 2016. Справа : 521/11299/16-к. Провадження 11-сс/785/912/16. Одеса. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/58740556>.

234. Ухвала Апеляційного суду Харківської області від 09 березня 2017 року. Справа № 639/920/17. Провадження: 11-сс/790/334/17. Харків. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/65274184>.

235. Ухвала Білгород-Дністровськогомиськрайонного суду від 05 жовтня 2018 року справа № 495/9423/18. провадження 1-кц/495/5080/2018. Одеська область. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/76946205>.

236. Ухвала Обухівського районного суду Київської області 13 лютого 2019 року Справа № 372/515/19. Провадження 1-кц-292/19. Київська область. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/79803166>.

237. Ухвала Харківський районний суд Харківської області від 25 вересня 2019 року. Справа №635/7310/19. Провадження №1-кц/635/3257/2019. Харківська область. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/84573332>.

238. Ухвала Жовтневого районного суду м. Харкова від 12 липня 2018 року. Справа № 639/3610/18. Провадження № 1-кц/639/1660/18. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/75315129>.

239. Ухвала Малиновського районного суду м. Одеси від 14 лютого 2018 року. Справа 521/1343/18-к. Провадження: 1-м/521/20/18. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/72188883>.

240. Ухвала Тернівського районного суду м. Кривого Рогу від 02 лютого 2018 року. Справа № 215/408/18. Провадження № 1-кц/215/37/18. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/71965956>.

241. Фоміна Т. Г. Тимчасовий арешт як спеціальний вид тримання під вартою: підстави. *Часопис Київського університету права*. 2017. № 4. С. 230–234.

242. Фрицький О.Ф. Конституційне право України: підручник. Київ. 2004. 510 с.

243. Фрич В.І. Відмова в екстрадиції особи іншій державі. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Випуск 6-1. Том 4. С. 151–156.

244. Четвертий додатковий протокол до європейської конвенції про видачу правопорушників 20.09.2012. Поточна редакція від 07.06.2017. Міжнародний документ. Рада Європи. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-12.

245. Шапутько С. В. Повноваження слідчого судді щодо судового контролю у кримінальному провадженні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2016. 264 с.

246. Шапутько С. В. Щодо проблемних аспектів розгляду слідчим суддею клопотання про тимчасовий доступ до речей і документів. *Місце юридичних наук у формуванні правової культури сучасної людини*. Міжнародна науково-практична конференція (м. Запоріжжя, 22–23 грудня 2017 р.). Запоріжжя, 2017. Ч. III. С. 180–182.

247. Шаргородский М.Д. Курс уголовного права. Т. 3. Уголовный закон. М.: Юридическое изд-во Мин-ва юстиции СССР, 1948. 311 с.

248. Шевчишен А.В. Поняття спеціального досудового розслідування (in absentia) та його функціональне призначення у кримінальних провадженнях щодо корупційних злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг. *Вісник кримінального судочинства*. 2017. № 2. С. 125-134.

249. Шевчишен А.В. Використання міжнародної правової допомоги для збирання доказів під час спеціального досудового розслідування. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2017. №1. С. 203-208.

250. Шевчишен А.В. Проблемні питання участі захисника у спеціальному досудовому розслідуванні. *Теорія та практика протидії злочинності у сучасних умовах: Збірник тез міжнар. наук.-практ. конф. (10 лист. 2017 р.)* / упор. О.В. Авраменко, С.С. Гнатюк, І.В. Красницький. Львів: ЛьвДУВС., 2017. С. 274-275.

251. Шевчишен А.В. Поняття спеціального досудового розслідування (in absentia) та його функціональне призначення. *Вплив юридичної науки на розвиток міжнародного та національного законодавства*: матеріали міжнар. наук.-практич. конф. (м. Харків, 16-17 лютого 2018 року). Харків: ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2018. С. 108-111.

252. Шевчишен А.В. Проблемні питання використання міжнародної правової допомоги для збирання доказів під час спеціального досудового розслідування. *Право як ефективний суспільний регулятор*: матеріали міжнар. наук.-практич. конф. (м. Львів, 16-17 лютого 2018 р.). Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2018. С. 38-41.

253. Шостак Е.Я. О выдаче преступников по договорам России с иностранными державами. Киев. 1882. 50 с.

254. Штиглиц А. Исследование о выдаче преступников. СПб. 1882. 227 с.

255. Barton v. Commonwealth [1974] 131 CLR 477 (Austl.).

256. Black's Law Dictionary (with pronunciations). Sixth edition. St. Paul, Minnesota: West Group, 1990.

257. Cowan v. Israel 29(1) PD 589 [1975] (Isr.). For a description of the case in English, see S. Z. Feller, Reflections on the Nature of the Speciality Principle in Extradition Relations, 12 ISR. L. REV. 466 (1977).

258. Extradition Act 1988 (Cth) (Austl.)

259. Fiocconi v. Att'y Gen. of the U.S., 462 F.2d 475, 479 n.8 (2d Cir. 1972)

260. Gilbert G. Crimes Sans Frontiers : Jurisdictional Problems in English Law / G. Gilbert // British Yearbook of International Law. 1992. № 63. P. 415- 443.

261. In re Dilasser, 19 I.L.R. 377 (Venez. Fed. S.C. Cassation 1952)

262. Inter-american convention on extradition. URL: <https://www.oas.org/juridico/english/treaties/b-47.html>.

263. Malta Extradition Act 1st February, 1982
<http://www.justiceservices.gov.mt/DownloadDocument.aspx?app=lom&itemid=8765&l=1>.

264. Michael John Garcia & Charles Doyle, cong. research serv., 98–958, Extradition to and from the united states: overview of the law and recent treaties 2 (2010).

265. R. v. Parisien, [1988] 1 S.C.R. 950 (Can.).

266. Sapiro M. E. Extradition In An Era Of Terrorism : The Need To Abolish The Political Offense Exception // New York University Law Review. Vol. 61. № 4. 1986. P. 654-702.

267. The European arrest warrant and the necessary balance between mutual recognition and fundamental rights in The EU
<http://www.ejtn.eu/Documents/Themis/THEMIS%20written%20paper%20-%20Romania%201.pdf>.

268. European Arrest Warrant and Constitutional Principles of the Member States: a Case Law-Based Outline in the Attempt to Strike the Right Balance between Interacting Legal Systems. Oreste Pollicino. URL: file:///C:/Users/User/Downloads/13_ArticlePollicino_EU_en.pdf.

269. United States v. Valencia-Trujillo, 573 F.3d 1171, 1179 (11th Cir. 2009); United States v. Kaufman, 858 F.2d 994, 1007 n.4 (5th Cir. 1988).

270. Wyngaert C. van den The Political Offence Exception to Extradition : the Delicate Problem of Balancing the Rights of the Individual and the International Public Order. Dewenter : Kluwer, 1980. 270 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

Зміни до законодавчих актів, запропоновані в ході дослідження

Чинна редакція	Запропоновані зміни
<p>п. 4 ч. 6 ст. 583 КПК</p> <p>Копія ухвали слідчого судді, постановленої за результатами розгляду питання щодо затвердження згоди особи на її видачу (екстрадицію), невідкладно направляється уповноваженому (центральному) органу України через відповідну регіональну прокуратуру разом із копією письмової заяви особи про згоду на її видачу (екстрадицію).</p>	<p>п. 4 ч. 6 ст. 583 КПК</p> <p>Слідчий суддя направляє копію ухвали постановленої за результатами розгляду питання щодо затвердження згоди особи на її видачу (екстрадицію), у відповідну регіональну прокуратуру разом із копією письмової заяви особи про згоду на її видачу (екстрадицію). Регіональна прокуратура невідкладно, але не пізніше 24 годин з моменту надходження копії ухвали слідчого судді, постановленої за результатами розгляду питання щодо затвердження згоди особи на її видачу (екстрадицію) разом із копією письмової заяви особи про згоду на її видачу (екстрадицію) ухвали, направляє її до уповноваженого (центрального) органу України.</p>
<p>4. Відповідна регіональна прокуратура невідкладно надсилає уповноваженому (центральному) органу України копію ухвали слідчого судді, постановленої за результатами розгляду письмової заяви особи про надання згоди на її</p>	<p>4. Відповідна регіональна прокуратура невідкладно, але не пізніше 24 годин з моменту надходження копії ухвали, надсилає уповноваженому (центральному) органу України копію ухвали слідчого судді,</p>

<p>видачу (екстрадицію), разом із копією письмової заяви особи про згоду на видачу (екстрадицію) та інформацією, необхідною для прийняття уповноваженим (центральним) органом України рішення відповідно до частини восьмої цієї статті</p>	<p>постановленої за результатами розгляду письмової заяви особи про надання згоди на її видачу (екстрадицію), разом із копією письмової заяви особи про згоду на видачу (екстрадицію) та інформацією, необхідною для прийняття уповноваженим (центральним) органом України рішення відповідно до частини восьмої цієї статті</p>
<p>Ст. 576 4. У разі вчинення особою до її видачі (екстрадиції) іншого злочину, не зазначеного у запиті про видачу, притягти таку особу до кримінальної відповідальності або виконати вирок суду за цей злочин можна лише після отримання згоди компетентного органу іноземної держави, що видала особу.</p>	<p>Ст. 576 ч. 4 У разі вчинення особою до її видачі (екстрадиції) іншого злочину, не зазначеного у запиті про видачу, притягти таку особу до кримінальної відповідальності або виконати вирок суду за цей злочин можна лише після отримання згоди компетентного органу іноземної держави, що видала особу. Здійснення досудового розслідування можливе без застосування заходів, що обмежують особисту свободу відповідної особи.</p>
<p>Відсутня</p>	<p>ст. 588 КПК України слід доповнити пунктом 1.1 у такій редакції:</p> <p>При застосуванні процедури видачі особи (екстрадиції) у спрощеному порядку, Уповноважений (центральний) орган України може висловити обмеження щодо меж кримінальної відповідальності особи, що видається. Прийняття висловлених обмежень запитуючою стороною є</p>

<p>ч. 3 ст. 588 КПК України</p> <p>«3. Начальник установи попереднього ув'язнення, одержавши письмову заяву особи про надання згоди на її видачу (екстрадицію), невідкладно надсилає зазначену заяву до суду, в межах територіальної юрисдикції якого особа перебуває під вартою, та повідомляє про це керівника відповідної регіональної прокуратури»</p>	<p>обов'язковою умовою прийняття рішення щодо видачі особи. Зазначене положення розповсюджується на випадки застосування принципу взаємності при видачі особи.</p> <p>ч. 3 ст. 588 КПК України</p> <p>«3. Начальник установи попереднього ув'язнення, одержавши письмову заяву особи про надання згоди на її видачу (екстрадицію), невідкладно, але не пізніше 24 годин, надсилає зазначену заяву до суду, в межах територіальної юрисдикції якого особа перебуває під вартою, та повідомляє про це керівника відповідної регіональної прокуратури»</p> <p>ч. 9 ст. 588 КПК України</p> <p>Уповноважений (центральний) орган України відмовляє у видачі особи (екстрадиції) у спрощеному порядку в таких випадках:</p> <p>5). якщо є обґрунтовані підстави вважати, що до особи, стосовно якої розглядається питання про видачу (екстрадицію), можливе застосування смертної кари;</p> <p>6). якщо є підстави вважати, що особа вчинила загальнокримінальне правопорушення, що належить до військових правопорушень.</p> <p>7). у разі, якщо діяння, за яке запитується особа, не є злочином в Україні.</p>
<p>Стаття 208. Затримання уповноваженою службовою особою</p> <p>1. Уповноважена службова особа</p>	<p>Стаття 208. Затримання уповноваженою службовою особою</p> <p>1. Уповноважена службова особа</p>

<p>має право без ухвали слідчого судді, суду затримати особу, підозрювану у вчиненні злочину, за який передбачене покарання у виді позбавлення волі, лише у випадках:</p> <p>1) якщо цю особу застали під час вчинення злочину або замаху на його вчинення;</p> <p>2) якщо безпосередньо після вчинення злочину очевидець, в тому числі потерпілий, або сукупність очевидних ознак на тілі, одязі чи місці події вказують на те, що саме ця особа щойно вчинила злочин;</p> <p>3) якщо є обґрунтовані підстави вважати, що можлива втеча з метою ухилення від кримінальної відповідальності особи, підозрюваної у вчиненні тяжкого або особливо тяжкого корупційного злочину, віднесеного законом до підслідності Національного антикорупційного бюро України.</p> <p>4) відсутній</p>	<p>має право без ухвали слідчого судді, суду затримати особу, підозрювану у вчиненні злочину, за який передбачене покарання у виді позбавлення волі, лише у випадках:</p> <p>1) якщо цю особу застали під час вчинення злочину або замаху на його вчинення;</p> <p>2) якщо безпосередньо після вчинення злочину очевидець, в тому числі потерпілий, або сукупність очевидних ознак на тілі, одязі чи місці події вказують на те, що саме ця особа щойно вчинила злочин;</p> <p>3) якщо є обґрунтовані підстави вважати, що можлива втеча з метою ухилення від кримінальної відповідальності особи, підозрюваної у вчиненні тяжкого або особливо тяжкого корупційного злочину, віднесеного законом до підслідності Національного антикорупційного бюро України.</p> <p>4) якщо особа переслідуються компетентними органами іншої держави за вчинення правопорушення або якщо особа розшукується зазначеними органами з метою виконання вироку або постанови про утримання під вартою для вирішення питання про подальшу видачу компетентним органам іншої держави.</p>
--	--

<p>Наказ № 931 від 14.11.2012 Адміністрації Державної прикордонної служби України «Про затвердження Інструкції про порядок дій посадових осіб органів (підрозділів) охорони державного кордону під час затримання осіб, підозрюваних у вчиненні злочину, без ухвали слідчого судді або суду та порядок подальшої взаємодії органів (підрозділів) охорони державного кордону з органами досудового розслідування»</p>	
<p>абзац 4 II Розділу</p> <p>відсутній</p>	<p>абзац 4 II Розділу</p> <p>Якщо встановлено, що особа переслідуються компетентними органами іншої держави за вчинення правопорушення або якщо особа розшукується зазначеними органами з метою виконання вироку або постанови про утримання під вартою для вирішення питання про подальшу видачу компетентним органам іншої держави при її затриманні уповноважена службова особа зобов'язана роз'яснити особі її право надати згоду на видачу (екстрадицію) для застосування процедури видачі (екстрадиції) у спрощеному порядку, а також право на відмову від застосування спеціального правила щодо меж кримінальної відповідальності у разі надання згоди на її видачу (екстрадицію). Про роз'яснення зазначених прав у протоколі затримання має бути зроблена відповідна відмітка.</p>
	<p>3.1 Слідчий суддя, суд розглядає клопотання за участю особи, яка подала заяву про надання згоди на її видачу (екстрадицію) та</p>

представника уповноваженого (центрального) органу України. Слідчий суддя зобов'язаний постановити ухвалу, якою має зобов'язати орган державної влади чи службову особу, під вартою яких тримається особа, негайно доставити цю особу до слідчого судді для вирішення питання про затвердження згоди особи на видачу у спрощеному порядку. Неприбуття представника уповноваженого (центрального) органу України, без поважних причин або неповідомлення нею про причини неприбуття не є перешкодою для розгляду клопотання. Заява особи про надання згоди на її видачу (екстрадицію) розглядається слідчим невідкладно, але не пізніше сімдесяти двох годин з моменту надходження заяви. За результатами розгляду заяви слідчий суддя.

Слідчий суддя відмовляє у затвердженні згоди особи на видачу у спрощеному порядку якщо:

- особу видано на момент розгляду заяви про надання згоди на видачу з України у спрощеному порядку та надані відповідні документи;
- достатньо підстав, які свідчать про недобровільність згоди, наданої особою;
- особа в судовому засіданні відмовилася від раніше наданої згоди;
- встановлено приналежність до громадянства України;
- достатньо підстав, які свідчать про ознаки політичного, расового чи релігійного переслідування;

	<ul style="list-style-type: none"> - закінчилися строки давності притягнення до кримінальної відповідальності за законодавством України; - стан здоров'я особи, яка підлягає видачі незадовільний.
--	--

Закон України «Про попереднє ув'язнення»	
<p>ч. 4 ст. 13</p> <p>Заяви осіб з питань оскарження в судовому порядку рішень, дій чи бездіяльності слідчого або прокурора, а також оскарження ухвал слідчого судді про обрання запобіжного заходу у виді тримання під вартою або продовження строків тримання під вартою, або про застосування тимчасового чи екстрадиційного арешту надсилаються адміністрацією місця попереднього ув'язнення до визначеного законом суду протягом доби з часу їх подання.</p>	<p>ч. 4 ст. 13</p> <p>Заяви осіб з питань оскарження в судовому порядку рішень, дій чи бездіяльності слідчого або прокурора, а також оскарження ухвал слідчого судді про обрання запобіжного заходу у виді тримання під вартою або продовження строків тримання під вартою, або про застосування тимчасового чи екстрадиційного арешту, а також заяву особи про надання згоди на її видачу (екстрадицію), надсилаються адміністрацією місця попереднього ув'язнення до визначеного законом суду протягом доби з часу їх подання.</p>

Додаток Б

Узагальнена довідка
за результатами анкетування 18 співробітників міжнародного відділу
прокуратури різних регіонів України (Харківська, Житомирська,
Київська, Одеська, Дніпропетровська, Миколаївська, Вінницька області
та м. Київ)

В ході дослідження вивчено 417 екстрадиційних справ та проведено опитування 18 співробітників міжнародного відділу прокуратури різних регіонів України (Харківська, Житомирська, Київська, Одеська, Дніпропетровська, Миколаївська, Вінницька області та м. Київ).

РЕЗУЛЬТАТИ ОПИТУВАННЯ:

Означне проблеми, які існують наразі в законодавстві щодо спрощеного порядку видачі осіб:

– не визначено порядок обрахування строків давності, який застосовувався б щодо процедури екстрадиції та не визначено чи враховується переривання таких строків 57%;

– застосування спрощеного порядку видачі осіб є недостатньо врегульованою процедурою, яка викликає складнощі у правозастосовній практиці 67 % (59 % співробітників Міністерства юстиції);

– існує необхідність цільового та комплексного дослідження проблем, які виникають при застосуванні зазначеної процедури, вивчення сутності, підстав та умов її застосування – 38 %;

– необхідно визначити особливості застосування спеціального правила щодо меж кримінальної відповідальності – 27%.

Принцип, якими креуються при вирішенні питань щодо екстрадиції:

- принцип взаємності, у відповідності до права запитуючої держави – 74 %;
- привом запитуваної держави – 18 %;
- укладення угоди *ad hoc* про видачу конкретної особи – 3 %;
- інша відповідь – 5 %.

Чи розяснюється право на застосування спеціального правила щодо меж кримінальної відповідальності при затриманні особи?

- так – 38%;
- ні – 62%

Чи відкликали особи згоду на видачу у спрощеному порядку після її затвердження?

- так – 54%
- ні – 46 %.

Ознаками подвійності діяння, як обставини, що перешкоджає застосуванню спрощеного порядку видачі особи, яка надала згоду на спрощений порядок видачі є:

- назва діяння – 36%;
- склад злочину – 27%;
- сутнісне значення діяння – 18%;
- співпадіння меж відповідальності за злочин по тяжкості – 12%.

ВИВЧЕННЯ ЕКСТРАДИЦІЙНИХ СПРАВ:

Відкликання згоди особи на її видачу має місце у 6,5 % досліджуваних проваджень.

Форма відкликання згоди особи на видачу у спрощеному порядку:

- не визначена/Довільна -69%;
- письмова – 28%;
- усна – 3% (в судовому засіданні).

Під час застосування спрощеного порядку видачі особи, особа перебувала:

- під екстрадиційним арештом – 12%;
- під домашнім арештом – 32%;
- особисте зобов'язання – 11 %;
- не обрано жодного запобіжного заходу – 14%.

Спрощений порядок видачі особи застосовано на стадії:

- застосування до особи тимчасового арешту 62 %;
- застосування до особи екстрадиційного арешту чи іншого запобіжного заходу, не пов'язаного із триманням під вартою – 38 %.

Затримання особи здійснюються:

- під час в'їзду в Україну – 39 %;
- під час виїзду з України – 35%;
- під час перебування на території України – 26%.

Затримання здійснюється такими суб'єктами:

- інспектор прикордонної служби, який здійснює перевірку паспортних документів при в'їзді та виїзді з України, в тому числі співробітниками Міжнародного пункту пропуску для автомобільного сполучення – 48 %;
- співробітниками національної поліції – 25%;
- слідчим – 12 %;
- співробітниками СБУ України – 14%;
- співробітниками інших органів – 11%.

Процесуальною підставою для затримання є:

- п. 1 ч. 1 ст. 208 КПК України у 74% протоколів;
- п. 2 ч. 1 ст. 208 КПК України у 20 % протоколів;
- інші підстави з посиланням на накази та інструкції у 6% протоколів.

Під час затримання наявна відмітка про роз'яснення правила щодо меж кримінальної відповідальності:

- так – 52;
- ні – 48.

Правило щодо меж кримінальної відповідальності:

- застосовується у 23%;
- не застосовується у 87 % випадків (ГПУ);
- застосовується – 9%;
- не застосовується – 91 % (Міністерство юстиції України);

Затвердження згоди здійснюється:

- з участю прокурора – 79%;
- без участі прокурора – 21 %.

Від раніше наданої згоди:

- не відмовляються у 73%;
- відмовляються у 23%.

Особа не видається:

- якщо є проблеми зі здоров'ям (особа, видача якої запитується, за станом здоров'я не може бути видана без шкоди її здоров'ю – 29 %;
- видано обосу попри наявність проблем – 7 %.

Додаток В

Додаток 1
до Порядку дій уповноважених
службових осіб органів Державної
прикордонної служби України
під час затримання осіб,
підозрюваних у вчиненні злочину,
без ухвали слідчого судді або суду
(пункт 2 розділу II)

Копія: прокурору _____

_____ (найменування органу прокуратури)

ПРОТОКОЛ
про затримання особи,
підозрюваної у вчиненні злочину,
без ухвали слідчого судді або суду

« _____ » _____ 20 _____

року

_____ (назва населеного
пункту)

_____ (посада, найменування органу, прізвище, ініціали уповноваженої службової особи)

« _____ » _____ 20 _____ року о _____ год _____ хв

_____ (місце затримання)

у присутності осіб:

_____ (прізвище, ім'я, по батькові, дата народження, місце проживання)

яким заздалегідь повідомлено про застосування технічних засобів фіксації, умови та порядок їх використання

(технічні засоби фіксації, носії інформації, які застосовуються

під час проведення процесуальної дії, підписи осіб)

відповідно до статей 40, 104, 131, 132, 208-211, 213 КПК України затримав особу, підозрювану в учиненні злочину

(прізвище, ім'я, по батькові, місце, дата народження, громадянство, сімейний стан, місце роботи, посада,

відомості про судимість)

Підстави затримання:

- 1) цю особу застали під час вчинення злочину або замаху на його вчинення;
- 2) безпосередньо після вчинення злочину очевидець, в тому числі

потерпілий, або сукупність очевидних ознак на тілі, одязі чи місці події вказують на те, що саме ця особа щойно вчинила злочин;

3) є обґрунтовані підстави вважати, що можлива втеча з метою ухилення від кримінальної відповідальності особи, підозрюваної у вчиненні тяжкого або особливо тяжкого корупційного злочину, віднесеного законом до підслідності Національного антикорупційного бюро України (необхідне підкреслити)

(конкретні факти, відомості)

Затриманому

(прізвище, ініціали)

згідно з частиною четвертою статті 208 КПК України повідомлено зрозумілою для нього (неї) мовою підстави затримання та у вчиненні якого злочину він (вона) підозрюється, а також роз'яснено, що він (вона) має такі права: отримувати медичну допомогу, негайно повідомити близьких родичів, членів сім'ї чи інших осіб (за вибором) про своє затримання і місце перебування відповідно до положень статті 213 КПК України та інші процесуальні права, передбачені КПК України.

Батькам, усиновителям, опікунам, піклувальникам, органам опіки та піклування (необхідне підкреслити) повідомлено про затримання неповнолітньої особи

(прізвище, ім'я, по батькові, дата народження)

(час, дата, спосіб повідомлення)

**Органу (установі), уповноваженому(ій) законом на надання
безоплатної правової допомоги повідомлено про затримання**

(прізвище, ім'я, по батькові, дата народження)

**Крім того, згідно з частиною третьою статті 42 КПК України
затриманому**

(прізвище, ініціали)

роз'яснено, що він має такі права:

- 1) знати, у вчиненні якого кримінального правопорушення його підозрюють;
- 2) бути чітко і своєчасно повідомленим про свої права, передбачені КПК України, а також отримати їх роз'яснення;
- 3) на першу вимогу мати захисника і побачення з ним до першого допиту з дотриманням умов, що забезпечують конфіденційність спілкування, а також після першого допиту - мати такі побачення без обмеження їх кількості й тривалості; на участь захисника у проведенні допиту та інших процесуальних дій; на відмову від захисника в будь-який момент кримінального провадження; на отримання правової допомоги захисника за рахунок держави у випадках, передбачених КПК України та/або законом, що регулює надання безоплатної правової допомоги, в тому числі у зв'язку з відсутністю коштів на її оплату;
- 4) не говорити нічого з приводу підозри проти нього або у будь-який момент відмовитися відповідати на запитання;
- 5) давати пояснення, показання з приводу підозри чи в будь-який момент відмовитися їх давати;
- 6) вимагати перевірки обґрунтованості затримання;
- 7) у разі затримання - на негайне повідомлення членів сім'ї, близьких родичів чи інших осіб про затримання і місце свого перебування згідно з положеннями статті 213 КПК України;
- 8) збирати і подавати слідчому, прокурору, слідчому судді докази;
- 9) брати участь у проведенні процесуальних дій;
- 10) під час проведення процесуальних дій ставити запитання, подавати

свої зауваження та заперечення щодо порядку проведення дій, які заносяться до протоколу;

11) застосовувати з додержанням вимог КПК України технічні засоби під час проведення процесуальних дій, у яких він бере участь. Слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд мають право заборонити застосування технічних засобів під час проведення окремої процесуальної дії чи на певній стадії кримінального провадження з метою нерозголошення відомостей, які містять таємницю, що охороняється законом, чи стосуються інтимного життя особи, про що виноситься вмотивована постанова (ухвала);

12) заявляти клопотання про проведення процесуальних дій, про забезпечення безпеки щодо себе, членів своєї сім'ї, близьких родичів, майна, житла тощо;

13) заявляти відводи;

14) ознайомлюватися з матеріалами досудового розслідування в порядку, передбаченому КПК України, та вимагати відкриття матеріалів згідно зі статтею 290 КПК України;

15) одержувати копії процесуальних документів та письмові повідомлення;

16) оскаржувати рішення, дії та бездіяльність слідчого, прокурора, слідчого судді в порядку, передбаченому КПК України;

17) вимагати відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду, в порядку, визначеному законом, а також відновлення репутації, якщо підозра не підтвердилась;

18) користуватись рідною мовою, отримувати копії процесуальних документів рідною або іншою мовою, якою він володіє, в разі потреби користуватися послугами перекладача за рахунок держави.

Згідно з частиною сьомою статті 42 КПК України затриманий

(прізвище, ініціали)

зобов'язаний:

1) прибувати за викликом до слідчого, прокурора, суду, в разі неможливості прибути за викликом у призначений строк - заздалегідь повідомити про це суд;

2) виконувати обов'язки, покладені на нього рішенням про застосування заходів забезпечення кримінального провадження;

3) підкорятися законним вимогам та розпорядженням слідчого, прокурора, слідчого судді, суду.

Затриманому(ій)

(прізвище, ініціали)

роз'яснено право надати згоду на видачу (екстрадицію) для застосування процедури видачі (екстрадиції) у спрощеному порядку, а також право на відмову від застосування спеціального правила щодо меж кримінальної відповідальності у разі надання згоди на її видачу (екстрадицію).

Ознайомившись із підставами затримання, правами і обов'язками затриманого, підозрю-ваний

(прізвище, ініціали)

пояснив

(клопотання, заяви, скарги, підпис затриманого)

Уповноважена

службова

особа

на підставі

(прізвище, ініціали)

частини третьої статті 208 КПК України, із дотриманням правил, передбачених частиною сьомою статті 223, статтею 236 КПК України, у присутності понять:

1) _____
 (прізвище, ім'я, по батькові, дата народження, місце проживання)

2) _____
 (прізвище, ім'я, по батькові, дата народження, місце проживання)

здійснив

обшук

затриманої

особи

(прізвище, ініціали)

під

час

якого

було

виявлено

та

вилучено:

(вилучені предмети, речі, документи, цінності з описом їх індивідуальних ознак,
 а за потреби - місце та інші обставини їх вилучення)

Зауваження і доповнення до протоколу

(спосіб ознайомлення, зауваження, доповнення учасників процесуальної дії; прізвище, ініціали, підпис)

З протоколом ознайомлені поняті, яким відповідно до вимог статті 66 КПК України роз'яснено обов'язок не розголошувати відомості щодо проведеної процесуальної дії:

- 1) _____ (прізвище, ім'я, по батькові) _____ (підпис)
- 2) _____ (прізвище, ім'я, по батькові) _____ (підпис)

У разі якщо затримана особа, яка брала участь у проведенні процесуальної дії, відмовилася підписати протокол, їй надано право дати письмові пояснення щодо причин відмови від підписання. Особа пояснила, що

_____ (пояснення, підпис)

Факт надання письмових пояснень особи щодо причин відмови підписати протокол засвідчує підписом її захисник (законний представник)

_____ (прізвище, ініціали, підпис)

Поняті (у разі відсутності захисника):

- 1) _____
- 2) _____

У зв'язку з тим, що особа через фізичні вади або з інших причин не може особисто підписати протокол, ознайомлення її з протоколом здійснюється у присутності захисника (законного представника), який своїм підписом засвідчує зміст протоколу та факт неможливості його підписання такою особою

(підпис)

(прізвище, ініціали затриманої особи)

Протокол склав

(посада, найменування органу, підпис, прізвище, ініціали уповноваженої службової особи)

Копію протоколу отримав

(підпис)

(прізвище, ініціали затриманої особи)

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ЗАКОНОДАВСТВА

04053, Київ, пров. Несторівський 4 Тел. факс: 2359605

ДОВІДКА

**впровадження результатів дисертаційного дослідження
Бортницької Віти Вікторівни у законотворчу діяльність**

Інформуємо, що наукові положення дисертаційного дослідження Бортницької Віти Вікторівни на тему “Спрощений порядок видачі осіб з України”, були подані у вигляді обґрунтованих пропозицій до Кримінального процесуального кодексу України від 13 квітня 2012 року.

Вважаємо, що положення дисертаційного дослідження Бортницької Віти Вікторівни на здобування наукового ступеня доктора філософії є актуальними, мають необхідний теоретичний і методологічний рівень, практичне значення та характеризуються науковою новизною і можуть бути враховані Інститутом законодавства Верховної Ради України у процесі вдосконалення чинного законодавства України.

Вчений секретар

О.М. Биков

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Заступник голови Національної
поліції України – начальник
Головного слідчого управління
кандидат юридичних наук
Заслужений юрист України

[Signature] М.С. Цуцкірідзе

2019

АКТ

**впровадження у практичну діяльність органів досудового розслідування
матеріалів дисертаційного дослідження здобувача Харківського
національного університету внутрішніх справ
Бортницької Віти Вікторівни на тему «Спрощений порядок видачі осіб з
України»**

Комісія у складі: заступника начальника відділу ГСУ НП України, кандидата юридичних наук, доцента Шевчишена А.В., заступника начальника відділу ГСУ НП України, кандидата юридичних наук, доцента Мірковця Д.М., старшого слідчого в особливо важливих справах ГСУ НП України, кандидата юридичних наук Мельниченка А.В. склала цей акт про те, що матеріали дисертаційного дослідження здобувача Харківського національного університету внутрішніх справ Бортницької Віти Вікторівни на тему «Спрощений порядок видачі осіб з України» можуть застосовуватись у практичній діяльності слідчих підрозділів, а також під час проведення занять в системі службової підготовки.

Заступник начальника відділу
ГСУ НП України
кандидат юридичних наук, доцент

[Signature]

А.В. Шевчишен

Заступник начальника відділу
ГСУ НП України
кандидат юридичних наук, доцент

[Signature]

Д.М. Мірковець

Старший слідчий в особливо важливих справах
ГСУ НП України
кандидат юридичних наук

[Signature]

А.В. Мельниченко

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор
Харківського національного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

Михайло БУРДІН

АКТ

впровадження результатів дисертації Бортницької Віти Вікторівни на тему «Спрощений порядок видачі осіб з України» у наукову діяльність Харківського національного університету внутрішніх справ

Комісія в складі: т.в.о. начальника відділу організації наукової роботи, кандидата юридичних наук Чумака В.В., завідувача науково-дослідної лабораторії з проблем забезпечення діяльності поліції, доктора юридичних наук, професора Шатрави С.О., завідувача науково-дослідної лабораторії з проблем протидії злочинності, кандидата юридичних наук, доцента Бугайчука К.Л., склала цей акт про те, що матеріали дисертації здобувача Харківського національного університету внутрішніх справ Бортницької Віти Вікторівни на тему «Спрощений порядок видачі осіб з України» (на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність) мають необхідний теоретичний, методологічний рівень, практичну значимість та використовуються в науково-дослідній роботі Харківського національного університету внутрішніх справ під час проведення загальнотеоретичних і галузевих досліджень, спрямованих на вирішення теоретико-методологічних проблем науки кримінального процесу, діяльності правоохоронних органів України та використовуються Університетом в межах реалізації тем наукових досліджень «Теоретичні та практичні основи формування і реалізації криміналістичних методик розслідування злочинів» (номер державної реєстрації № 0113U008198).

Використання результатів дисертацій сприятиме активізації та підвищенню ефективності наукової діяльності наукових працівників Харківського національного університету внутрішніх справ.

ВИСНОВОК

Результати дисертаційного дослідження Бортницької Віти Вікторівни на тему «Спрощений порядок видачі осіб з України» (на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова

діяльність) вважати впровадженими в наукову діяльність Харківського національного університету внутрішніх справ під час проведення загальнотеоретичних і галузевих досліджень, спрямованих на вирішення теоретико-методологічних проблем науки кримінального процесу та діяльності правоохоронних органів України.

Т.в.о. начальника відділу
організації наукової роботи
кандидат юридичних наук

Володимир ЧУМАК

Завідувач науково-дослідної лабораторії
з проблем забезпечення діяльності поліції,
доктор юридичних наук, професор

Сергій ШАТРАВА

Завідувач науково-дослідної лабораторії
з проблем протидії злочинності,
кандидат юридичних наук, доцент

Костянтин БУГАЙЧУК

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ ТА ВІДОМОСТІ ПРО АПРОБАЦІЮ МАТЕРІАЛІВ ДИСЕРТАЦІЇ:

1. Бортницька В.В. Процесуальний порядок застосування спрощеного порядку видачі осіб з України. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2017. Випуск 1. Том 4. С. 198-201.
2. Бортницька В.В. Щодо випадків, які виключають можливість видачі особи у спрощеному порядку. *Вісник кримінального судочинства*. 2018. № 4. С. 160-168.
3. Бортницька В.В. Особливості застосування спеціального правила щодо меж кримінальної відповідальності. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Випуск 1. Том 4. С. 177-181.
4. Бортницкая В.В. В отношении случаев, исключаящих возможность выдачи лица в упрощенном порядке. *Право и политика*. 2018. № 2. С. 84-89.
5. Бортницька В.В. Міжнародна регламентація застосування спрощеного порядку видачі осіб. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. Випуск 6. С. 161-165.
6. Бортницька В.В. Мета та принципи спрощеного порядку видачі осіб. *Актуальні питання вітчизняної юриспруденції*. 2019. Спецвипуск. Том 2. С. 180-183.
7. Бортницкая В.В. Гарантии и функции упрощенного порядка выдачи лиц. *Право и Закон*. 2019. № 1. С. 77–82.
8. Бортницька В.В. Щодо мети спрощеного порядку видачі осіб. *Становлення та розвиток наукових досліджень: тези доп. I Міжнародної науково-практичної конференції присвяченої Дню науки України (м. Київ, 20-21 травня 2016 р.)*. Київ: Громадська організація «Фундація науковців та освітян», 2016. С. 26-28.

9. Бортницька В.В. Гарантії під час застосування спрощеного порядку видачі осіб. *Становлення та розвиток наукових досліджень*: тези доп. II Міжнародної науково-практичної конференції присвяченої Дню науки України (м. Київ, 19-20 травня 2017 р.). Київ: Громадська організація «Фундація науковців та освітян», 2017. С. 21-25.

10. Бортницька В.В. Процесуальний порядок застосування спрощеного порядку видачі осіб з України та особливості затримання особи, яка перебуває у розшуку. *Актуальні проблеми оперативно-розшукової діяльності та використання спеціальної техніки*: тези доп. круглого столу присвяченого «Тижню права» (м. Дніпропетровськ, 6 грудня 2018 р.). Дніпропетровськ: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2018. С. 139-143.

11. Бортницька В.В. Принципи спрощеного порядку видачі осіб. *Актуальні проблеми правової науки в сучасних умовах*: тези доп. Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Кривий Ріг, 16 травня 2019 р.). Кривий Ріг: КФ ДДУВС, 2019. С. 112-115.